

Jiisas Nge Ek Ka Luk Pulum

Luk Ek Ei Polpu Tiopilas Ngum

¹ Nim wu owundu Tiopilas. Ok Gos sin kin ol kombur eririm ol ei, pe keimi sin kin pe punum en enim pei angil ele mon pulnjung. ² Kumb ok, wumb kombur gupu ele piik kanik erik Gos nge ek ka kongun elmin ku. Ek ei nge sin sinjpin, ek mon pulnjung wumb pei ei ol ei nge pulnjung. ³ Pe akip na yi ku, ek pol ei polup nim ngond. Ek ombu nge kii sip kom sep piip muls kunum kinan, na ol ei ekii sinj. Sip, ei piip kin puls ek ei ol pulk mił kun pulup ngond. ⁴ Ek ei ek keimi, enim ok gerik piik. Yi mił erik ei enim pii kun erik mułngii. Pe ek ei yi ku polup ngond.

⁵ Eros eim Jura wumb king multum kunum ei, wu endi Gos kin kułmał kałilim wu endi multum wu ei embe Sekaraiya. Eim kułmał kałilmin wumb ei Apaisa nge tilap ele tep to elmin. Nga wu ei eim ambil Eron nge tilap ele amb ei, Elisembes pa nilmin. ⁶ Pe wu amb yi tał el elip, Gos ningil ele ol ka er mulnjungul. Pe Gos Owundu nge ek dinga kanim kanim ni pendim, pei ekii sikil kun ka mulnjungul. Ol kis endi enerkil. ⁷ Ba wu amb yi tał kangil endi mingnenjngil mon! El elip wii mendpil mulnjungul. Wu amb tukui mendpil mulnjungul.

⁸ Sekaraiya eim Gos kin kułmał kałilim kongun ei elim kunum ei, Sekaraiya nge tilap wumb ei kongun ele tonu onjung. ⁹ Kułmał kałilmin wumb

elmin ol ei erik, Gos andan tang wu ei embe pe nik wang to tonu kindnjing. Kindangin kin, eim Gos ngii owundu palting ka ele molpu kin, epi muru ka tolum epi ei sipi kin, dup eskił erpi kin, muru ku piilmin. ¹⁰ Kunum ele Gos kin dup eskił muru ka kalpi elim kunum ei, wumb pei ok, andaring molk prei erik mulnjung. ¹¹ Pe Sekaraiya eim kenim ni, dup kalim konu angil tundung ele Owundu nge enjel angpi mulum ei kenim. ¹² Pe eim enjel kanpi eim puku sipi, mund mong tang piim. ¹³ Ba enjel ek nipi Sekaraiya ngopu yi nim, “Sekaraiya, nim mund mong tunerii mon! Gos nim prei en ek ei piim. Nim ambnim Elisembes eim wu kangil endi mengmba. Kangil ei, nim eim embe Jon ninjii,” pa nim. ¹⁴ “Mengang kin, nim noman ka peng, nim ka piinjii. Kangi ei tonu omba ei wumb pei ka piingii ku. ¹⁵ Yi mił kangi ei wu owundu mulang, Gos Owundu eim kangi ei wu num mulmba ni piim. Pe eim noł wain ni noł dinga ombu nunermba. Eim mam kirim ele multum kunum ei Gos Gui Ka eim kin piki to mulmba,” pa nim. ¹⁶ “Jon eim ek neng kin Esrel wumb pei noman ak tok pii gii nik, Gos Owundu kin orung pungii nge nipi wumb ngumba. ¹⁷ Gos Jon kindang opu, owundu nge ek ei ni pendim. (Jon eim owundu omba ele kumb se omba). Ek ni pendpi opu eim noman dinga piimba ei ok Elainja ek ni tor kindilim wu pirim mił yi eim yi ermba. Erpi kin, arim kingam noman to ak tungii nge nipi, wumb Gos ek to kindilmin wumb ei neng noman kun ka seng, wumb kun ka molk Owundu omba nge kui er mulngii nipi kongun yi ermba,” pa nim.

¹⁸ Sekaraiya ek nipi Gos nge enjel ngopu yi nim, “Na tukui er poru ninj. Na nam amb tukui erim ku. Nimbił erang na ek ei keimi ni piimbii?” pa nim. ¹⁹ Pe Gos nge enjel ek yi nim, “Na Gepriyel, na Gos kumb ele kun mołup enj. Gos Eim na kindang, na op nim nimbii nge onj. Pe ek poł ka ei nim kanip nind,” pa nim. ²⁰ “Kapli nim piinjii. Nim na ek ei piikin noman ele kindnen kin, nim anmbił ak tang kin, ek tingnenjii, yi pepi pang, oł ombu opu poru nimba. Na nind ek ei keimi ekii se tonu omba.”

²¹ Wumb pei Sekaraiya anda omba ni piik kui er mulnjung. Epi nipe endi eim kin erang mołum ni piinjing; tuk konu Gos ngii owundu ele ka mołum? ²² Ekii se eim anda opu, eim wumb kanpi ek nimba pinerim. Yi erang kin wumb en enim piik, Gos ngii owundu palting ka tuk ele epi nipe endi kenim ni piinjing. Pe eim ek tingnarpi, angil ele minj erpi ek mił tangpi erang kenjing.

²³ Ekii se Sekaraiya eim Gos ngii owundu tuk kongun poru neng eim si kind ngii konu ele pum. ²⁴⁻²⁵ Ekii se eim ambim Elisembes kangil mundii mułum. Pe amb ei eim koi er mułang oi angil orung o pang kin eim ek yi nim. “Pe Gos Owundu na kin noman ka ngum. Ok na kangil mulerim kunum ele, na wumb kin ngenj singambił peng muls. Ba pe nga na singambił pinermbii,” nim.

Enjel Mariya Kin Jiisas Tonu Omba Ek Nim

²⁶ Pe oi angil orung nga endeim o pang, Elisembes wu kangi endi mengmba ei Gos enjel Gepriyel kindang pupu Galilii mei owundu konu ele orung endi sim konu ei Naseres ele pui ni kindim. ²⁷ Gos

enjel kindang pupu kin, ambil endi mulum konu ele pum ambil ei, wu endi simba nik kuimi to mundnjung. Wu ei embe Josep, wu ei King Deipis nge tilap. Pe ambil ei embe Mariya. ²⁸ Pe enjel er pupu ambil kanpi ek yi nim, “Nim molun ei? Gos Owundu nim kin eim noman ka ngopu nim kin molum,” pa nim. ²⁹ Ba eim nim ek ei piipi, eim noman embin tang piim. Eim noman ele yi piipi, ei nipe ek ninim ni piim. ³⁰ Enjel ei ek yi nim, “Mariya, nim mund mong tunerii mon! Gos nim kin noman ka ngopu molum. ³¹ Nim piin min? Nim kangil mundnjii; nga kangil endi mengnjii. Kangi ei embe Jiisas ninjii,” pa nim. ³² “Eim wu owundu mulmba. Pe wumb eim kanik yi ningii, ‘Gos Owundu kingam mendpil,’ ningii. Nga Gos eim King mundang eim kupam King Deipis molulum konu ele eim simba,” pa nim. ³³ “Eim kunum kunum Jeikop nge wumb tilap ele eim King mulmba. Pe eim tep erpi mulmba konu kunum ei poru ninermba!”

³⁴ Mariya enjel kin ek yi nim, “Ol ei erpi tonu omba mil nenj? Na ambil wii mol, wu endi molalim molalim.” ³⁵ Nga enjel ek ni orung kindpi yi nim, “Gos Gui Ka kapli nim nge noman tuk ele omba nim, Gos Owundu mendpil eim dinga kapli nim kin omba. Yi erang nim kapli kangi ei ekii se mengnjii, wumb eim embe sik yi ningii. Ei King ka wii Gos Owundu nge kingam yi ningii. ³⁶ Nim piin min? Bipanim Elisembes amb tukui sim, ba kangi endi kirim ele molum. Okrii wumb yi nilmin, kangil endi mingnermba nilmin. Ba pe eim kangi mundii mulang, oi angil orung nga endeim o pang molum. Pe Gos nim kin yi ku enim.

³⁷ Epi endi Gos kapli enermba miɓ mon? Epi pei ei eim kapli ermba.”

³⁸ Mariya ek yi nim, “Piin! Nam Owundu kongun ambiɓ eim na kin nimbil oɓ ermba ni piimba ei kapli nim nin ei miɓ ermba.” Nga Gos nge enjel eim si kindpi pum.

Mariya Elisembes Kenmbii Ni Pum

³⁹ Kunum ei, Mariya eim sikir pupu mei koming eɓe tonu pum. Jura mei owundu endi sim konu eɓe pum. ⁴⁰ Sekaraiya ngii eɓe nirik pupu Elisembes kanpi, “Muɓiyo!” nipi yi nim.

⁴¹ Elisembes Mariya kanpi, “Muɓiyo,” nipi erim ek ei piipi eim kangil mundii muɓum ei puku sipi piim ni Gos Gui Ka eim kin piki to muɓum. ⁴² Pe Elisembes eim wii dinga tum. Topu yi nim, “Gos noman ka nim ngum, ba amb eipi kombur noman ka yi ngonakim mon! Pe kangi mundii moɓun ei Gos noman ka kangi ngonum. ⁴³ Na nii epi owundu ei na kin tonu onum? Nim Owundu mam ei na kin on; na kapli enanim. ⁴⁴ Piini! Nim na muɓiyo nin, ei piind, na kangi kirim eɓe moɓum, ei eim noman ka piipi tonu mani erang puku sim. Puku sipi, na piind nam Owundu mam moɓ ni piind. ⁴⁵ Owundu ek ei nim neng kin nim pii gii nin. Yi eran Gos nim kin noman ka ngonum. Ek ei ekii se yi miɓ ermba,” Elisembes yi nim.

Mariya Nge Golang

⁴⁶ Pe Mariya ek yi nirim,
“Nam noman eɓe Gos Owundu embe ambiɓ tonu kindind. ⁴⁷ Gos Owundu na kin paki tonum nam nge noman tuk eɓe ka piind. ⁴⁸ Na eim kongun wii ambiɓ moɓ ba eim na noman

ngonum. Pe ekii se wu amb pei Gos nge eim na kin noman ka ngołum pa ningii. ⁴⁹ Gos Owundu nge dinga wii eim oł Owundu na kin ei nim. Gos eim embe ka wii sim. ⁵⁰ Wumb nii endi Gos Owundu mendpił mołum ba sinim mei wumb minj mołmun ni piinjing. Wumb ei Gos eim wumb ombu nge kingam noł ni mering kingenjing noł pei Gos eim kaimb kułum. ⁵¹ Gos kongun dinga wii erim; wumb en enim wumb Owundu mołum ni piinjing wumb ei en enim noman ełe ełmin. Wumb ei Gos to kindang eipi eipi pulmun. ⁵² Wumb King dinga mołmun Gos wumb ei to mani kindilim. Kindpi, wumb wii mołmun wumb ei Gos wumb num tonu kindilim. ⁵³ Wumb kuni tang mołumun wumb ei eim nge epi kanim kanim ka wii ngołum. Wumb epi pei sakilim wumb ei Gos kindang wii punjung. ⁵⁴ Eim Esrel kongun wumb eim paki tang, sinim kupenjpin noł ek keimi dinga nilim. Wumb ei eim ok kaimb sipi eririm. Yi mił ku sinim kin kaimb sinim. ⁵⁵ Yi peng piipi kin, eim ek nipi sinim wumb kupenjpin noł ei ngum, Eiparam nge wumb ekii se tonu ongii kaimb sipi ngum. Nga kunum kinan molk pungii,”

Mariya pa nim. ⁵⁶ Mariya Elisembes kin mułangił oi tekliki mił o pang, nga ekii se eim ngii konu ełe orung pum.

Jon Wumb Noł Pendilim Wu Mengilmin Kunum Tonu Onum

⁵⁷ Elisembes kangi mengmba kunum mandi erang, eim wu kangi endi mengrim. ⁵⁸ Wumb Elisembes nge opam noł wumb kin mandi mołmun wumb kin, molk piinjing ni ek om piinjing ei Owundu kin kaimb topu ngum. Nga wumb en enim eim kin ka piinjing.

⁵⁹ Kunum angil orung nga tekliki o pang, wumb kangi ei tu wuk ngenj kopisngii nge tu wunjung. Pe kangi ei embe Sekaraiya nimin ninjing ei eim arim embe mił. ⁶⁰ Ba kangi mam eim yi nim, “Mon! Sinim kangi ei embe Jon nimin!” ⁶¹ Pe ek yi ninjing, “Nim bipanim embe endi yi pinalim.” ⁶² Wumb ele ek mił enjing kangi eim arim yi mił kii sinjing. Arim kangi embe nipe embe simba erim. ⁶³ Eim ku pirambi ei sipi mon endi połpu embe Jon ni pułum. Nga wumb en enim kanik puku sik kin piinjing. ⁶⁴ Pe mendpił Sekaraiya gupu aki tang kin eim anmbil kapli erim. Eim ek nipi Gos embe ambil tonu kindpi mułum. ⁶⁵ Pe eim nge wumb konu mandi mulnjung wumb, mund mong tunjung. Oł ombu nge ek ombu orung orung konu Jura mei owundu ni konu komung ei ombu pang piinjing. ⁶⁶ Wumb ek ei piik en enim noman to piik, nga en enim yi ninjing. “Ekii se kangi ek er mułmba mił nenj?” Wumb yi piinjing, “Gos Owundu eim kin mołum,” ni piinjing.

Sekaraiya Oł Ekii Se Tonu Omba Nge Nirim

⁶⁷ Gos Gui Ka arim Sekaraiya kin piki to mołpu eim paki tang yi nim. Pe eim Gos oł ekii se ermba oł piipi ek dinga nim.

68 “Sinim Gos embe ambil tonu kindmin. Eim Esrel nge Gos eim opu sinim orung simba nge onum. 69 Eim nge kongun wumb tilap ei King Deipis, Gos eim Owundu dinga wii endi mundang sinim sipi orung simba nge onum. 70 Yi erang Gos eim ek keimi nilmin wumb ei gupu ele ni tor kindim. 71 Eim ek yi nim, sinim opu wumb dinga ele sipi orung simba enim. Pe sinim kin noman kis piik wumb er mulngii konu ele sinim wumb ei dinga ele sipi orung simba. 72 Sipi pang, eim sinim kupenjpın nol kaimb se ngopu paki tolum. Pe eim kumb ok ek dinga nipi pendpi ol ka elim ol ei piipi kin, yi mil erim. 73 Ei keimi minj nipi sinim kupenjpın Eiparam multum konu ek keimi nipi ngurum. 74 Eim sinim opu orung wumb eim nge dinga sipi orung simba. Eim ek dinga sinim ngum ei sinim eim kongun er mulmun. Sinim mund mong tunermin. 75 Kunum kunum sinim molpun, eim kongun ka erpin, kunum kunum ka minj mulpun, ol kun ka er molpun, eim kumb ele mendpil erpin mulmun,” wumb kin ek yi nim.

76 Nga ek yi nim, “Pe nim na kangi, ekii se nim Gos Owundu mendpil nge ek ni tor kindim wu endi mulnjii yi ningii. Pe nim kumb se pukun, Owundu nge kongun er kun er mulnjii. 77 Nim sinim eim nge wumb ek nikin wumb ngan, wumb en enim ol kis kil ngangin kin wumb ei Owundu sipi orung simba nge omba. 78 Sinim Gos nge

kaimb owundu sipi, sinim kin kindpi yi er ngumba. Eim epin konu tonu mendpił tilang ka wii ermba. Yi ermba ei nge Gos sinim wumb sipi orung simba nge omba. ⁷⁹ Tilang ei opu wumb kin emii tuk molmun, ni wumb mandi koltmun ni piik tungu enjing. Wumb ei tilang ngumba sinim endmin nge andlam ei er ka erang sinim noman emin peng endmin.”

⁸⁰ Ekii se kangii ei tonu opu dinga erpi eim noman tuk ele dinga pim. Peng kin, eim wumb mulerngii konu molpu Gos kongun ermba nge opu Esrel wumb mulngii konu ele tor omba.

2

Ambil Wenip Mariya Kangi Jiisas Mengim (Masyu 1:18-25)

¹ Kunum ei, Rom wu owundu King mułum wu ei embe Akasas eim ek lo endi yi nipi pendrim. Wumb pei en enim konu ele mendpił ele puk kin, en enim embe pulngii nirim. ² Kunum ei kumna kin wumb embe polmun kunum ele Sairiiniyas ei wu owundu Siriya mei owundu ele tep er mułum kunum ei. ³ Yi erang kin, wumb en enim konu ele punjung. Puk kin, en enim embe pulngii. Polk poru neng kin, en enim konu ele orung punjung.

⁴ Josep eim King Deipis nge wumb tilap ende. Pe Josep eim Naseres konu ele Galilii mei owundu si kindpi, pupu Jura mei owundu Deipis nge konu ele purum konu ei embe Beslem konu nilmin.

⁵ Eim ambim Mariya kin tep to pukuł, el elip embe ni wumb ngunguł nge pukuł. Punjnguł kunum ei

Mariya kangil mengmba mił mandi erang pukul.
⁶ Wumb tał konu ele mułangil ei Mariya kangil mengmba kunum mandi erim. ⁷ Pe eim kingam kumna kung kou ngii ele mengrim. Nimbil erang wumb palmin ngii pei piki tum. Pe alap endi sipi pandi topu pandang mer kung kou kuni nołmun konu ele pandang pim.

*Kung Siipsiip Es Tolmun Wumb Kung Siipsiip
Tep Er Mulnjung*

⁸ Kunum ei, wu kombur kung siipsiip es tolmun wumb Juriya mei konu ele andaring mulk. Wumb en enim kung siipsiip tep erik mulnjung.
⁹ Pe Owundu nge enjel kindang om. Opu, Owundu nge dinga tilang opu en enim mulnjung konu ele erang wumb ombu en enim mund mong enjing. ¹⁰ Ba Owundu nge enjel ek nipi wumb ngum, “Enim mund mong tunerngii! Piik, mułei! Na enim kin ek ka endi tu wund. Enim wu amb konu orung orung pei piik noman ka piingii nge ek tu wund,” pa nim. ¹¹ “Kunum ele King Deipis nge konu owundu ele amb endi kangil kembis mengnim. Kangi kembis ei enim sipi orung simba wu ei Krai, ei wu Owundu Gos kindang om. ¹² Pe na ek endi nemb enim yi mił piik kin, puk keningii. Enim keningii ei kangi kembis endi alap kin tuk kindik mer kung kou kuni nołmun konu ele palim ei keningii. Kanik kin, enim piingii ni na ek eim kin nind ei keimi pimba.”

¹³ Owundu nge enjel ei ek yi neng kin; pe sikir enjel pei mani ok eim kin mulnjung. Noman ka piik golang nik Gos ngunjung.

¹⁴ “Gos embe ambilk tonu kindngii. Mani mei wumb noman emin pengli! Gos eim enim noman ka ngonum.”

¹⁵ Pe enjel pei epin konu orung punjung. Pe kung siipsiip es tolmun wumb ei en enim ek dinga ninjing. “Sinim pamin! Beslem konu sikir pupun, Owundu ek yi mił nim epi tonu onum ei kinamin,” nik punjung. ¹⁶ Pe wumb sikir puk, Josep kin Mariya tel mulnjungul kenjing. Kangi kembis ei mer kung kou kuni nolmun konu ele pim kenjing. ¹⁷ Pe kan poru nik, orung puk kangil kembis ei nge ek piinjing mił nik tor kindnjing. ¹⁸ Pe wumb pei molk piinjing ni, kung siipsiip es tolmun wumb ninjing ek ei piik kin, kom sek piinjing. ¹⁹ Ba Mariya eim ek ei piipi noman ele kindpi, kom se piipi minj mulum. ²⁰ Kung siipsiip es tolmun wumb orung puk Gos embe ambilk tonu kindik punjung. Wumb en enim ka piik, Gos ek piik kanik enjing. Ei Gos enjel ek nipi erim mił kenjing ku.

²¹ Ekii se kunum angil orung nga tekliki o pang, kangil kembis ngenj kopisnjing. Kopsik, kangil ei embe Jiisas ninjing mił eim mam mingnerim kunum ei Owundu enjel kindang opu nim. Ei kangil embe yi nengin nim mił ninjing.

Simion Kin Ana Tel Jiisas Men Ngii Owundu Kenjingil

²² Kunum poru neng, Mariya kin kingam kin ka mulngul ol enjing ei, Moses lo ek nilim mił enjing. Pe arim mam tel kangil ei Jerusalem konu ele sipkil Gos Owundu kin ngungul nge sipinjngil.

²³ Ei yi mił, Gos Owundu lo ek yi er pendilim

mił nilmin. “Kangil wu kumna mengilmin kangil ei Gos Owundu kongun ermba nilmin ol ei nge enjngil.” ²⁴ Wumb tał el elip Gos kin kulmał kelngil ei Moses lo ek nilim mił yi mił enjngil. Ei Owundu lo ek palim mił ermbil ni piinjngil. Kei Pulmu mił tał min kei wał eipi tał sikil Gos kin kulmał kelmbil ni sipinjngil.

²⁵ Kapli, wu endi Jerusalem konu ele mułum wu ei embe Simion. Ei wu kun minj mołum wu ek piipi elim wu, ei eim wumb Esrel wumb sipi orung simba nge wu endi omba, ni kui er mułum. Gos nge Gui Ka ei Simion kin mułum. ²⁶ Gos nge Gui Ka ei eim yi nirim, “Simion sikir kulenjii mon!” pa nirim. “Nim Owundu nge kindang wu Krai kumb se kenjii,” pa nim. ²⁷ Gos nge Gui Ka je erang Simion pupu men ngii owundu ele nirik pum. Pe kingam arim mam tał sikil tu wukuł lo ek ninim mił ermbil ei Gos Owundu kin ngunguł nge onjnguł. ²⁸ Simion eim kangi ei sipi sipim. Si pang kin, Gos embe ambil tonu kindpi, yi nim.

²⁹⁻³⁰ “Pe Owundu pe ni ninim kongun wu ei er ka eran noman emin sepi piyangli nim. Nam ningil ele nim sin sikin orung sinjii nge on ei kanip ka piip moł. ³¹ Nim ek ok nirim, ‘Simion, sikir kulenjii mon! Nim Owundu nge kindang wu Krai kumb se kenjii,’ pa nim. Wu amb pei keningii nge en. Wu ei kindang sinim sipi orung simba nge om yi nirim mił en. ³² Gos eim tilang mani kindim. Kindpi, tilang ei erang wumb tilap eipi nim ol ei nge ekii sik noman tok piik erngii. Nga nim nge enjel wumb embe

owundu erim,”
Simion Jiisas nge ek pei nirim.

³³ Kangi mam arim taʔ Simion nim ek ei piikiʔ puku sikiʔ piinjngiʔ. ³⁴ Pe Simion Gos ek ka nipi en enim ngum. Nga ek yi miʔ nipi Mariya ngum, “Piini! Gos eim noman eʔe kangi ei yi erang Esrel wumb pei bok tonmun, ba wumb kombur nga angk giʔ nik dinga moʔmun. Eim Gos nge noman eʔe tuk mundum muʔmba. Muʔang kin, wumb pei eim kin ek kis nik ngok erngii. ³⁵ Erangin kin, nim noman tuk eʔe tui miʔ tang yi miʔ kaimb erang piinjii. Eim wumb en enim noman tuk eʔe andan tang kin noman tuk ei to tor kindmba,” pa nim.

³⁶ Gos nge ek ni tor kindiʔim amb endi muʔum amb ei embe ‘Ana’ niʔmin. Eim arim Panul muʔum; eim nge wumb tiʔap Asir; amb ei amb tukui mendpiʔ muʔum. Ok, eim wam kin kung ngii angii orung nga taʔ muʔum. ³⁷ Ekii se wam kuʔang kin, eim wii muʔang kung ngii 84 pei o pum. Amb ei eim men ngii owundu mei wak tunaʔim. Eim konu kuni mowii nipi eim Gos kin prei tek tek elim. Ei epin, tinga Gos embe ambiʔ dinga kindpi kongun elim. ³⁸ Kunum ei Jiisas arim mam teʔ eim tu wunjnguʔ eim men ngii opu Gos kin noman ka piipi ngum. Pe eim kangi ei nge ek ni tor kindpi nim. “Kangi ei enim wumb pei kui er mulnjung wumb kin Jura wumb pei sipi orung simba nge om,” pa nim.

³⁹ Wumb en enim Owundu nge lo ek niʔim miʔ eʔe enjing. En enim Galilii mei orung puk, Naseres konu eʔe punjung. ⁴⁰ Pe kangi ei oupu tonu opu dinga er muʔum. Moʔpu kin, eim noman

ka wii peng molpu, nga Gos eim noman ka Jiisas ngum.

Kangi Jiisas Men Ngii Owundu Ele Pum

⁴¹ Kangi mam arim tał eł ełip ei kung ngii endi o pułum kunum ei kunum kunum Jerusalem konu ele pulmbuł. Kunum ei konu kor owundu kunum ei yi niłmin, ‘Pasopa kuni owundu numun,’ pa niłmin kunum ei. ⁴² Jiisas eim kung ngii engki nga tał yi mił multum kunum ei, kor owundu ekii siłmin oł ei sik Jiisas arim mam ni Jerusalem konu ele punjung. ⁴³ Ekii se, ‘Pasopa kunum’ ei poru neng, nga si kindik orung punjung; ba kangi Jiisas Jerusalem konu ele enj multum. Pe arim mam tał Jiisas multum ei piınerkił. ⁴⁴ Kunum ei arim mam tał Jiisas wu amb kin onmun ni piikił. Yi ni piikił okuł, nga eł ełip wumb tiłap ende kin wumb puł kin endik konu kurkuł endkił mon pirim. ⁴⁵ Nga topultung kurkuł endkił, ba mon pirim. Yi peng kin, nga Jerusalem konu ele orung pukuł, kur keningił nge pukuł. ⁴⁶ Nga kunum ei, wumb tał kurkuł andangił kunum tekliki o purum. Nga ekii se pu kenkił ni men ngii owundu ele nirik multum kenkił. Wumb ek mon połmun wumb mulk konu ele tuk multum. Wumb ei ek ninjing ek ei kii se piipi nga wumb nik ek mił piipi nipi orung kindpi multum. ⁴⁷ Wu ombu eim ek ei piik kin, kangił ei eim noman ka peng ek nipi kii sipi erang, wu ombu en enim puku sik endnjing. ⁴⁸ Arim mam tał Jiisas kankił nga puku sinjingił. Mam ek nipi yi nirim, “Kangił nim nimbił erang sił kin yi en? Nim arnim kin na kin noman embin tang kin, nim kurpuł andinmbił,”

pa nim. ⁴⁹ Kangi Jiisas eim ek ni orung kindpi yi nim, “Nimbil erang, elip na kurkul andinmbil? Elip piinenjngil min; na nam Arnan ngii owundu konu mol?” pa yi nim. ⁵⁰ Ba wumb tał Jiisas ek nim ei ek pule pii kun enenjngil.

⁵¹ Kapli, mam arim tał kin orung punjung. Nga Naseres konu ele tor punjung. Pe mam arim tał ek ninjngil ek ei piipi ekii silim. Pe eim mam eim nilim ek ombu piipi noman ele tuk kind piip mułum. ⁵² Jiisas oupu tonu wang, eim noman ka wii tonu om. Wang kin, wu amb eim kan ka kanilmin ei nga Gos kan ka kanilim ku.

3

Jon Wumb Noł Pendilim Wu Gos Ek Wumb Ngum

(Masyu 3:1-12, Mak 1:1-8, Jon 1:19-28)

¹ Kung ngii engki nga angil orung o pang Taipiriyas Siisa Rom King owundu mił mułum. Nga wu Pansiyas Pailos Jura mei owundu wu num mułum. Nga Eros Galilii mei owundu wu num mułum. Pe angim Pilip Esuriya kin Trakon-aisis ele wu num mułum. Pe wu endi Laiseniyas Apiliin konu ele wu num mułum. ² Anas kin Kaiyapas ni wu owundu kulmał kałilmbil wu tał molmbuł. Kunum ei Jon Sekaraiya kingam eim wumb konu ele mulenjngil konu ele mułum. Pe Gos ek eim kin ek nipi ngurum. ³ Yi erang kin, Jon eim Jura noł Joran konu wumb mulk konu ele orung orung pum. Pupu, Gos ek piirim mił ni Joran wumb ngang, “En enim piyei! Oł kis si kindik, noman ak tok ok noł pingii,” ei mił nirim.

“Pe Gos enim ol kis kil ngumba,” pa nim. ⁴ Ek ni tor kindilim wu endi Aisaiya eim mon ele ok ek yi mil pulum ei keimi tonu orum.

“Wumb mulenjing konu ele wu endi wii top yi nim: ‘Owundu nge andlam er kun erei!’ nim. ⁵ ‘Pe mei mani pum ni komung tonu pum ni, peng mei kis tonu mani er punum kin andlam mapi erim ei, enim nge nipi eim er kun ermba,’ pa nim. ⁶ ‘Wumb pei keningii ni Gos kongun erpi wumb pei sipi orung simba nge ermba.’ ”

⁷ Wumb pei wangin kin, Jon wumb nol pendpi ngumba nge ok. Eim ek yi nim, “Enim ek kend ol elmin wembii kis mil molmun. Enim wumb nii nipi ngum, Gos nge ol ekii se enim kin tonu omba ei nge enim kapli koi erik si kindik punerngii.

⁸ Enim noman ak tok onjung kin, enim noman konj ka sik mulngii, nge nipi ngum. En enim noman piik ele molk nik, ‘Eiparam ei sin erinjin’ ei ninerei mon! Na enim kanip nind, Gos ya ku ombu, kapli erang, Eiparam kingam nol mulngii.

⁹ Wu endi tui maimi kin ond tami tumba enim mil yi ku wumb noman tuk to ak tunenjing kin, ond mong tunanim ond ei kolmung to dup kalilmin mil Gos eim wumb ombu kin yi ku ermba.”

¹⁰ Eim ek yi neng kin, wumb pei eim kii sinjing, “Pe sin nimbil ol er wamin, nim sin noman tuk ak tunjung ni piinjii?” ¹¹ Pe ek nipi orung kindim wumb ngopu yi nim, “Wu endi konduk tal simba wu ei wu endi ngunjii. Nga wu endi kuni sinermba ei ngunjii,” pa nim. ¹² Wumb ku takis silmin wumb ok nol pingii nge onjung. Wumb ei eim kin sinjing, “Ek emb wu, sin nimbil

oɓ er wamin nim sin noman tuk ak tunjung ni piinjii?” ¹³ Ek yi nipi wumb ei ngum, “Enim lo ku takis singii nimba miɓ sei! Nga enim ku endi pendik simin ni enerei mon!” ¹⁴ Pe opu wumb ok eim kii sinjing ku, “Sin nimbiɓ oɓ er wamin nim sin noman tuk ak tunjung ni piinjii?” nik kii sik ninjing. Pe Jon ek nipi ngum, “Enim wumb wii kepii tunarik, kos wii enerik, ku wii sinerngii mon! En enim kongun ku ei mendpiɓ ambilk, noman ka piingii,” pa nim.

¹⁵ Wu amb epi simin ni noman dinga piik kin, en enim noman ele kom sek yi er mulnjung. Molk, yi piinjing, Jon ei Gos kindang om wu Krai min, ni piinjing. ¹⁶ Pe Jon ek nipi orung kindim, “Na noɓ sip enim noɓ mendpiɓ pendip ngond. Ekii se wu endi omba wu ei eim dinga ei kapli ermba ei na dinga ei kapli enanim. Eim dinga ei kapli ermba. Na wu ka mon. Na eim kongun wu eim simb su kan ei na kapli si kindmbii, ba na kapli enanim. Eim wu num moɓum. Eim enim Gos nge Gui Ka ele nin dup ele kin ouni yi miɓ wumb noɓ pendip ngumba. ¹⁷ Eim kapor sipi ambilpi kuni wiis nginamin si kindpi er ka ermba. Pe kuni wiis ei sipi kuni ngii ele kapli kulou tumba. Ba wiis tindkan ei dup kelmba. Dup ei nupu kumbulermba mon! Piram kunum kunum nupu pimba.”

¹⁸ Jon eim ek kanim eipi eipi neng kin wumb ek dinga ngopu, yi miɓ, kunum ei Jon eim Gos ek ka nipi wumb ngum. ¹⁹ Ba Jon Eros kin ek ngang, Eros eim wu num endi eim nge angim nge ambim embe Erosiyas sim. Eros eim oɓ kis kanim kanim eipi erim. ²⁰ Jon Eros kin ek nipi ngum.

Ngang kin, eim Jon kan ngii pendim. Pendang, Eros mong owundu sim.

Jon Jiisas Noł Pendim
(Masyu 3:13-17, Mak 1:9-11)

²¹ Wumb pei noł pek mułangin kin, Jiisas noł pim ku. Jiisas noł pepi tonu opu, peri er mułang kin, ei kupu muł ei wuł ał pum. ²² Gos nge Gui Ka ei mani opu eim kin om. Gos Gui Ka ei kenjing ni kei Kurmuł mił mani om. Ei epin Gos ek endi nipi mani opu yi nim. “Nim na kangi! Na nim kin noman ngond. Na nim kin ka piip ngond,” nim.

Jiisas Kupam Noł Nge Embe
(Masyu 1:1-17)

²³ Kunum ei Jiisas eim kongun mendpil ermbe erim. Nga eim kung ngii engki nga tekliki o pang eim kongun ermbe erim. Wumb piik eim Josep kingam ni piinjing. ²⁴ Elai nge kingam Josep; Masas nge kingam Elai; Liiwai nge kingam Masas; Melkai nge kingam Liiwai; Janai nge kingam Melkai; Josep nge kingam Janai; ²⁵ Masaraiyas nge kingam Josep; Emos nge kingam Masaraiyas; Neiyam nge kingam Emos; Eslii nge kingam Neiyam; Nakai nge kingam Eslii; ²⁶ Mas nge kingam Nakai; Masasaiyas nge kingam Mas; Semen nge kingam Masasaiyas; Josek nge kingam Semen; Jora nge kingam Josek; ²⁷ Jonan nge kingam Jora; Tesa nge kingam Jonan; Serapapel nge kingam Tesa; Sialsiel nge kingam Serapapel; Nerai nge kingam Sialsiel; ²⁸ Melkai nge kingam Nerai; Endai nge kingam Melkai; Kosam nge kingam Endai; Elmaram nge kingam Kosam; Er nge kingam Elmaram; ²⁹ Josuwa nge

kingam Er; Eliyesa nge kingam Josuwa; Jorim nge kingam Eliyesa; Masas nge kingam Jorim; Liiwai nge kingam Masas. ³⁰ Saimon nge kingam Liiwai. Jura nge kingam Saimon; Josep nge kingam Jura; Jonam nge kingam Josep; Elaikim nge kingam Jonam; ³¹ Meliya nge kingam Elaikim; Mena nge kingam Meliya; Masas nge kingam Mena; Nesan nge kingam Masas; Deipis nge kingam Nesan; ³² Jesii nge kingam Deipis; Oper nge kingam Jesii; Bowas nge kingam Oper; Salmon nge kingam Bowas; Naison nge kingam Salmon; ³³ Aminarap nge kingam Naison; Armin nge kingam Aminarap; Arni nge kingam Armin; Esran nge kingam Arni; Peres nge kingam Esran; Jura nge kingam Peres; ³⁴ Jeikop nge kingam Jura; Aisak nge kingam Jeikop; Eiparam nge kingam Aisak; Tera nge kingam Eiparam; Neiyor nge kingam Tera; ³⁵ Serak nge kingam Neiyor; Tiyu nge kingam Serak; Pelek nge kingam Tiyu; Eper nge kingam Pelek; Sila nge kingam Eper; ³⁶ Keinan nge kingam Sila; Apaksas nge kingam Keinan; Sem nge kingam Apaksas; Nowa nge kingam Sem; Lemek nge kingam Nowa; ³⁷ Mesusala nge kingam Lemek; Enok nge kingam Mesusala; Jeres nge kingam Enok; Manalail nge kingam Jeres; Keinan nge kingam Manalail; ³⁸ Enos nge kingam Keinan; Ses nge kingam Enos; Andam nge kingam Ses; Gos nge kingam Andam.

4

*Seisen Jiisas Ermba Mil Kenmbii Ni Erim
(Masyu 4:1-11, Mak 1:12-13)*

¹ Gos Gui Ka opu Jiisas kin paki to mułang, Jiisas eim nga noł Joran si kindpi orung pum. Pang kin, Gos Gui Ka eim sipi konu wumb mulenjing konu sipim. ² Gos Gui Ka Jiisas paki tang mułum. Mołang kin, wumb mulenjing konu ele mułang kunum 40 o pum. Kunum ele Seisen opu Jiisas kanpi ek nipi eim ermba mił ei kenmbii ni erim. Kunum ele Jiisas eim kuni nunerim, wii minj mułum. Ekii se kuni tang piim.

³ Seisen yi nim, “Nim Gos kingam pim kin, kom ku ei nen kin bres erangli!” nim. ⁴ Pe Jiisas ek nipi orung kindim, “Gos ok połmun ek ele yi nim, ‘Kuni bres mendpił wumb nołmun ei kapli enalim, wumb konj mulerngii,’ ” pa nim.

⁵ Seisen Jiisas tonu sipi sikir andan topu mei orung orung tep elilim wumb pei mołmun konu ei andan tum. ⁶ Pe Seisen ek yi nim, “Tep elim wumb ele dinga pałim ei kin epi ka wii ya mołum ei kin ei na nim ngumbii,” pa nim. “Epi ka ya mołum ei na epi ei nga kapli nanim noman ele wu endi ngumbii,” pa nim. ⁷ “Pe nim na kin prei en kin na epi ei pei nim ngumbii,” pa nim. ⁸ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Gos ok połmun ek ele yi ninim, ‘Nim Gos Owundu embe ambii tonu kindkin eim kongun ei minj enjii ninim,’ ” pa nim.

⁹⁻¹¹ Pe nga Seisen Jiisas sipipi, Jerusalem konu ele men ngii owundu engim ele tonu mondpu ek yi nim. “Gos ok połmun ek ele yi ninim, ‘Gos nge enjel nim kin tep er mułngii. Er mołangin kin, enjel en enim angii nim ambilk tonu singii. Embilangin kin, ku endi simb ele tunermba yi mił ninim.’ Pe nim Gos kingam pim kin, nim ya ele

angkin puku si mani punjii,” pa nim. ¹² Jiisas ek nipi orung kindim, “Gos ok polmun ek yi ninim, ‘Nim Gos Owundu ol ei ermba nim kenjii ba ol ei nim kapli enenjii,’ ” pa nim. ¹³ Pe Seisen ek nipi erim ol ombu Jiisas ermba ni kanpi erim, ba mon peng Seisen kunum endi nga op ermbii ni piip si kindpi pum.

Jiisas Galilii Konu Ele Kongun Pulngun Mond Erim

(Masyu 4:12-17, Mak 1:14-15)

¹⁴ Gos nge Gui Ka dinga ele Jiisas kin molang kin, Galilii mei ele orung pum. Pe eim ek ka ei konu orung ele pei pang wumb piinjing. ¹⁵ Kunum ei Jiisas eim, wumb men ngii ele Gos ek kunum kunum nipi wumb ngolum. Ngang, wumb pei eim embe ambil tonu kindilmin.

¹⁶ Jiisas Naseres konu ele pum. Konu ei ok Jiisas kangil kembis kin konu ele molpu owundu erim ei, konu ele molum. Kor kunum ei, pupu men ngii ele pulum. Pupu, Jiisas kunum kunum Gos ek ka gerpi elim ei wumb piilmin. ¹⁷ Pe wumb, Gos ek ni tor kindilim Aisaiya wu ei ok pulum ek sik ngangin, ek ei gerpi kenim ni ek yi piim.

¹⁸ “Gos nge Gui Ka ei na kin mulang kin, eim na kongun ngopu enjii nipi kindim. Ei na op wumb epi sinalim wumb kin Gos ek ka yi nip ngumbii nge onj. Wumb kan puk molmun ei tor wii mulngii. Ningil tumbun molum wumb ei ka nik mulngii. Wumb endi noman embin peng molmun wumb ei na paki tumbii nge onj. ¹⁹ Na op enim nip

ngond, pe kunum Owundu nge wumb eim sipi orung simba nge om.”

²⁰ Jiisas ek mon polmun ni tuk kindpi, ngopu eim mani mulang, wumb men ngii ele tuk molangin wumb ei Jiisas kin ningil kanik minj mulnjung. ²¹ Pe eim ek nipi wumb ngumba nge erim. “Akip Gos ek ei tor onum. Yi mił enim piik poru ninmin.” ²² Pe wumb eim embe ambilk tonu kindik, eim ek ka nim ni piik mulnjung. Molk, en enim ek yi ninjing, “Wu ei Josep kingam min mon?” ²³ Jiisas eim piipi kenim wumb pei eim ek pii gii ninenjing. Ninerangin kin, eim ek yi nipi wumb ngum, “Ek ekin endi na kin enim yi nik na ngungii, ‘Ond mong ngopu elim wu ninim nge ngenj er ka enjii. Nim Kapaniyam konu ele ol en ei sin piinpin. Pe ya ninim mei ele ol ei nge enjii,’” pa nim. ²⁴ Eim ek yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Wu endi ek ni tor kindilim wu molpu ek keimi nimba; ei eim nge ngii konu molmun wumb ei eim ek ei piinerngii. ²⁵ Na ek keimi nip enim ngond ei enim piinmin. Elainja multum kunum ei Esrel amb pei mulk, wenjing nol kulk kunum ei kupu mul ei poru nirim. Pe kung ngii tekliki o pang oi angil orung nge endeim purum kunum ei konu pei orung orung kumb kuni owundu sirim. ²⁶ Ba Gos Elainja kindpi pupu Esrel amb wei endi mulum konu pui ni kindnerim. Mon! Gos Elainja Serepas konu ele Sairon mei orung pui nirim konu ele, amb endi wam kultum amb ei, kuni salim konu ele nim pui nipi kindrim. ²⁷ Gos nge ek ni tor kindilim wu endi Elainja orung kunum ei wumb kinj wumb pei Esrel konu mulk, konu ei tuk ele wumb endi

ka mulerik mon! Siriya konu ele kinj wu Neimin ni wu ei minj ka multum.” Jiisas nirim ek ei eim nge wumb tilap ende ei eim ek piinenjing. ²⁸ Wumb men ngii ele nirik molk ek ei piik popul sinjing. ²⁹ Pe wumb tonu angk, Jiisas ambilk konu owundu anda kindnjing. Kindangin kin, konu owundu ei, tonu komung endi ele sim. Pe wumb eim sik komung ele orung tonu sip komung ele to olkup to kindngii. ³⁰ Ba eim tuk wumb onjung konu opu, tuk ele opu am pum.

*Wu Endi Gui Kis Mulum
(Mak 1:21-28)*

³¹ Eim Kapaniyam konu ele tor pupu, mei owundu endi sim ei Galilii nilmin. Pupu, kunum ei kor kunum wumb mulnjung Gos ek ka nipi wumb ngum. ³² Wumb eim ek ei piik wumb tuk puku sik enjing. Nimbil erang Jiisas ek ei dinga palim. ³³⁻³⁴ Men ngii ele wu endi gui kis tuk mulum wu ei ngii ele tuk mulum. Molpu kin wii dinga topu, ek dinga nipi yi erim. “Jiisas, Naseres konu wu, nim ya ele nimbil ol enjii on? Nim sin kin tunjii on min? Nim sin kan wiik to si kindnjii! Na nim piind ei Nim Gos nge wu kun ka wii,” pa nim. ³⁵ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi, ek dinga ngum, “Nim ek tingnarkin, wu ei si kind o pui!” nim. Gui kis ni wu ei to kindang mani pupu wumb mulnjung konu tuk pim. Pe gui kis wu ei kin ol endi nga enerim wii si kindpi pum. ³⁶ Wumb pei puku sik, yi ninjing, “Ek ei nipe ek yi ninjing? Wu ei wu Owundu eim dinga salim ei eim ek dinga nipi gui kis ngang kin, gui kis pei eim ek piik wu endi si kindik punjung,” pa

ninjing. ³⁷ Oł yi mił erang kin, Jiisas eim erim oł ei wumb nik pangin, wumb konu ełe orung orung pei piinjing.

*Jiisas Wumb Pei Er Ka Erim
(Masyu 8:14-17, Mak 1:29-34)*

³⁸ Jiisas men ngii ei si kindpi anda opu, pupu Saimon ngii engim konu ełe nirik pum. Pupu, kenim ni, Saimon ambim mam ening owundu tang pim. Pe wumb ok Jiisas kii sengin, “Amb ei paki tunjii,” pa ninjing. ³⁹ Pe eim pupu amb mułum konu ełe mandi angpi ek dinga neng, ening tum ni poru nim!” Neng kin, amb ni sikir angpi kuni wumb pei ngum.

⁴⁰ Eni mani ba erang, wumb pei ening kanim kanim pim wumb, Jiisas mułum konu ełe tu wunjung. Pe eim wumb kis pim wumb, peng ełe endeim endeim ni angil ambilpi pang, wumb pei ka mulnjung. ⁴¹ Jiisas ek nipi ngum. Pe gui kis ombu wumb pei si kindik konu eipi eipi punjung. Gui kis ombu wii dinga tok yi ninjing, “Nim Gos kingam.” Ba eim gui kis ek ngopu, “Ek tingnerei!” nipi ek dinga ngum. Gui kis ombu Jiisas nim ek piik, “Eim Kraiss wu endi Gos kindang om,” ni piinjing.

⁴² Pe kupiiring ok, Jiisas pupu wumb mulenjing konu ełe pum. Pang kin, wumb eim pum konu kanik, ekii sek punjung wumb ei si kindik punenjing mon! Eim konu eipi punermba nik, eim endim konu ekii sik punjung. ⁴³ Ba eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe na ek ka nip wumb ngumbii ei nge Gos sinim tep er mołum mił ei nip wumb tilap eipi kin nip kongun ei nge ermbii,” pa

nipi kindim. ⁴⁴ Pe eim Jura konu wumb, men ngii engim konu ele pupu Gos ek nipi wumb ngum.

5

*Jiisas Ek Neng, Piisa Eim Ekii Sim
(Masyu 4:18-22, Mak 1:16-20)*

¹ Kunum endi noł wer ele mandi Genesares noł gop ele Jiisas eim angpi mułum. Nga eim wu amb pei Gos ek ni ngang piimin nik wumb pei eim kin ok wumb piki tok mulnjung. ² Eim kenim ni noł kanu tał noł gop wer ele pinjngil, omu tołmun wumb tor punjung. Wumb omu kon polk omu tołmun wumb en enim omu kon ei noł was er kun erik mulnjung. ³ Jiisas eim noł kanu endi ele tonu purum. Purum noł kanu ei Saimon nge kanu. Nga eim Saimon kanpi yi nirim, “Nim noł kanu ei noł ele pip to tuk kindii!” nirim. Pe eim noł kanu ele mołpu, Gos ek ka nipi wumb ngurum.

⁴ Eim ek ni poru nipi, ekii se eim Saimon kanpi nim, “Nim noł kanu pip to sipkin, omu kon tuk noł ele mani kindkin omu sinjii nge kindii,” nim.

⁵ Saimon ek nipi orung kindim, “Epin kunum endi sin kongun enjpin omu tunenjpin. Pinerang, sin omu endi tunenjpin mon, ba nim nin, ei kapli nga omu kon pułmbii,” pa nipi mani kindim. ⁶⁻⁷ Omu tołmun wumb kombur yi erangin kin, omu kon omu piki top mułum. Mułang kin, omu kon kilip tumba nge erim. Yi erangin kin, omu tołmun wumb ei en enim kongun ende elmin wumb noł kanu eipi se mulnjung ei tu wangin nik angil pinou enjing. Erangin wangin kin, noł kanu tał omu kindnjing piki topu noł kanu tał noł ele mandring simba erim. ⁸ Saimon Piisa eim jep oł

ei kanpi Jiisas simb ele mani pupu yi nim, “Nim si kind po! Na ol kis ele wu mol,” pa nim. ⁹ Pe eim omu pei sinjing omu ei kanpi, eim puku sim. Pe wumb eim kin tep to mulnjung wumb, puku sinjing ku. ¹⁰ Sependii nge kingam tal, Jeims kin Jon tal ei Saimon kin tep to andilmin, wu tal yi ku puku sinjingil. Pe Jiisas ek nipi Saimon ngum, “Nim mund mong tunerii! Ekii se wumb na ek piimin nik ongii ei nim wumb pei nik tuk sikin, na ek ni wumb ngunjii ei omu yi mil, wumb yi mil tuk ongii.” ¹¹ Omu tolmun wumb ei nol kanu nol wer ele tu wunjung. Tu wangin kin, en enim epi kanim kanim pei si kindik Jiisas kin ekii sinjing.

*Wu Endi Kinj Tum Ei Jiisas Er Ka Erim
(Masyu 8:1-4, Mak 1:40-45)*

¹² Eim konu owundu ele multum konu ele, nga wu endi multum. Multum wu ei, eim ngenj kinj owundu tum. Eim Jiisas kanpi, opu Jiisas simb ele mani molpu prei erpi yi nirim. “Owundu, nim noman ele erim kin kapli, nim na er ka enjii,” pa nirim. ¹³ Jiisas eim angil ei kinj tum wu embilmbii ni erpi ek yi nim. “Na noman ele nim ka mulnjii,” pa nirim. Neng kin, kunum ele mendpil Jiisas kinj tum wu ei er ka erim. ¹⁴ Nga Jiisas ek dinga nipi eim ngopu yi nim, “Nim wu endi ek ninenjii mon! Nim ngenj sipkin Gos kulmal wu ei andan tunjii. Tan kin, ngenj ka salim ni piingii nikin kulmal kelnjii ei Moses lo ek ele palim mil erang, wumb yi piingii nim ening ni poru nim ni piingii. Nim nga ek wumb ninenjii mon!” ¹⁵ Ba Jiisas ol erim ombu konu orung orung pei eim ek pang wumb pei piinjing. Piik kin, Jiisas mulum konu

ele onjung. Ok Jiisas ek ei piimin nik wumb kis pim ei tu wunjung kin er ka nge ermba. ¹⁶ Ba eim wumb mulenjing konu pupu kunum ei eim prei elim.

*Wu Endi Simb Angil Kis Mulum Ei Er Ka Erim
(Masyu 9:1-8, Mak 2:1-12)*

¹⁷ Kunum endi eim wumb ei ek nipi ngopu mul-tum kunum ei lo ek piilmin wu kombur kin lo ek emb tolmun wu kombur mulk ku. Wumb ei Galilii mei orung orung kin Jura mei nin Jerusalem konu owundu ele ni wumb ombu onjung. Owundu nge dinga Jiisas ngang, Jiisas ening pirim wumb ei er ka ermba nge om. ¹⁸ Wu kombur wu endi pel ele pendik tu wuk. Wu ei embil poru, dinga pineririm wu, ei en enim nirik sipik Jiisas mulum konu ele kumb ele mandi pendngii sipik. ¹⁹ Ba konu ele wu amb pei piki topu pirim. Nga wu ening pim wu ei nirik sipngii konu ele tuk sineririm. Yi erang kin ngii andaring ele sipik tonu ngii bel ele ambil wul al kindik pel ele pim wu mani Jiisas mulum konu ele kun mani kindik. ²⁰ Jiisas wu ombu pii gii pirim wu ei kanpi kin yi nirim, “Wu pul, nim ol kis ei kil ngum,” pa nim. ²¹ Wumb lo ek polmun wumb ni lo ek piilmin wumb en enim noman nendii to piik yi kii sinjing. “Wu ei wu nii opu Gos kin ek ambilim? Wu endi wumb ol kis ei kil ngunermba; ba Gos endeim minj yi ermba.” ²² Jiisas wumb ombu noman ele piipi si kindim. Pe eim ek nipi orung kindpi, yi nirim, “Nimbi erang en enim noman ele ek eipi eipi nik punmun? ²³ Nipe ek endi enim noman ele embin tonum? Na ninj ek ei embin tonum min?

Na nim, 'O! kis ei si kindind!' min 'Na nim angkin pui!' nind? Pe na o! endi eramb enim kanik keimi nik piingii. ²⁴ Ba na enim piingii ni piind, na wu kingam noman dinga ya mei ele salim. Kapli wumb o! kis kil ngumba, yi erang kin eim ek nipi wu endi embil dinga punerim ei nge er ka erim. Na nim kanip nind, 'Nim angkin, pe! sikin, ninim nge ngii konu ele orung pui!' " nind. ²⁵ Yi erang, pe mendpi! wu amb ningil ele eim engim. Angpi pe! sipi eim ngii konu ele pupu Gos embe ambil tonu kindim. ²⁶ Pe wumb pe! Jiisas erim o! ei ka nik puku sik enjing. Ba wumb Gos embe ambil tonu kindik. En enim noman ele piik nik minj endnjing. Yi mi! ninjing, "Pe sin o! eipi minj endi kenjpin," pa ninjing.

Jiisas Liiwai Wii Tum
(Masyu 9:9-13, Mak 2:13-17)

²⁷ Ekii se Jiisas eim andlam andpi pupu, kenim ni wu endi ku takis silim wu, ei eim ku takis ngii ele mulum wu ei embe Liiwai. Jiisas ek nipi wu ei ngum, "Nim na onj konu ele oi!" nim. ²⁸ Pe eim angpi epi pe! si kindpi Jiisas pum konu ele ekii se pum. ²⁹ Liiwai eim ngii konu ele kuni owundu endi erpi Jiisas ngum. Pe ku takis silmin wumb pe! kin, wumb eipi pe! kulou tok wu ta! kin kuni ei nunjung. ³⁰ Pe lo ek ekii silmin wumb ni, peng lo ek mon polmun wumb ni wumb ok Jiisas nge ekii silmin wumb mulnjung konu ele noman kis piik mulk kii sinjing. "Nimbi! erang enim ku takis silmin wumb kin nga o! kis elmin wumb kin enim kuni ende nonmun?" ³¹ Jiisas ek nipi wumb ngopu yi nim. "Enim wumb ening

endi pinalim wumb ei, ond mong ngopu elim wu kin punalmin min, ba ening pim wumb ei minj ond mong ngopu elim wu pangin kin ond mong ngolum. ³² Na wumb ol kis er molmun wumb ei ol kis kil ngop sip orung simbii nge onj. Ba wumb kun ka molmun ni piinjing wumb, ei kin na onenj,” pa nim. “Nimbi! erang na nga wumb ol kis enjing ei kin ngii konu pup onermbii ku?” pa nim.

³³ Pe wumb kombur ek nik Jiisas ngok yi ninjing, “Jon nge ekii silmin wumb kuni mowii elmin. Erik, Gos prei kunum kunum elmin. Lo ek ekii silmin wumb nge ekii silmin wumb ombu yi ku elmin. Ba nim nge ekii silmin wumb kuni nok yi elmin. Ei nimbi! erang elmin?” ³⁴ Jiisas ek nipi wu ombu ngum, “Enim wu endi amb simba elim kunum ei kapli ei wumb pul kuni mowii erngii min? Ei mon! ³⁵ Ba ekii se opu wumb wu amb simba er molum wu ei si tor singii kunum ei eim kan se nolum kin tep to mulermba kunum ele kuni mowii erngii.”

³⁶ Jiisas ek ekin endi nipi ei nge wumb noman konj kin wumb noman ok nge ende punermba ek ei wumb ngum. Eim yi nim, “Wu endi konduk konj ei kilip to kembis kembis erpi, aninga konj endi sipi konduk ok nge ele mui tumba. Pe wu endi yi ermba ei eim konduk konj er kis mondpu ermba ei, konduk konj ei kanim eipi mi! pimba. Nga konduk ok nge kanim eipi mi! pimba ku. ³⁷ Pe wu endi kung meme ngenj ming, mi! ok nge ele nol wain konj tuk kindnalmin. Ei mon! Wu endi yi mi! ermbii ni ermba wu ei eim kung meme ngenj ming mi! ok nge tok neng, nol wain konj

ei tor pulum. Nga kung meme ngenj ming mił nge ei kis molulum ku. ³⁸ Ba wu endi noł wain konj kulpu kung meme ngenj ming mił konj ele tuk kindmba. ³⁹ Pe wu endi eim noł wain ok nge nołum, ‘Ei noł wain ka wii,’ pa nim. Eim noł wain konj singin ka pinalim.”

6

Gos Kor Kunum Ei Kongun Mon Nilim (Masyu 12:1-8, Mak 2:23-28)

¹ Kor kunum Jiisas eim tuk kuni mong wiis palilim konu ele andpi mulum. Jiisas nge ekii silmin wumb ombu ok kuni wiis mong ei sik ambil winin tok nuk. ² Ba lo ek ekii sinjing wu ombu yi ninjing, “Gos kor kunum, ei kongun mon nilmin kunum ei, ba enim nimbił erang enmin?” ³ Jiisas ek ni orung kindpi yi nirim, “Enim king Deipis sin kupenjpin eim epi erim mił enim piinarik na ek yi nind. Kunum ei eim kin eim wumb kin kuni kulnjung. ⁴ Deipis eim Gos ngii owundu ele nirik pupu, bres Gos nge kumb ele sim bres ei sim. Pe bres ei wumb pei nunerngii mon nik, Gos kin kulmał kałmin wumb minj ambil nungii nilmin. Ba Deipis eim bres nupu nga eim nge wumb ei bres ngang nunjung ku. Ek ei enim gerik piinjing min?” Ei kii sipi nim, “Nimbił erang enim King Deipis kin ek ninanmin, ba na sin kin ek ninmin?” ⁵ Jiisas ek dinga nga nipi yi nim, “Gos kindang mei ele na wu kingam moł. Mołup, kor kunum owundu moł.”

Wu Endi Angil Kis Mulum Ei, Jiisas Kor Kunum Er Ka Erim

(Masyu 12:9-14, Mak 3:1-6)

⁶ Pe nga kor kunum endi eim pupu men ngii ele pupu Gos ek nipi wumb ngum. Kunum ei wu endi mulum wu ei angil tundung orung miyem poru nim. ⁷ Lo ek emb tolmun wumb kin lo ek ekii silmin wumb kin ei Jiisas ermba ol ei kenmin nik kui er mulnjung. Molk kin, yi piinjing ni kor kunum wumb endi kis pimba er ka ermba ni kanik mulnjung. Molk kin, Jiisas kos er ngumun nik mulnjung. ⁸ Ba Jiisas eim wumb noman tuk ele piinim. Piipi kin, wu angil miyem poru nim wu ni, “Angkin Oi!” Neng, wu ni sikir opu wumb mulnjung konu tuk engim. ⁹ Pe Jiisas eim ek nipi wumb ngum, “Na pe enim kii simbii end. Sinim lo ek nipi kunum ol ka ermin min ol kis ermin, ei ninim min? Wumb kin paki topu er ka ermin, min wumb topu er kis ermin?” a nim. ¹⁰ Jiisas wumb mulnjung konu tuk kanpi andpi, wu endi angil miyem poru nim ei kan sipi nim. “Nim angil tun kindii!” Yi neng kin, wu ei yi erang eim angil ni ka erim. ¹¹ Ba wumb en enim noman kis dinga piinjing. En enim ek nik piik piik enjing. Erik, en enim yi ninjing, “Jiisas kin nimbiil ol ermin,” ninjing.

Jiisas Nge Ek Se Andilmin Wu Engki Nga Tal

(Masyu 10:1-4, Mak 3:13-19)

¹² Kunum ei Jiisas eim prei ermbii ni piipi komung endi ele tonu purum. Eim prei erpi Gos ngurum kunum ei eim prei er mulang kin, konu tengrim. ¹³ Tengmba erang kin, Jiisas ekii sinjing

wumb wangin nim. Neng, wangin wu engki nga tal sipi wumb embe 'Ek se andilmin wumb' pa yi nirim. ¹⁴ Wu embe endi Saimon, Jiisas embe Piisa ni ngum. Nga endi Endru ei Saimon nge angim. Embe nga Jeims kin Jon tel, Pilip ni Barsolomu. ¹⁵ Pe Masyu ni Tomas ni Jeims Alpiyas nge kingam Saimon wu ei lo ekii silim wu. ¹⁶ Pe Jeims nge kingam Juras nin nga Juras Eskeriyas konu wu eim Jiisas opu orung wumb mulnjung konu ni peni ele kindmba.

*Jiisas Wumb Pei Kin Kongun Erim
(Masyu 4:23-25)*

¹⁷ Pe Jiisas wumb ei kin mani punjung. Nga puk konu kun sim konu eim nge ekii silmin wumb kin pei tep to engnjing. Pe wumb pei Jura mei konu ele orung orung ni Jerusalem konu owundu ele ep nol wer ele konu ele Taiya konu ni Sairon konu ni wumb pei ok mulnjung. ¹⁸ Wumb ei ok eim ek piimin nik onjung. Pe eim wumb ening pim wumb ombu er ka erpi, wumb gui kis tuk mulang onjung wumb ei Jiisas wumb ombu er ka erim. ¹⁹ Wumb pei angil Jiisas embilngii enjing. Nimbil erang Jiisas dinga pupu wumb pei, wumb ening pim wumb ei Jiisas er ka eririm.

²⁰ Jiisas eim nge ekii silmin wumb ombu kanpi ek yi nim,
"Enim wumb wii epi sinerang molmun wumb ei, ka piyei! Gos sinim tep er kanpi molum ol ei enim nge salim.

²¹ "Enim kumb kuni palmin, enim ka piyei! Ekii se enim noman ka piik mulngii. Pe enim wumb

ke ninmin, ei enim ka piyei! Ekii se enim toku erngii.

22 “Ekii se wumb enim wu kingam ei kin ekii se punmun ei keningii. Kanik kin, wumb en enim noman kis peng piingii. Piik kin, enim kon si kindngii ni, enim kin ek kis ningii ni, enim embe sik epi kis mi ombu nge singii kunum ei, enim ka piingii.

23 “Pe wumb enim kin yi erik ninjing kin enim ka piik noman ka seng muḥngii. Enim piingii, epin konu ele enim kumep singii ei owundu salim. Kumb okrii enim kupenjing noḷ oḷ ei, Gos nge ek ni tor kindilmin wumb kin yi ku elmin. Yi mi ku enim kumep ka singii. Ei Gos nge ek ni tor kindilmin wumb kin tep to singii.

24 “Ba enim kom ku ngenj ele peng, enim noman ka piik er muḥmun ei enim noman ka piik erngii. Erangin, oḷ ei er poru nik moḥmun ei enim wumb ei kan kun er muḥngii.

25 “Enim wumb epi pei kanim kanim sinjing kin enim noman ka simba. Ekii se enim epi sinerang kin kuni kuḥngii. Enim wumb pe toku er ka piinmin wumb ei kan kun er muḥngii. Ekii se enim ke nengin ningi ka mani omba.

26 “Pe enim wumb pei enim embe ambil tonu kindik ninjing kin enim pii kun er muḥngii. Ok en enim kupenjing noḷ ek kend tok, ek ni tor kindilmin kend wumb embe ambil tonu kindik elmin oḷ yi erngii ei kanik muḥngii,” pa nirim.

*Wumb Opu Orung Wumb Kin Noman Ngunjii
Oḷ Ei
(Masyu 5:38-48, 7:12a)*

27 Ba enim na ek piik mołmun wumb ei, na ek nind ei piyei! Enim opu orung wumb mułngii, ei kapli noman ka ngok mułngii. Pe wumb enim noman kis piingii, ei enim wumb ei kin epi ka erngii. 28 Wumb enim kin ek bultung ningii ei, enim kengip ek ka nik wumb ombu noman ka ngungii. Nga wumb enim kin oł kis erngii wumb ei, enim Gos kin prei erik paki tungii,” pa nim. 29 Wu endi nim kon taki tum kin, nga orung ak tan orung tumba ku. Wu endi nim kon takis ei simbii nipi erim kin, nim konduk ei kin ouni mon ninenjii ku. 30 Wu endi epi endi kii sipi nim kin, nimba epi ei ngui! Pe wu endi nim epi wii sipim kin, nim nga orung tu wii nikin, ek dinga ninerii! 31 Enim ermin ni piingii oł ei, wumb enim kin enjing kin, nga enim wumb ombu kin oł yi ku erngii.

32 Wumb enim kin noman ngołmun wumb ei, nga enim noman ngangin enim nipe noman piingii? Pe wumb oł kis enmin wumb ei, wumb kombur noman ka piik ngołmun ku. 33 Pe enim wumb kombur oł ka er ngangin kin, nga wumb enim kin oł ka er ngungii. Nga ei enim nipe noman piingii? Wumb noman kis piik oł kis elmin wumb ei kombur oł ka yi mił elmin. 34 Enim epi kombur wumb ngunjung kin, nga orung simin ningii ei enim noman nipe noman piingii? Wumb oł kis elmin wumb oł ka erik wumb eipi ngołmun ku. Pe wumb ombu epi ende mił siłmin. 35 Ba enim opu erii wumb ei noman ka ngok, enim oł ka erik wumb ngungii. Enim wumb ngungii epi ei nga ngok orung kindmin ni piinerei! Enim oł ei erik epi ka wii owundu singii. Enim ełe yi erik

molk punjung kin enim Gos kingam noł mendpił mułngii. Wumb Gos kin noman ka piinalmin ei Gos wumb ombu kin noman ka ngołum. Ngopu kin, wumb kis kin noman ka ngołum. Ngopu, wumb kis kin ouni ngołum. ³⁶ Enim wumb eipi kaimb singii, ei enim Ernjing Gos kaimb silim mił ku singii.

*Wumb Eipi Kin Kos Ninmin Ei
(Masyu 7:1-5)*

³⁷ Enim wu endi ek ei nge nik mok tołum wu oł ei mił enerngii. Enim wumb oł kis ei si kindangan kin, Gos enim oł kis ei kil ngumba ku. Pe nga enim epi endi mok tołum wu er kun elim mił enerngii. Yi mił enjing kin Gos enim epi embin tui ei mok tumba. Wumb oł kis ei ni ka enjing kin enim oł kis ei Gos kil ngumba ku. ³⁸ Pe enim oł kanim kanim yi erngii mił yi ku Gos enim kin yi ermba. Pe wumb enim kin pimba mił ngungii ei, pei ngungii. Ei ngok pangin piki topu bein tumba ermba, ei enim ngungii. Pe enim epi wumb ngungii yi mił ku Gos enim ngumba.

Jiisas Ek Ekin Nga Ngum

³⁹ Jiisas ek ekin endi nipi wumb ngum ku. Ei yi nim, “Wu ningił tumbun mołum wu ei, nga wu endi ningił tumbun mułmba wu ei, andlam andan top simba min? Ei mon! Wu tał ouni tukpu eke bok tunguł. ⁴⁰ Mon kangił ei ek mon wu ek nipi ngołum wu ei to mani kindnermba. Eim mon kanpi poru nimba ei kapli eim ek mon wu mił mułmba.

⁴¹ Enim wumb eipi kanik oł kun pinermba mił ermba ei ni kun enerngii mon! Ei nimbił erang

ninim ol yi nge elin ku? Nimbił erang nim angnim ningił ele epi moł palim ei kankin nin? Ba ninim epi moł owundu endi ningił ele palim ei piin min? ⁴² Nimbił erang nim angnim ek nin? ‘Angnan, nim ningił ele epi moł endi palim, na si kindmbii,’ nin. Ba ninim ningił ele epi owundu palim ei ninim piinan min? Nim ek kend wu, nim epi owundu endi ninim ningił ele palim ei si kindkin, ekii se ninim angnim ningił ele kun kankin epi moł pimba ei kapli si kindnjii,” pa nim.

Ond Kis Ei Mong Kis Tolum

(Masyu 7:16-20, 12:33-35)

⁴³ Ond ka ei, mong kis tunalim. Yi ku ond kis ei nga mong ka tunalim. ⁴⁴ Wumb en enim ond anglim ei kanik piilmin. Piik kin, ond ei ond ka min mon, ni kanilmin. Wumb en enim ond pik ei gal mołpu mong tolum ei tingnalmin. Nga ond wain yi ku, ond wain ei ond kembis angpi gal mołpu mong tolum ei tingnalmin mon. ⁴⁵ Wu endi eim noman ka palilim wu ei ol ka elim ku. Erpi, ol ka wii elim. Nga wu kis ei eim noman kis piki topu peng, eim ol kis elim. Noman ele ol yi mił palilim ei gupu ele tor olum.”

Ngii Takilmin Ei Ol Tal Palim

(Masyu 7:24-27)

⁴⁶ “Nimbił erang enim na ‘Owundu, Owundu’ nilmin, ba na ek nind ek ei enim piinanmin? ⁴⁷ Wu endi na kin opu na ek piipi ermba wu ei na eim kanip moł. Mołup, eim ermba ol ei andan tamb enim piingii. ⁴⁸ Wu ei yi mił, wu endi ngii tekmbii ni tukpu sipi mer mani pupu, mei ele ku owundu pei kindpi siimen elim. Ekii se ngii tonu

eŋe takilim, noŋ owundu topu ngii ei nirik omba, ba kapli onermba. Nimbil erang wu ei eim ngii dinga wii tekim. ⁴⁹ Ba wu endi na ek piipi nga ekii sinermba wu ei yi miŋ wu endi ngii tonu mei peŋ eŋe tekim. Eim mei mani ei ku dinga kindnarpi siimen enerim. Ekii se noŋ owundu topu, noŋ ngii eŋe nirik wang kin, ngii sikir er kis muŋum. Nimbil erang wu ei ngii miŋ dinga pinerim.

7

Jiisas Opu Elmin Tep Elim Wu, Ei Eim Nge Kongun Wu Endi Er Ka Erim.

(Masyu 8:5-13)

¹ Jiisas ek ei nipi wumb ngopu poru nipi, ekii se eim Kapaniyam konu eŋe pum. ² Rom wu endi opu elmin wumb 100 pei opu elmin wumb pei tep elim, wu ei kongun wu endi muŋum. Opu tep elim wu eim kongun wu eim noman ka ngoŋum wu ni ening peng erang kuŋmba mandi erim. ³ Opu tep elim wu ei eim Jiisas kin ek ei piipi muŋum. Pe eim Jura wu num kombur kindang puk ek nengin kin, Jiisas opu, na kongun wu ei er ka ermba nipi kindim. ⁴ Wumb puk Jiisas multum konu eŋe tor puk ek dinga nik, Jiisas nik yi ninjing, “Wu ei wu ka nim wu ei paki tunjii min?” ⁵ Eim sinim Jura wumb kin noman ka ngoŋum. Eim mendpil men ngii ei takpi sinim ngurum.” ⁶ Pe Jiisas wu ombu kin tep to purum. Jiisas opu, opu tep elim wu eim ngii konu mandi pang kin, opu wu 100 tep elim wu ni wu puŋ kombur kindang puk Jiisas kin ek ningii nge puk. Puk yi nik, opu tep elim wu ni yi nim, “Jiisas, nim wu Owundu! Nim na ngii konu

ombii nikin okun kis piinjii; na wu ka mon. Nim na ngii nirik onerii!” yi ninim pa nik. ⁷ “Pe yi ku, na wu ka pim kin, nim ngii konu ele na ombii min, ei mon. Ba nim ek ei nen na kongun wu ei ka mulmba,” pa nim. ⁸ “Nimbił erang, na yi ku wu num kombur kongun ngokuł elmin ol ei na kongun er moł. Pe na nge opu wumb ei na ek piłmin. Pe wu endi ‘Pui’ nimbii, ei kaplı ba. Nga wu endi ya ‘Oiyo!’ nimbii, ei kaplı omba. Pe nam kongun wu, ‘Nim ol ei erii!’ nimbii, ei kaplı ermba. Na nge wu num ombu kongun ei na ngunjung mił na yi end. Ba nim noman dinga peng ening ei nge er ka elin ei kaplı nim na nge kongun wu ening ei kaplı er ka enjii,” pa yi nim. ⁹ Pe Jiisas ek ei piipi, eim wu ei noman ka jili sim ni piim. Pe eim ak topu wumb eim orung konu ekii se ok ei kanpi yi nirim. “Na enim kanip nind, Esrel wumb pei mołmun konu ele wu endi noman ka peng, pii gii yi mił peng na kinenj mon!” pa nim. ¹⁰ Opu elmin wumb tep elim wu, wu puł kombur kindang ok wu ni nga orung puk kenik ni, kongun wu kułmba erim ni nga konj multum.

Jiisas Nein Konu Ele Kang Wu Endi Er Konj Sim

¹¹ Ekii se nga Jiisas eim konu owundu endi purum konu ei embe Nein. Jiisas eim nge ekii sinjing wumb kin, wumb pei eim purum konu puk. ¹² Eim pupu konu owundu ele andlam ondu palim ele mandi pang, wu endi kultum wu ni tu wuk wu kultum ei, mam eim kingam endeim mendpił mułum ei, kułang kui tunjung nge ei tu wuk. Tu wangin kin, amb ei wam kumb ok kultum. Pe wumb konu ele wumb

pei amb ei kin ouni ok. ¹³ Jiisas Owundu amb ei kanpi, kaimb piipi yi nirim. “Amb, nim ke ninerii mon!” pa nirim. ¹⁴ Pe eim mandi pupu, wu kulii pirim konu ele eim pel ele embilim. Pe wumb wu tu wuk wumb ei angik mulk. Pe Jiisas nipi yi nirim, “Kangi wu, kanpi nind, nim engnjii!” pa nim. ¹⁵ Pe nga kultum wu ei tonu mulum. Molpu, ek nipi multum. Mulang kin, Jiisas wu ei sipi mam eim ngurum. ¹⁶ Yi erang kin, wumb pei mund mong tok, Gos embe ambilk tonu kindnjing. Wumb yi ninjing, “Gos ek nipi ol ekii se ermba wu owundu sinim konu ele tuk onum,” ninjing. Wumb ek nga yi ninjing, “Gos eim opu eim wumb si orung simba nge opu wumb paki topu enim,” ninjing. ¹⁷ Jiisas erim ol ei pang kin, wumb Jura mei konu ni wumb konu orung orung pei piik punjung.

*Jon Wumb Nol Pendilim Wu Eim Ekii Sinjing
Wu Tal Jiisas Kin Kindim.*

(Masyu 11:2-19)

¹⁸ Jon nge ekii sinjing wumb ei epi pei ek nik eim ngunjung. ¹⁹ Jon eim ekii sinjingil wu tal wii tum. Eim yi nim, “Elip puku! Owundu kankil yi kii singil,” pa nim. “Ok Gos wu endi kindmbii neng, sin kui er mulnpjun wu ei nim min? Min sin nga wu endi omba ni kui ermin min?” ²⁰ Wu tal Jiisas kin okul ek yi ninjingil. “Jon nol sipi wumb nol pendilim wu, ei sil nim kin pel neng onmbul ninjingil. Nikil yi ninjingil, ‘Ok Gos wu endi kindmbii neng sin wu endi omba ni kui enjpin wu, ei nim walim min?’ ” ²¹ Kunum ei Jiisas wumb ening kanim kanim pirim wumb kin,

wumb ening kis pirim wumb ni, wumb gui kis tok multum wumb ei pei er ka erim. Pe wumb pei ningil tumbun multum ei pei er ka eririm ku.

²² Pe Jiisas ek nipi wu taɫ ngopu yi nirim, “Elip pe pukuɫ Jon konu eɫe kankiɫ, na ya pe nipe oɫ erip ek nipe ek nip eramb elip piikiɫ, kankiɫ enmbiɫ ei pukuɫ, Jon kan ningil peɫ nim. Wumb ningil kis muɫum wumb ei, kenjing. Simb kis muɫum wumb, nga ka seng andɫam endnjing. Wumb kinj tum wumb ei, ka sim. Wumb kom ngum wumb ei ek piingii neng ek piinjing. Pe wumb kulnjung wumb ei nga ok tonu konj moɫmun. Wumb epi endi sinaɫim wumb ei Gos ek ka ngang piki toɫum.

²³ Wumb na Jiisas kin pii gii ninjing, en enim pii gii ei mani punerim, wumb ei ka piingii. ²⁴ Jon ek ni kindang onjnguɫ wu taɫ nga orung pangik; Jiisas Jon nge ek nipi wumb pei ngopu yi nim. “Ok, enim Jon muɫum konu eɫe wumb mulenjing konu eɫe puk epi nipe endi kenjing? Min enim puk konu pop tang goɫ kembis ei kenjing min mon? Wu ei goɫ miɫ mon? ²⁵ Enim epi nipe kengii nge punjung? Enim wu endi epi konduk ka wii erpi muɫum ei keningii punjung min? Ei mon! Wumb konduk ka wii kindik, en enim ngenj eɫe epi ka elmin ei King ngii owundu eɫe minj moɫmun.

²⁶ Ba enim puk epi nipe keningii nge punjung? Enim puɫ wu endi Gos oɫ ekii se ermbe ei nge nipi muɫum wu ei kenjing min? Ei keimi; wu ei eim nge kongun ende ek ni tor kindiɫim wu pei to mani kindiɫim. ²⁷ Wu ei mendpiɫ Gos nge ek yi ninim, ‘Piini! Na ek se endmbe wu endi kindmbii wu ei, na ek ok sipipi nim, kumb se pupu nim andɫam ei to ka er sipi muɫmbe.’ ” ²⁸ Jiisas ek yi nim, “Na

ek keimi nip enim ngond, ‘Kunum ele Jon ya mei ele wumb pei ei kamb mani kind poru ninim. Ba akip kunum ele wu endi Gos sinim tep er kanpi mo lum o l ei wu wii mi l pii gii nim kin, wu ei Jon to mani kindnim,’ ” pa nim.

²⁹ Wumb ek ei piik poru nik, wu amb ni wumb ku takis silmin wumb pei ek yi ninjing, “Gos eim kun ka wii mo lum wumb ei Gos noman ele ekii sengin ok Jon angil ele wumb no l sipi wumb no l pendpi ngum.” ³⁰ Ba lo ek piilmin wumb kin, lo ek emb to lmun wumb ei Jon angil ele no l pinenjing yi mi l erik, Gos nge noman ele wumb ei bu l ngok kin, and lam andan tum ei si kindnjing.

³¹ Jiisas ek yi nirim, “Akip kunum ei na enim wumb ekii sinenjing mi l wumb sip mondup ei nimbi l o l erngii? Wumb ei jili wumb? ³² Pe wu ombu yi mi l, kangil kembis kombur konu endi tuk ele mol k, kangil kembis kombur eipi kin wii tunjung. Tok yi ninjing, ‘Sin mingal kep ii tonmun nimbi l erang enim golang ninanmin?’ a ninjing. ‘Pe nga sin golang kaimb er ninmin ei enim ke ninanmin. Ei yi mi l en enim noman endi pina l im eipi eipi punum.’ ³³ Jon sinim no l pendpi ngo lum wu ei tonu om. Eim opu no l wain ni bres ei endi nunerim. Pe enim wumb yi ninjing, ‘Wu ei gui kis tuk mo lum,’ ninjing. Ei mon!” ³⁴ Pe na wu kingam op kuni nop, no l wain nop end. Pe enim wumb mol k yi ninjing, ‘Wu ei kuni pei minj no lum,’ ninjing. ‘Wu ei no l wain pei minj nopu,’ yi elim ni lmin. Nik, ‘Eim wumb ku takis silmin wumb kin wumb o l kis erik elmin wumb ei kin pu l pa l im,’ pa ni lmin. ³⁵ Ba wumb noman ka pa l i l im

wumb, ei yi nilmin. ‘Gos nge noman ka ei epi ka wii nilmin.’ ”

Oł Kis Elim Amb Endi Jiisas Simb Ele Kopung Erim

³⁶ Lo ek piilim wu endi embe Saimon Jiisas kin ek nipi eim kin kuni numbuł nirim. Eim lo ek piilim wu ei ngii konu ele pupu kuni no multum. ³⁷ Amb endi oł kis elim amb, konu owundu ele mułum. Pe amb ei mołpu piim ni Jiisas pupu lo ek piilim wu ngii konu ele kuni nonum nik. Nengin, piipi kin amb ei eim kopung muru ka ming endi sipi om. ³⁸ Pe eim pupu Jiisas buł morung orung angpi, simb ele mołup ke nipi mułum. Ke nim ningił ka ei, Jiisas simb ele purum. Ei kanpi eim peng enjin olt sipi, Jiisas simb ele kil ngum. Ngopu kin, Jiisas simb ele kum su sipi er mułum. Mołpu kin, kopung muru ka ni sipi, Jiisas simb ele kindrim. ³⁹ Lo ek piilim wu ei, Jiisas wii tang om wu ei, eim epi ei kanpi eim noman yi piim. “Wu ei, Gos oł ermba oł ei, keimi nipi elim kin amb ei piipi mon. Amb ei, yi elim nimba ni piim amb ei, amb oł kis elim.” ⁴⁰ Yi erang kin, Jiisas eim wu noman ele, piinim ek nipi ngumbii ni piim. Piipi kin, Saimon kanpi neng, “Saimon,” yi nim. “Ek mon wu, nim ek ninjii pim ek ei ni!” a nim. ⁴¹ Pe Jiisas ek yi nim “Wu tał, wu endi kin kom ku sikił, nga ekii se ngo orung kindmbił ni sikił, wu endi kom ku 100 pei mił sirim. Nga wu endi, kom ku kum endeim mendpił sirim. Wu tał kom ku yi mił si ngokuł, pendkił pirim,” pa nim. ⁴² Wu tał epi endi ngo orung kindngił pinerang, wu ni kan wiik turum. Yi erang kin, wu tał eim kin noman ngunjnguł wu endi nii eim noman ka wii piipi eim

ngumba?” ⁴³ Saimon ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na yi ni piind, wumb endi oł kis pei kil ngo si kindmba wumb ei,” pa nim. Neng kin, “Nim ek kun nin,” pa ni Jiisas yi nim. ⁴⁴ Pe eim ak topu amb ei kanpi kin, ek nipi Saimon ngum. “Nim ya amb ei kan min? Na nim ngii konu onj ei, nim noł kulkun, na simb ele noł kindnen; ba amb ei na simb ele, noł kindpi enim ei eim ke nim ke noł sipi na simb ele noł kindnim. Pe eim peng enjin sipi, na simb ele kil ngonum,” pa nim. ⁴⁵ “Nim nam kin kum su sinen. Ba na tuk op mułamb, pe amb ei opu, na simb ele kum su sipi enim,” pa nim. ⁴⁶ “Nim nam peng ele kopung kindnen; ba amb ei eim kopung ka wii na simb ele kindim.” ⁴⁷ Yi mił peng kin, na nim kanip nind, “Eim na kin noman ka ngum. Ngopu kin, nim ei piinjii; eim nge oł kis ei pei elim; ba na eim oł kis kil ngop poru nind, Gos wu endi kin oł kis aninga er kil ngum kin, wu ei Gos noman pei ngunalim; ba aninga ngolum.” ⁴⁸ Jiisas ek nipi amb ei ngum, “Na nim nge oł kis ei si kindin.” ⁴⁹ Wumb eim kin peł ele ende mulnjung wumb ei, en enim ek nik piik piik enjing. Nik ek dinga nik, “Wu ei nii, wumb oł kis ei kil ngonum?” ⁵⁰ Jiisas ek nipi, amb ei ngopu yi nim, “Amb, ninim nge pii gii je erpi, nim si orung sinim. Pe nim pukun, noman emin ka peng mulnjii.

8

Amb Kombur Jiisas Pum Konu Ele Tep Tok Punjung

¹ Pe nga Jiisas konu owundu ni konu kembis andpi Gos ek ka nipi wumb ngopu, Gos sinim tep er mołum mił ei nipi wumb ngum. Jiisas eim nge ekii siłmin wu engki nga tał eim kin andik mulnjung. ² Pe amb kombur ok, ening pim amb ombu ni, gui kis tuk mułum amb ombu, Jiisas er ka eririm. Amb ombu, Jiisas pum konu ele punjung ku. Amb endi ‘Mariya’ niłmin, ei ‘Mariya Makandala,’ pa niłmin. Ok Jiisas eim amb ei, gui kis angil orung nga tał pei tor kindrim. ³ Pe Jo Ana, Susa nge ambim wu ei King Eros ngii ele tep er mołulum ei, eim embe Susana. Pe Susana ni amb pei onjung ku. Amb ombu puk, Jiisas kin, Jiisas nge ekii siłmin wu ombu, kom ku paki tok elmin amb ombu, ouni puk ku.

*Pe Ek Ekin Wu Endi Kuni Emb Kindim Ek Pol
(Masyu 13:1-9, Mak 4:1-9)*

⁴ Wumb tilap owundu endi ok, kułou tunjung wumb ei, konu owundu eipi eipi wumb pei Jiisas mułum konu ele onjung. Wangin kin, Jiisas ek ekin endi topu nipi ngum.

⁵ “Wu endi kuni wiis emb sipipi emb kindrim ei kombur wumb andlam endik konu ele mani pang, wumb kimbangin, kei ok nok nok enjing. ⁶ Pe kuni wiis emb kombur pupu, mei ku mułum konu ele mani pum. Pe kuni wiis ei sikir tonu om, ba mei noł muł erang, kuni ei kułii erpi, kołpu poru nim. ⁷ Pe kuni wiis kopur, pupu kan gał pim konu ele mani pum konu ele, kan gał mul ei tonu opu, kuni wiis ei to mani kindim. ⁸ Pe kuni wiis emb kombur mei ka ele mani pum ei sikir tonu om. Opu kin, kuni wiis pei topu mułum. Tum, ei

100 pei pei kuni wii yi tonu mułum.” Jiisas ek yi nipi ek dinga wii nim, “Wu endi kom pimba, wu ei kom sepi ek ei piyangli!”

⁹ Jiisas eim nge ekii silmin wumb ei, ek ekin topu ninim, “Ek ei, pule piimin nik kii sinjing.

¹⁰ Pe eim yi nim, “Gos sinim tep er mułum mił ei eim ek koi er pałim ek ei piipi kin nipi enim ngonum. Ba torung wumb eim ek ekin top nim ek ei mendpił piinjing, ba ek ekin ei pule pii poł tunenjing. Tunarik kin, en enim konu orung orung kind keningii, ba epi endi kinenjing. Pe nga ek ei pingii, ba pule piinerngii mon!” pa nirim.

¹¹ “Ek ekin tum ek pule yi pałim. Kuni wiis mong ei Gos nge ek. ¹² Pe kuni wiis kopur pupu andlam ele mani pang kin, wumb andik kambinmin ei Gos ek wumb piinmin, ba nga Seisen opu Gos ek ka ei topu eipi kindnim. Eim yi piinim, wumb Gos kin pii gii nengin kin Gos sipi orung simba ni piipi enim. ¹³ Pe kuni wiis emb kombur pupu, mei ku mułum konu ele mani pum, ba dumbuł mer mei ele mandring punałim mon. Pule yi mił wumb Gos ek piik sik, noman ele kindik ka mułumun. En enim pii gii dinga ninarik mułangin kin, epi embin tui endi tonu ołum ei, wumb en enim dinga mulałmin kin, bok tołmun. ¹⁴ Pe kuni mong kombur pupu, kan gał mułum konu puł ele mani pum ei wumb Gos ek ka piik, nga kongun erik, ba mei ele epi kanim kanim noman peng, kom ku ni epi ka wii ka ka piik, yi er mułangin kin Gos ek ei piinarik, to mani kindinmin. Yi erangin kin, en enim kongun ei tonu opu mong tunenim mon, ba mani pupu koltum. ¹⁵ Ba kuni wiis mong kombur, pupu

mei ka ele mani pum ei yi mił; wumb Gos ek piik, ambil gii nik mulnjung. Molk kin, en enim noman dinga peng, kongun kunum kunum yi erik mulnjung ei, kuni wiis mong pei tum mił yi er mulnjung.

Dup Alam Ek Ekin Endi
(Mak 4:21-25)

¹⁶ Wumb endi dup alam kalpi, ming ele mani kind pendmba min? Dup alam kalip peł man-dring pendmba, ei kapli tilang erip tor omba min? Ei mon! Dup alam kalk tonu peł ele sengin kin, wumb kanik nirik puk anda ok yi erngii. ¹⁷ Epi pei nim kinan koi er salim ei, ekii se kenjii wumb nii oł pei koi er pendmba ei ekii se, wumb eim pii poł tungii.

¹⁸ Enim kan kun er molk, ek ka piik erngii. Wu endi eim noman dinga peng, eim piipi kun er mołpu pii gii nipi mulmba, wu ei Gos nga eim dinga ngumba. Nga wu endi eim noman ka ni oł kun ka ombu piipi kun enarpi mulmba wu ei, Gos wu ei noman ka ni oł kun aninga pimba ei Gos sipi orung sipi si kindmba.

¹⁹ Kunum ele Jiisas nge mam ni angim noł ok, ba wumb konu ele piki topu peng kin, wumb ei mulk konu tuk ongii konu endi sineririm.

²⁰ Wumb kombur molk yi nik, “Jiisas nim nge wumb, manim ni angnim noł ok, nim kenmin nik anda mołmun,” pa nik. ²¹ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nirim, “Wumb Gos ek ka ei piik, ekii singii wumb ei, na nge engnan noł ni, minan noł mulngii,” nirim.

Jiisas Ek Neng Konu Pop Owundu Tum Ei Poru Nim

(Masyu 8:23-27, Mak 4:35-41)

²² Kunum ele Jiisas kin eim ekii silmin wumb, noŀ kanu endi ele puk. Pe Jiisas ek yi nirim, “Sinim noŀ gop moŀum konu ele orundung pamin!” nirim. Neng, noŀ tuk ele puk. ²³ Pe noŀ kanu sikir pang kin, Jiisas eim or pirim. Konu pop owundu endi noŀ gop ele pop owundu endi turum. Topu, noŀ mer kanu ele tuk pang, wumb kuŀngii kunum mandi eririm. ²⁴ Pe wumb en enim puku sik andik Jiisas or pirim konu ele to konj kindik yi nik, “Owundu! Owundu! Sinim kuŀmun palim,” pa nik. Pe Jiisas eim angpi konu pop owundu ei kin, noŀ topu tonu omba eririm ei ek dinga nipi ngurum. Ngang kin, konu pop kin noŀ owundu tumba eririm ei wii sirim. Noŀ olup enerim, wii pim. ²⁵ Pe Jiisas eim ek nipi, eim ekii silmin wumb ngum, “Enim pii gii ei konu jili pum?” Yi neng kin eim ekii silmin wumb en enim mund mong tok noman embin tang moŀmun. Molk kin, yi nik, “Wu ei nii? Eim ek nipi konu pop kin noŀ ei ek neng, eim ek ei piinmbil!”

Wu Wulu Endi Ei Gui Kis Pim, Jiisas Tor Kindim
(Masyu 8:28-34, Mak 5:1-20)

²⁶ Ekii se Gerasiin konu ele tor punjung. Galilii konu noŀ gop ele orundung sipim konu ei, orung sim. ²⁷ Jiisas eim noŀ kanu si kindpi tor pum. Pang kin, konu ele wu endi eim muŀum konu ele tor om. Wu ei gui kis kombur eim kin muŀum. Wu ei kumb ok eim alap pandi topu tilaŀim mon! Eim ngii endi pinaŀiŀim mon ku. Eim pupu wumb

guimeng ele pu palilim. ²⁸ Wu ei Jiisas kanpi, eim ek dinga nipi wii tum. Topu kin, Jiisas simb ele mani pupu pim. Pepi ek nipi, wii dinga topu yi nim, “Jiisas, nim Gos Owundu mendpił kingam. Sinim kongun ende enalmin mon. Nim na kin nimbił ol enjii on? Na nim kin prei ermbii, ei nim na ngenj kumbii ngunenjii mon!” pa nim. ²⁹ Gui kis ei ek yi nim. Nimbił erang Jiisas eim ek dinga nipi wu ei kin si kind kin tor punjii nim. Eim ek nim mił erim. Kunum kunum gui kis ei, wu ei kin mołum. Pe wumb wu ei ambił gii nik, kan tok angil ele, kan tok er pendilmin ei, wu eim to kilip tołum. Pe gui kis ei yi erpi mił wu ei si mengpi wumb mulałmin konu ele si pang, eim mołum. ³⁰ Jiisas wu ei gui kis mułum wu, ni ek nga ngopu kii sim, “Nim embe nii?” Pe eim yi nim, “Na embe, ‘opu ond wumb,’ ” nimbił erang, gui kis pei eim kin pei mołumun. ³¹ Pe gui kis ombu wii dinga tok yi ninjing, “Jiisas nim sin konu kis ele kindnenjii!”

³² Kung tilap pei konu komung endi ele mandi kuni nok er mołmun. Yi nik kin, gui kis ombu Jiisas kin wii tok ek dinga ninjing, “Nim kapli sin kung ombu kin pei! Neng kin, bin,” ninjing. Pe Jiisas wak tang, punjung. ³³ Gui kis ombu wu ei si kindik, kung mulnjung konu ele tuk punjung. Pe kung ombu andlam dinga sikirik puk konu kis endi ele punjung. Punjung, konu ei noł gop ele tuk puk noł nok kulnjung. ³⁴ Kung es tok mulnjung wumb ei, ol ei kanik tungu erik punjung. Puk kin, konu kembis ni konu owundu sim konu wumb kanik ninjing. ³⁵ Pe wumb pei puk, erim ol ei kenmin ni punjung. Puk kin,

kenjing ni Jiisas kin wu gui kis mułum wu ei kin, mulnjunguł ei kenjing. Wu ei gui kis pei eim si kind pangin, eim alap tałpi mułum kenjing. Pe eim noman ka peng, eim Jiisas mułum konu ełe simb ełe mani mułum. Wumb pei onjung wumb ei kanik mund mong enjing. ³⁶ Kung es tołmun wumb ei ok kanik puk, wumb ei Jiisas wu ei kin erim oł ei ek poł tok er mulnjung. Ok eim gui kis eim kin mułang, Jiisas opu gui kis topu tor kindang, wu ei er ka erim. ³⁷ Gerasiin konu ełe wumb pei onjung. Wumb ei ek nik Jiisas ngunjung, “Nim, sin konu ełe si kindkin pui!” pa ninjing. Wumb en enim mund mong erik ninjing. Nga Jiisas eim noł kanu endi ełe tonu pupu, orung bii ni pum. ³⁸⁻³⁹ Gui kis wu ei si kind punjung wu ei eim prei erpi yi nim, “Jiisas, na nim kin tep to bii,” pa nim. Ba Jiisas wu ei, “Orung pui!” nipi yi nim. “Ni ninim ngii konu ełe orung pukun, Gos owundu nim kin nimbił oł erim, ei nikin wumb ngunjii,” pa nim. Yi neng kin, wu ni orung pupu wumb konu owundu ełe pupu Jiisas eim kin nimbił oł erim ei nipi wumb pei nipi ngum.

*Jiisas Wu Num Ei Ambılam Er Ka Erpi Nga Amb Eim Kon Embılim Ei Er Ka Erim.
(Masyu 9:18-26, Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Pe Jiisas noł gop nga orung wang kin, wumb pei ka piinjing. Nimbił erang wumb Jiisas orung omba ni piik kui er mulnjung. ⁴¹ Pe wu endi om wu ei embe Jairas. Wu ei eim wu num endi, eim Jura wumb men ngii tep erpi mołum. Wu ei Jiisas simb ełe mandi mani pupu, prei erpi ek dinga nim. “Nim na ngii konu ełe onjii!” pa nim.

⁴² Wu ei eim ambilam endeim mendpił multum ambil ei kung ngii engki nga tał multum. Multum, ambil ei kulmba mandi erim.

Pe Jiisas Jairas ngii konu ele bii nipi andlam ele pang kin, wumb pei eim pum konu ele ambil gii nik punjung. ⁴³ Pe amb endi mulum amb ei eim kung ngii engki nga tał, ei pei eim miyem o tor minj pupu mulum. Pe wumb endi eim miyem o tor pum, ei er ka erngii wumb endi mulenjing mon. ⁴⁴ Pe amb ei Jiisas mulum konu ele mandi om. Opu, eim Jiisas kon takis ele minjin tamb kin, “Nam nge miyem tor pum ei kep ermba,” ni piim. Pe opu yi erang kin, sikir miyem tor pum ni kep erpi nga tor onerim mon, ka mulum. ⁴⁵ Pe Jiisas ek yi nim, “Wumb nii na kon takis ei minjin tonum?” Pe wumb pei molk, “Na mon! Na mon!” pa ninjing. Piisa ek yi nim, “Owundu, wumb tilap pei nim kin molun konu ele angik molmun. Ei sin er kan pol tumun mil nenj?” ⁴⁶ Ba Jiisas ek yi nim, “Wumb endi na minjin tang piinj. Piyamb kin, na dinga kombur tor pang piinj,” pa nim. ⁴⁷ Nga amb erim amb ei koi ermba mil pinerim, Jiisas eim piim. Yi peng kin, amb ni opu, Jiisas mulum konu ele mani mei ele kan mani kanpi mulum. Mulang kin, wumb pei kumb ele eim Jiisas kon takis minjin tang ek ei pule nipi wumb pei mulnjung konu ni tor kindim. Kindpi yi nim, “Na ol ei eramb kin na ening ei sikir poru ninim,” pa nim. ⁴⁸ Pe Jiisas ek nipi amb ei ngum, “Nim pii gii je ninim er ka enim, nim orung pukun, ninim noman emin ka seng punjii!” pa nim.

⁴⁹ Pe eim ek nipi mulang kin, wu endi om. Om wu ei Jairas wu num Jura men ngii tep elim wu

num ei ngii konu ele wu ei mulpu om. Opu, yi nim, “Wu num! Nim ek mon wu owundu ei kongun dinga ngunenjii! Nim ambilanim ok kulum,” pa nim. ⁵⁰ Ba Jiisas ek ei piipi, ek dinga nipi orung kindim, “Nim mund mong tunen-jii! Nim pii gii nen, ninim ambilanim ei konj mulmba,” pa nim. ⁵¹ Pe Jiisas wu ei ngii konu ele pum. Wumb punjung ei kan wiik tang nirik onerngii, mon nim. Jiisas kin Piisa ni Jon, Jeims ni eim arim mam tal mendpil nirik punjung. Wumb ei mendpil eim kin nirik punjung. ⁵² Wumb pei en enim ambil ei nge nik ke dinga nik mulnjung. Jiisas opu ek nipi wumb ngopu yi nim, “Ambil, ei mendpil kulerim mon, ba eim or mił palim,” pa nim. ⁵³ Pe eim ek nim ei wumb kanik tokul enjing. Nimbil erang, ambil eim kulum poru nim, wumb ei kanik tokul enjing. ⁵⁴ Ba Jiisas ambil ei angil ambilpi, ek dinga nipi ngum, “Ambil kembis, nim engii!” a nim. ⁵⁵ Pe ambil ei noman konj opu eim kin tuk wang, eim sikir engim. Engang kin, Jiisas yi nim, “Enim kuni endi ambil kembis ei ngei!” pa nim. ⁵⁶ Pe ambil kembis ei arim mam tal puku sinjngil. Ba Jiisas ek dinga nipi wumb tal ngum, “Elip wumb kankil na ol endi ei, kankil ninerngil mon!” pa nim.

9

Jiisas Eim Ek Se Andilmin Wu Engki Nga Tal Eim Kongun Kindang Puk.

(Masyu 10:5-15, Mak 6:7-13)

¹ Pe Jiisas eim nge er se endilim wu engki nga tal wii tum. Wangin kin, eim noman dinga wu ombu

ngopu kindang puk kin wumb gui kis to kindik, ening pimba wumb ei er ka erik, erngii pa nipi, eim nge noman dinga ngopu kindim. ² Wu ombu kindang, puk wumb kanik Gos ek ka nik wumb ngok, nga Gos sinim tep er molum ek ei nik, wumb ening pimba ei nengin wii mulngii pa nip kindang punjung. ³ Pe eim ek nipi wu ombu ngum, “Enim andlam turii pungii pendik, silmin epi ei sinerngii. Pe dolu ni, kon kembis ni kom ku ni, kuni bres ni, epi endi sipnerngii. Konduk tal er sipnerngii mon!” pa nim. ⁴ “Enim puk konu endi tuk puk, ngii endi mulngii ngii ele minj mulngii. Molk kin, ek nik wumb ngok er molk poru nik. Nga ekii se enim ngii konu ele pinjing konu ei si kindik pungii. ⁵ Pe nga enim konu eipi pangin wumb enim ngii konu ele sipnarik enjing kin, enim konu ele si kindik pungii. Puk kin, mer simb ele mei kulman mulmba ei tami to kindik pungii. Yi erik pangin kin, wumb en enim enjing ol ei piingii,” pa nim. ⁶ Yi neng kin, wu ombu puk konu pei andik punjung. Puk kin, Gos ek ka ei nik wumb ngok, wumb ening pepi erim, ei er ka erik punjung.

⁷ King Eros eim molpu Jiisas nge ek ombu pei piipi, eim noman embin to piim. Nimbi erang wumb kombur molk, “Jon wumb nol pendilim wu mer tukpu ele tonu onum,” ninjing. ⁸ Pe wumb kombur yi ninjing, “Ok ek ni tor kindilim wu endi Elainja tonu onum,” ninjing. Nga kombur, yi ninjing, “Ok Gos ol ekii se ermba ol ei piik nilmin wu ni nga endi onum,” pa ninjing. ⁹ Wumb yi nengin kin King Eros yi nim, “Na Jon peng ei kolmung enj, ba ek ei er piik ninmin mil nenj nipi opu kin, ‘Jiisas kenmbii,’ ” ni piim.

*Jiisas Wumb 5,000 Pei Kuni Ngum
(Masyu 14:13-21, Mak 6:30-44, Jon 6:1-14)*

¹⁰ Jiisas nge ek se andilmin wu orung ok, en enim erik ol ombu Jiisas kanik ek pol to nguk. Pe Jiisas wu eipi ombu si kindpi, en enim mendpil Beseira konu owundu ele punjung. ¹¹ Ekii se wumb eim ek ei piik, eim pum konu ele ekii se punjung. Eim pum konu pangin kin, eim ka piim. Piipi, eim Gos sinim tep er molum, ek ei nipi ngum. Ngopu, wumb ening pim wumb, ei er ka erim.

¹² Ekii se pou neng, eim nge er se andilmin wu engki nga tal, orung ok yi ninjing, “Nim wumb ombu kindan, en enim konu orung pungii. Puk kuni simba, kan sik nungii,” pa ninjing. “Ya konu ele sinim molmun, konu ei kuni sinalim mon. Nga wumb konu ele mulalmin.” ¹³ Ba Jiisas ek yi nim, “Enim kuni endi wumb ei ngungii. Kuni endi salim min?” Pe eim nge er se andilim wumb ombu yi ninjing, “Sin kuni endi sinalim. Ba bres angil orung kin omu tal, ei mendpil salim,” pa ninjing. “Pe sin pei kapli pupun, wumb pei ombu nge kuni pei top ermin min?” ¹⁴ Wumb pei mulnjung wu ei 5,000 yi pei mulnjung. Jiisas eim nge er se andilim wumb kanpi nim, “Enim wumb kulou konu eipi eipi wumb 50 mil to munde!” pa neng yi enjing. ¹⁵ Jiisas nge er se andilim wu ombu, eim nim mil yi enjing. Erangin kin, wumb pei mani mulnjung. ¹⁶ Jiisas eim bres angil orung ei sipi, omu tal ei sipi, ei epin konu ele kanip, Gos kin prei erim. Erpi, bres engin topu, eim er se andilim wu ombu ngum. Nga eim er se endim wumb sik, kuni mok tok wumb pei mulnjung wumb ei ngunjung.

17 Pe kuni ngunjung kuni ei, wumb pei nunjung. Pinang pang kin, kuni orung pei mulum ei sik gerenj kon engki nga tał to piki tunjung.

18 Kunum endi, Jiisas eim mendpił prei er mulum. Pe eim nge er se andilim wumb ei eim kin ouni mulnjung. Mulangin kin, Jiisas ek nipi, wu ombu kii sim. “Wumb na nii, pa ninmin?”

19 Wu ombu ek ni orung kindik yi ninjing, “Wumb kombur, nim Jon wumb noł pendilim wu pa ninmin. Nga wumb kombur, nim wu Elainja pa ninmin. Nga wumb kombur yi ninmin, ‘Gos oł ekii se ermba ei, piipi nilim wu ok kultum, nga konj tonu onum, ninmin,’ ” pa ninjing. 20 Pe Jiisas ek nipi, eim er se andilim wu ombu ngopu yi nim, “Enim na nii pa ninmin?” Piisa ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Gos kindim wu Kraıs, mendpił mołun,” pa nim.

Jiisas Eim Kołpu Nga Ngenj Kumbii Sipi Ermba Nge Nim

(Masyu 16:20-28, Mak 8:30–9:1)

21 Pe Jiisas ek dinga nipi eim nge er se andilim wu ombu ngum, “Enim wumb endeim, endeim kanik, ek ei ni tor kindnerngii, mon!” nipi ngum.

22 Pe eim ek yi nim, “Na Wu Kingam ei, ngenj kumbii kulmbii,” pa nim. Kulmał kałilmin wumb owundu ni, lo ek połmun wumb pei, na kin buł ngungii. Ngok kin, na to kundngii. Kundangin kin, na mei konu ełe kunum tekliki pimbii. Pep, nga angip tonu ombii,” pa nim.

23 Jiisas ek nipi, eim nge er se andilim wumb ngum, “Pe wu endi na kin ekii simbii ni piimba wu, ei eim noman ełe oł kanim kanim ermbii

nipi piimba noman ei to mani kindpi, kunum kunum eim ngenj kumbii sipi, kongun dinga erpi, endmba ei yi mił eim ond peri ei kan sipi andpi, na ekii simba,” pa nim. ²⁴ “Wu endi eim noman ele er endmba wu ei, eim noman konj am ba. Pe wu endi na nge noman piipi, eim noman ele to kundmba ni erim, ei eim noman konj punermba; ba eim kunum kunum konj mułmba. ²⁵ Pe wu endi eim, kongun owundu erpi, eim mei epi pei simba wu, ei eim noman konj am ba. Pang kin, mei ele epi, ei opu, eim paki tumba mił nenj? Ei kapli enanim. ²⁶ Pe wu endi na ek ni tor kindnermba; eim na kin buł ngang piipi, yi ermba wu ei, na Gos kindang na mani op wu kingam mol; na wu ei kin buł ngop piimbii ku. Wu kingam eim nge tiłang owundu kin, eim nge arim Gos kin, Gos nge enjel ka wii ouni ongii kunum ei, eim kin yi ku erngii. ²⁷ Na ek keimi nip enim ngond, ‘Wu kombur ya ele angilmin wu ombu, ei kulerngii. Nga molk kin, Gos sinim tep er mołum ei nge noman dinga ei keningii.’ ”

*Jiisas Nge Ngenj Ei Kanim Eipi Mił Pim
(Masyu 17:1-8, Mak 9:2-8)*

²⁸ Jiisas ek ei nipi, mułang kunum angil orung nga tekliki poru neng, eim Piisa, Jon ni Jeims sipi, eim prei ermba nge, komung endi ele tonu punjung. ²⁹ Eim prei er mułang kin, eim kumb ningil ei eipi mił kulum. Eim konduk ni kupu kuru mendpił mił tiłang erim. ³⁰ Pe wu tał eim kin tor okuł, ek tang mulnjung. Sin ok kupenjpın noł wu tał ei Moses kin Elainja teł kin ek tengnjing. ³¹ Wu tał tiłang owundu erim konu tor okuł, Jiisas

Jerusalem konu ol endi ermbe ei nikił, nga Jiisas mei ele si kindpi ba, ei nikił enjngił. ³² Pe Piisa kin eim angim tał, ningił se andpi erang kin, mani pu pingii pim. Ba yi er mułangin kin, Jiisas nge tiłang owundu ni wu tał tiłang owundu mulnjung konu ele erim. ³³ Wu tał Jiisas mondkuł si kindkił punguł enjngił. Pe Piisa ek dinga nipi yi nim, “Wu Owundu, sinim ya mołmun ei ka; sin ngii wii tekliki ele tekmin. Ngii endi nim nge, endi Elainja nge, endi Moses nge,” pa nim. Ba Piisa eim ek ei pii poł tunarpi nim. ³⁴ Pe ek ei nipi mułang kin, konu kupu endi opu, wu kei kin peli erim. Erang kin, kon kupu ei en enim pandi tang kin, mund mong enjing. ³⁵ Konu kupu peli erim, konu tuk ele, ek endi tor om. Ek yi nim, “Ei na kangi, na eim noman ngop moł. Enim eim nimba ek, ei piingii,” pa nim. ³⁶ Ek tor om, ei poru neng kin, kenjing ni Jiisas eim, endeim mendpił mułum. Mułang kin, en enim ek tinenjing. Ekii se kunum ei wu kei epi endi kaninmin pa nik, yi ninenjing mon.

*Kangi Endi Gui Kis Mułum Ei Er Ka Erim
(Masyu 17:14-18, Mak 9:14-27)*

³⁷ Kupiiring komung ei si kindik, mani punjung. Puk, kenjing ni wumb tiłap owundu endi andlam ele ok Jiisas kan sinjing. ³⁸ Wumb onjung konu, tuk ele wu endi om, wu ei wii dinga topu yi nim, “Owundu! Na nim kin prei end, nim na kangił ei kenjii. Na kangił endeim mendpił mułum. ³⁹ Gui kis endi, eim ambił gii nipi, sikir wii topu yi elim. Pe gui kis ei, ol kis eim kin elim. Erang kin, jipambił kuru endi eim gupu ele tor olum. Pe gui kis ei ngenj tuk, er kis mondpu, eim tor punalim,”

pa nim. ⁴⁰ “Pe nam nim nge, er se andilim wu ombu kanip nemb, to tor kindngii, nemb puk; ba nim nge er se andilim wumb ei enjing kapli enerim mon! ⁴¹ Jiisas ek dinga nipi, orung kindpi yi nim, “Enim wu amb pei kunum ele, enim pii gii dinga ninanmin. En enim noman ele kun pinalim. Kunum nimberii na enim kin molup ol embin tui ei nge, er kun er mulmbii? Nim kangil ei ya tu wa!” ⁴² Pe eim kangil ei andpi wang kin, gui kis ni elim ol ei erang, kangil ei olkup topu kindang, am pupu bok kis topu pim. Ba Jiisas eim gui kis ei ek dinga ngopu kindpi, kangil ei er ka erpi, arim mulum konu ngo orung kindim. ⁴³ Wumb pei molk kenjing ni, Gos nge noman dinga ele ol ei erang, wumb puku sik enjing. Nga epi pei erim ele nge, enim embin to piinjing.

Pe Jiisas eim er se andilim wumb kanpi, ek dinga nipi ngum. ⁴⁴ “Enim kom ka sek, molk ek ei piingii. Kunum kinan mon; pe nga wu Gos kindang mani opu wu kingam ei, wu kombur sipik, wumb pei angil ele ngungii.” ⁴⁵ Ba eim er se andilim wumb, en enim ek nim ek ei, puŕe pii poŕ tunenjing. Tunarik kin, nga ek ei puŕe koi er pim. En enim mund mong tok Jiisas kin ek ei kii se piimin, min mon ni piik mulnjung.

Nii Owundu?

(Masyu 18:1-5, Mak 9:33-37)

⁴⁶ Jiisas nge er se andilim wu ombu, en enim ek miŕ enjing. Erik, yi ninjing, “Sinim molmun, tuk ele wu nii owundu mulmba?” ⁴⁷ Pe Jiisas eim yi piim, en enim noman tukrung yi paŕim, ni kenim. Kanpi, eim kangil kembis endi tu wum. Kangi ei

eim kin tep to engim. ⁴⁸ Jiisas eim ek nipi yi nim, “Wumb endi kangil ei kanpi nam kangil ni piipi paki tumba, ei yi mił eim na paki tum ku. Pe wu endi na paki tumba, ei Gos Owundu na kindrim wu ei paki tumba ku. Kangil kembis tuk mołum ei mił wumb endi yi erpi kangil kembis noman palim mił, yi peng na kongun yi erpi mułmba ei wu owundu mendpił.”

⁴⁹ Pe Jon ek ni orung kindpi yi nim, “Owundu, sin kenjpin wu endi nim nge embe ele nipi gui kis piim wu ei to tor kindrim. Ba eim sinim andinmin konu ele ekii se onanim. Sin yi nipin kin mon ninjpin.” ⁵⁰ Ba Jiisas ek nipi eim ngum, “Enim mon nik yi enerngii mon! Wu endi enim kin ek ka nipi ermba, ei enim opu orung wu mon!”

⁵¹ Gos eim Jiisas sipi, ei tonu nga orung simba, kunum ei mandi erim. Yi erang kin, Jiisas noman dinga kindpi Jerusalem konu ele ba erim. ⁵² Jiisas eim ba pendpi, wu kombur ok puk, wumb kanik ningii nge, nipi kindim. Pe wu ombu ok puk, Sameriya konu ele ok tuk puk, eim omba nge er kun er mulnjung. ⁵³ Ba wumb konu ele wumb, en enim ngii konu Jiisas sipngii kis erang piinjing. Nimbił erang, wumb en enim yi mił piinjing; Jiisas Jerusalem konu ele ba onum ni piinjing. ⁵⁴ Pe Jiisas nge, er se andiłim wu tał, Jon kin Jeims tel Sameriya konu ele wumb ol ei kankił orung onmbuł, ek nikił Jiisas ngunjunguł. “Owundu! Nim er piin mił nenj? Sin ei epin konu ele dup opu wumb ombu nangli nimin min?” ⁵⁵ Ba Jiisas kan ak topu, wu tał kanpi ek ngum. ⁵⁶ Ek ngang kin, nga konu eipi endi punjung.

*Wumb Endi Jiisas Kin Ekii Singii
(Masyu 8:19-22)*

⁵⁷ Andlam ele andik puk, pangin kin, wu endi tor opu ek yi nirim, “Nim pe punjii on konu ei na bii. Nim konu eipi endi punjii konu ei, na bii ku.”

⁵⁸ Jiisas ek nipi wu ei ngum, “Owu simbii ei mei tukpu ele or palilmin. Nga kei ei ngii salim. Ba mei mani opu wu kingam ei, peng sipi or pimba konu ele sinaim,” pa nim. “Pe nim na kin kii yi sikin ekii simbii nin, ei ninim pii pol ton min?” ⁵⁹ Pe wu endi eipi kanpi, ek dinga nipi ngum, “Nim na ond konu ele ekii se wa!” nim. Wu ei ek yi nim, “Nim na kapli pup arnan kulum ei, tukpu top pendip ombii min?” ⁶⁰ Pe Jiisas ek nipi wu ei ngum, “Wumb na noman konj sinanim ei wumb kulii mil molmun ei kapli wu ei tukpu tungii; ba nim pukun wumb kankin, Gos sinim tep erpi, molum mil ei ninjii,” pa nim. ⁶¹ Wu endi opu yi nim, “Owundu! Na kapli, ok pup nam nge wumb tilap ei, angil sip pendip kin, na nim kin ekii sip ombii min?” ⁶² Pe Jiisas ek yi nim, “Wu endi eim andlam kun bii ni pupu, nga kan orung kindpi, nga na noman palim mil er nimba wu ei Gos sinim tep er molum kongun palim ei kapli enermba mon!”

10

*Jiisas Wu Engki Angil Orung Nga Tal Gos
Kongun Ele Kindim*

¹ Ekii se Owundu eim wu nga engki angil orung nga tal to tonu kind mondpu, eim wu tal tal ni kindang punjung. Ei ekii se eim omba konu ele ok ni kindang punjung. Eim wu ombu puk

konu owundu ni, konu wii ni pei nipi kindim. Ekii se eim konu ombu pei andpi ba nge piipi nim. ² Kindpi yi nim, “Kuni pei poł top mołum, ba kongun wu pei mulałmin. Yi piik kin, enim kuni arim ei kin prei kunum kunum er mułangin kin, kuni arim eim kongun wu pei kindang kuni kułou tungii nge pungii,” pa nirim. ³ “Piinmin! Enim pei! Na enim kung siipsiip wał mił tuk owu simbii mulnjung konu ele kindind. ⁴ Enim ku kon min simb su min kon erik se mołmun ei mendpił sipngii. Enim epi eipi endi sipnerngii. Andlam ele puk wumb kin ‘Wei!’ a ningii; ba enim ek kinan tangk yi erik mulerngii mon!” pa nim. ⁵ “Pe enim puk, wumb ngii endi ele, nirik punjung kin, ok enim ek yi ningii. ‘Enim ngii ele wumb noman emin seng mułngii!’ ek yi ok ningii,” pa nim. ⁶ Pe wu endi eim noman emin peng, ngii ele mułum kin, eim ek noman emin ningii ek ei wu ele kin ba, min wumb endi noman yi pim endi mulenjing kin, enim noman emin ningii ek ei; nga en enim kin orung wang kin, ‘Enim kin noman ka pimba; ba wumb ei kin noman ka piinenmba, mon!’ ⁷ Pe en enim konu endi tuk puk kongun erangin kin, nga wumb endi enim ngii konu ele sipik kuni mok to nungii kuni ei minj. Nga ngii endi puk, endi puk enerngii mon. ⁸ Nga enim ngii ele minj molk, kuni ni, noł ni, nipi epi endi ngungii ei nungii minj. Nimbil erang kongun enmin wumb ei ku kapli silmin enim ngii ele puk yi enerngii mon! ⁹ Wumb kombur ening tang, piingii ei er ka erei! Erik yi ningii, ‘Gos sinim kin tep erpi mołum, kunum ei ya mandi onum,’ pa ningii. ¹⁰ Pe enim

konu owundu, endi tuk pangin kin, wumb enim sik ngii konu ele sipnarik, ninjing kin, enim puk andlam wer konu owundu ele angk, molk, ek yi ningii. ¹¹ 'Enim nge kulman, sin simb ele mulum, ba nga en enim kin orung kindinmin. Ba enim piik kun erngii, Gos sinim tep er molum, omba kunum mandi enim.' ¹² Na enim kanip nind; kunum poru nimba kunum ei, Sorom konu ele ol embin tui tonu orum ya konu ele tonu onermba. Ba konu ele ol embin tui owundu mendpil tonu omba.

*Konu Owundu Kombur Wumb Noman Ak Tunanmin Ei Kaimb
(Masyu 11:20-24)*

¹³ Enim Korasin ni Beseira konu ele wumb piik kun er mulngii. Pe na jep ol yi enim kin enj ol ei Sairon konu ele kin Taiya konu ele ok yi elamb kin, wumb ombu molk, kon mil epi geltii kend munduk, dup sik ele molk sik, pakik andan tok, en enim ol kis bul ngok, noman to ak tunjung ni wumb, keningii nik yi elmin. ¹⁴ Gos wumb mok tumba kunum mandi ermba ei, Taiya kin Sairon konu ele ol embin tui, tonu orum ei kembis. Ba akip ol embin tui, enim kin tonu omba ei, owundu tonu omba. Nimbil erang, enim noman ak tunenjing. ¹⁵ Pe enim Kapaniyam konu ele wumb ei, epin konu ele ambilk tonu pungii erngii ei mon! Ba enim dup konu ele mani pungii."

¹⁶ Pe Jiisas ek yi nipi, eim nge er se andilim wumb ngum, "Wu endi enim ningii ek ei piipi nim kin, ei na ek piimba. Wu endi enim kin, bul ngopu nim kin, ei na kin bul ngonum ku. Pe wu endi na ek piinarpi; bul ngopu mulmba ei,

Owundu na kindang onj ei, eim kin buł ngumba ku,” pa nim.

¹⁷ Ekii se wu engki angil orung nga tał, 70 pei orung ok, ka piinjing. Jiisas kanik yi ninjing, “Owundu! Nim embe ele nemin, gui kis ni ombu, sin ek piik, ekii sik tor punjung,” pa ninjing. ¹⁸ Pe Jiisas Seisen eim dinga poru nipi yi nim, “Na mołup kenj ni, Seisen ei epin konu ele kupu kuru mił, boi ni mani om. Opu, gur gali owundu nipi kumb kinang erim. ¹⁹ Enim piyei! Na enim dinga ngunj. Ngamb kin, enim ka wembii ni epi, enim kin tumbii ni ermbe, ei eim piik kanik, enim opu orung wumb ongii ei, enim to mani kindngii. Enim pungii konu ele epi endi, enim to mani kindnermbe mon! ²⁰ Ba enim ka piik yi ninerngii, ‘Gui kis enim sin ek ekii sik, tor punmun.’ pa ninerngii mon! Enim Gos kin ka piingii, Gos enim ei epin konu ele enim embe poł pendim palim. Nimbił erang enim Gos kingam noł mołmun.”

*Jiisas Eim Ka Piipi Arim Gos Ngum
(Masyu 11:25-27, 13:16-17)*

²¹ Kunum ele Gos Gui Ka je, Jiisas kin ka piipi ngang kin, Jiisas ka piipi, ek yi nirim, “Gos Owundu! Nim tonu epin ni mani mei ele owundu mołun. Ei na nim kin ka piind. Nim wumb noman ka pepi, peng pim wumb ei kin, oł ka dinga ei en enim kin koi erkin pendin, ba nga kangil kembis mił noman yi peng mołmun ei kin, oł ei andan tokun en, ei ka ninim noman ka pim mił en.

²² Na arnan eim epi pei na angil ele pei ngolum. Eim kingam ei wumb endi pii poł tunałmin mon! Arim, eim mendpił, kingam pii poł tołum. Nga

arim wumb endi pii pol tunałmin. Kingam mendpił arim piilim. Pe kingam mendpił eim noman ele Ernjing wumb andan tumba, wumb ei Ernjing piingii.”

²³ Jiisas nge er se andilim wumb mendpił eim kin mulnjung. Molk kin, eim kan ak topu ek nim, “Enim piik kanik enmin ol ei, wumb kombur yi kenjing kin, wumb ei ka piyangin. ²⁴ Na enim kanip nind, kumb ok Gos nge ol ekii se ermba ol ei piik nilmin wumb kin, wu King ni, wumb ei ok, enim pe kaninmin ol ei nge kenmin nik mulk. Ba en enim kinerik mon. Enim pe piinmin ek ei piimin ni mulk, ba en enim piinerik.”

Sameriya Wu Endi Eim Wumb Kaimb Sim Ek Pol

²⁵ Pe wu endi lo ek piipi elim wu, ei eim yi piim. Nam ek nemb Jiisas nimba mił ei kenmbii nip nirim. “Ek andan wu! Na nimbił ol erip, noman konj sip kunum kunum ka mulmbii?” ²⁶ Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Gos lo ele nipe ek palim? Nim er gerin mił nenj?” ²⁷ Pe eim ek dinga nipi orung kindpi yi nim, “Owundu, ei Gos nim nge, nim eim kin noman ka ngunjii ei, ninim noman nge ninim noman tuk, ninim dinga pei eim kin ngunjii. Pe ninim kapli wumb nii endi ninim piikin, nanim wumb nii ni piimbii ei nanim wumb ende mił na kin mandi pep mołum; yi mił ninim noman kultun mił yi kulkun wumb ei ngunjii.” ²⁸ Pe Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Nim ek kun nin, ninim nin mił yi enjii! Erkin nim noman konj kunum kunum ka sikin mulnjii.”

²⁹ Ba lo ek piilim wu ei, eim embe ambil ka ermbii ni piim. Piipi kin, nga Jiisas kii sim. Sipi yi nim, “Na wumb nii ni piimbii ei nanim wumb endi mił na kin mandi mołum?” ³⁰ Pe Jiisas ek yi mił nipi orung kindim, “Jura wu endi Jerusalem konu ele si kindpi, wuł mani Jeriko konu ele pum ni, wumb waning elmin wumb kombur, eim andłam ele kan sinjing. Wu waning elmin wu ombu ok, eim epi pei sik, eim kepil tok erik pendik, en enim pangin kin, wu pupu kułmba peng pim. ³¹ Pe kunum ele kułmał kałilim wu endi, eim andłam ele wuł mani pum. Pupu, andłam ele pum ni wu pim ei kan si kindpi pum. ³² Yi ku, pe nga Liiwai kułmał kałilmin paki tołum wu endi andłam ele tor opu pum. Pupu kin, wu ei kanpi si kindpi, opu orung andłam ele pupu pum ku. ³³ Ba Sameriya konu ele wu endi andłam ele opu, pupu mer wu ei pim konu ele tor pum. Eim wu ei kanpi, eim mund mong ele kaimb kis piim. ³⁴ Pe wu ni eim mandi pupu, kepil mundum konu ei kanpi, kopung kindpi, noł wain kindpi yi erim. Yi erpi sipi, tonu sipi, eim nge kung dongkii ele tonu kindim. Kindpi sipipi, sing ngii ele pendpi, tep ka er mułum. ³⁵ Pekil kupiiring, eim ku mong engki sipi, ngii sing ngii tep elim wu ei ngopu yi nim. ‘Nim na wu ei tep ka er mulii! Pe nim epi endi ya wu ei kin ngun kin, na ya orung ombii kunum ei, na nim kum epi top orung kind ngumbii,’ pa nipi eim pum. ³⁶ Pe nim er piin mił nenj? Wu tekliki andłam ele andik onjung. Nim wumb nii piinjii ei ninim wumb endi mił nim kin mandi mułang wumb kis ei ok wu ei tunjung?” ³⁷ Lo ek piilim wu ei ek yi nim, “Eim wu ei kan

kaimb piipi wu ei, paki tum.” Pe Jiisas ek nipi, wu ei ngopu yi nim, “Nim pukun ol yi ku erii!” pa nim.

Jiisas Opu Amb Masa Kin Mariya Tel Kenim

³⁸ Pe andik puk, Jiisas pupu konu endi ele tuk pum. Amb endi mulum amb ei, embe Masa. Eim Jiisas sipi eim ngii konu ele sipim. ³⁹ Masa ni amb ei eim angim endi mulum amb ei, embe Mariya. Mariya eim Jiisas mulum konu simb ele mandi opu molpu Owundu ek nim mil piipi mulum. ⁴⁰ Ba Masa eim kongun pei erpi, kuni kelim. Pe eim noman eipi eipi pum. Masa pupu, Jiisas kanpi yi nim, “Owundu, na nge engnan ei, na wak tang, na mendpil kuni er ka end. Ei nim piinan min; eim kindan opu, na paki tumba,” pa nim. ⁴¹ Ba Owundu ek nipi orung kindim, “Masa! Masa! Nim noman ele epi kanim kanim piikin nin. ⁴² Ba epi endeim mendpil ka wii ei, pe Mariya epi ka ei, piipi simba enim. Ei wumb endi eim epi ka ei sinermba mon!”

11

Prei Erngii Ol Ei

(Masyu 6:9-13, 7:7-11)

¹ Jiisas eim konu orung endi prei er mulum. Ekii se prei er poru nipi wang, eim nge er se andilim wu endi opu yi nim, “Owundu, nim sin prei ermin mil ei, andan to!” pa nim. “Ok Jon wumb eim se andilim wumb prei erpi eim nge kongun wu ombu andan tum mil yi, sin prei ermin mil enjii,” pa nim. ² Pe eim ek nipi ngum, “Enim prei enjing kin yi erngii.

‘Sinim Erinjpin, nim embe ele kun ka wii mendpil tonu mulmba. Nim sin tep er molun konu ei tor omba. ³ Sin nge kuni nim kunum kunum ele sin ngo! ⁴ Nim sin ol kis enjpin ei kil ngunjii. Nimbil erang, sin yi ku, wumb ol kis sin kin erik ei, ninim noman palim mil, sin kin yi enanmin, ei pei si kindinmin. Nim sin ol embin tui endi tonu opu, sin kin erang kin, sin ol kis ermin ei kapli, nim sin paki to si orung sin kin, sin konu ele mandi punenmin.’ ”

⁵ Pe eim ek yi nipi ngum, “Enim molmun konu tuk ele, eim wu angim endi molum ei, eim pupu, epin tuk memb, ngii andaring pupu angim ek dinga nipi ngopu yi nim, ‘Engnan, nim bres tekliki na ngui!’ a nim. ⁶ ‘Na nge wu pul endi konu turii andpi om. Na kuni ngumbii sinerang kin; na op nind,’ pa nim. ⁷ Angim ngii nirik pim wu ei, ek dinga nipi yi nim. ‘Na angip tonu ombii pinalim; ngii ondu palim. Na kangil kin or palmin. Na angip, nim epi endi sip ngumbii pinalim.’ ⁸ Kapli, ei nimbil ol ermbe? Na ek nip enim ngond, ‘Eim na engnan nipi piinarpi, epi endi ngunerim, eim yi piimba; wu ei wii tek tek top molum nipi, eim kapli angip opu, angim epi sinerang om, ei paki top ngumba.’ ⁹ Na enim kanip nind, nim Gos kin kii sin kin nim ngumba sinjii. Enim epi endi kuruk endngii ei, kapli keningii. Enim ngii ondu, to seki ningii ei Gos kapli aki tumba. ¹⁰ Wumb Gos kin prei elmin ei epi silmin. Wu endi epi kurpu andlim ei, kan silim. Pe wu endi Gos kin mandi molpu, ngii ondu to teki teki nimba ei, Gos kapli aki topu ngumba. ¹¹ Enim molmun konu tuk ele,

wu nii endi eim kingam opu, kii sipi, omu endi ngumbii nimba; ba eim arim ei ka wembii kis endi ngumba min? Ei mon! ¹² Wu endi kingam ei, kei muł numbii nimba; ba eim arim ei ka ep min, epi endi ngumba ei numba min? Ei mon ku! ¹³ Pe enim wumb kis, ei en enim kingenjing epi ka ngołmun. Ei en enim piingii ku. Yi mił, enim Ernjing ei epin konu mołum ei, enim prei erik, Gos Gui Ka simin ningii ei, enim kapli ngumba. Ngang kin, Gos sin kin oł ka pei erpi ngonum.”

*Jiisas Biyelsipul Kin Kongun Ouni Enim Ninjing
(Masyu 12:22-30, Mak 3:20-27)*

¹⁴ Jiisas wu endi gui kis mułang, ek tingnalim ei, to tor kindim. Gui kis ei pang kin, wu ei ek tangpi yi er mułang kin, wumb kanik, noman embin to piinjing. ¹⁵ Ba wumb kombur yi ninjing, “Eim gos kend owundu Biyelsipul nge ełe gui dinga kis ombu, to tor kindnim. Ei gui kis nge tep ełim wu,” pa ninjing. ¹⁶ Pe wumb kombur eim ermba jep oł ei, kenmin nik, oł endi ermin, ninjing. Nik yi ninjing, “Nim jep oł endi ei epin konu ełe oł endi erii!” ninjing. ¹⁷ Ba Jiisas wumb noman tuk ełe eim piim. Piipi kin, eim ek dinga nipi ngum, “Pe wumb mei ende wumb en enim eipi eipi puk, paltik opu ermin nik erngii. Ei en enim konu kunum kinan olt ka sinermba. En enim mei konu kis mułmba. Nga ngii endi eskił topu pupu, ngii endi ełe pimba ei ngii endi eskił topu, mani ba ku. ¹⁸ Seisen nge tiłap ei ok eipi eipi puk, opu ermin nik erngii ei, kapli ka mułngii mił nenj? Enim nik na gui kis tor kindind; ei nimbił erang Biyelsipul nge dinga ełe gui kis ombu to, tor kindind, ninmin

ei na nind. ¹⁹ Enim yi ninmin, “Na gui kis to tor kindinj ei Biyelsipul dinga ele to tor kindinj pim kin, kapli en enim Jura engnjing no! gui kis to tor kindinmin ei kindinmin mi! nenj? Yi mi! ku en enim ek ele ni peni ele kindpi kos er ngumba. ²⁰ Gos angil ele erang, na gui kis top kindinj pim kin, kapli Gos sinim kin tep ermba om ni piimin.

²¹ Pe wu dinga endi, opu kileng ambilpi, eim ngii ele mulmba ei eim ngii konu ka simba. ²² Ba wu endi eim dinga pupu wang kin, wu ei kin opu erngil ei, wu ei kapli, eim wu endi opu kileng ni kumb tepii ei kapli simba. Eim opu ermbii nip piingii ni opu, wu ei topu eim epi sipi, wumb mok to ngopu yi ermba pend piipi omba.

²³ Wu endi na kin opu ermba wu ei, na kin wu pul mon! Wu endi na nge kung siipsiip kin, tep er kun enermba, ei eim na kung siipsiip ombu, to eipi eipi kindilim.”

²⁴ “Gui kis wu endi si kindpi pulum ei, pupu mei kep ka salilim, konu molulum. Gui kis ei konu endi kan sinolim kin, yi ni piilim. ‘Ok nam muls, ngii konu si kindip onj konu ei nga bii,’ ni piilim.

²⁵ Pe pupu ngii ele kurpu kenim ni, ngii ei er kun er salmin ei sim. ²⁶ Ka seng kanpi, pupu gui kis angil orung nga tal nipi tu wum. Ei eim dinga ei to mani kindik ol kis elmin. Erik, ngii ele nirik puk molulumun. Ok wu ei kis aninga mulum, ba pe kis mendpil molum.”

²⁷ Jiisas eim ek ei nim, kunum ei wumb pei mulnjung. Konu tuk ele amb endi mulum. Amb ei ek dinga nipi wii yi mi! tum. “Amb ei ok nim mengpi nim am ngurum amb ei eim ka piyangli.”

²⁸ Jiisas ek nipi yi nim, “Ei minj mon, ba wumb Gos kin ek piik ekii sinmin wumb ei kapli ka piyangli.”

*Wu Kombur Jep Oł Kenmin Nik Wii Tunjung
(Masyu 12:38-42)*

²⁹ Wumb pei ok kułou tangin, Jiisas ek yi nim, “Akip kunum ele, wu amb pei wumb kis mołmun. En enim kii sik ek nik, jep oł minj kenmin ninmin. Ba na jep oł endi andan tunermbii. Ei Jona nge jep oł mendpił ei andan tumbii. ³⁰ Gos kumb ok Jona Ninipe konu ele pui nipi kindrim, ba Jona Gos ek nirim mił ekii sinerang kin, Gos jep oł endi erpi andan tang, omu owundu eim kirim ele tuk pupu kunum tekliki pirim. Ei Ninipe konu ele mołmun wumb keningii nipi enerim mił yi ku wu kingam mołum. Ei eim Gos oł ei ermba ei akip wumb mołmun kunum ele keningii nipi ermba. ³¹ Ekii se Gos eim wumb, mok tumba kunum ei, wumb tep er mułum amb kuin konu mei orundung mułum amb ei tonu opu, wumb oł kis enjing ei ni peni ele kindpi ermba. Nimbił erang amb kuin mei wer orung mendpił mułum. Pe eim opu King Solomon eim noman ka piim ei piimba nge om. Ba pe wu endi Solomon to mani kindim wu endi ya ele mołum; ba en enim eim ek piinenjing mon. ³² Ekii se Gos eim, wumb pei mok tumba kunum Ninipe konu ele mołmun wumb kin, wumb akip kunum ei wumb ouni orung tonu ongii. Ok oł kis ombu nik tor kindngii. Nimbił erang Ninipe konu ele wumb Jona nirim ek ei piik, noman ak tok. Ba pe ya mołum wu ei Jona ek to mani kindim, ba enim noman ak tunanmin.

*Ngenj Ele Tilang
(Masyu 5:15, 6:22-23)*

³³ Wumb dup alam kalilmin ei sik ngii nirik mandring, peɭ ele kindngii ele mandring kindik pendngii ei mon! Wumb dup kalk tonu peɭ ele pendilmin, wumb ngii ele nirik ongii ei, dup tilang ei kanik ongii. ³⁴ Nim ningil, ei ninim ngenj ele nge tilang. Pe ninim ningil ka piimba ei ninim ngenj tilang ka ermba. Pe nim ningil kis muɭum kin, nim ngenj pei emii ermba. ³⁵ Ei piik en enim, kan kun er muɭngii. Mon pim kin tilang noman tuk salim ei nga emii ermba. ³⁶ Pe ninim noman tilang pei pim kin, noman ele emii endi pinermba mon. Ninim noman pei tilang ermba. Ei dup alam tilang enim miɭ yi ninim noman ele tilang erpi pimba,” pa nim.

*Ek Mon Wu Ni Kuɭmaɭ Kalilmin Wumb Oɭ Kis Enjing
(Masyu 23:1-36, Mak 12:38-40)*

³⁷ Jiisas ek ei nipi poru neng kin, lo ek piilim wu endi opu, “Jiisas, nam ngii konu wang kuni numbuɭ,” pa nim. Yi neng kin, Jiisas pupu peɭ ele muɭum. ³⁸ Lo ek piilim wu ei moɭpu kenim ni, Jiisas noɭ was enarpi, kuni ok num. Nang kanpi wu ei, eim noman embin to piim.

³⁹ Ba Owundu yi nim, “Enim lo ek piilmin wumb enim kuni noɭmun ming torung was er ka elmin wumb tukrung penj moɭum. Yi miɭ enim noman tuk ele oɭ kis ni, waning epi erngii nge piki top palim. ⁴⁰ Enim wumb noman pinalim. Gos enim nge ngenj torung erim, ba eim enim ngenj tukrung enerim min? ⁴¹ Ba enim noman

tuk palim ol ka epi yi erngii nge wumb kaimb er mołmun wumb ei paki tungii. Enim yi erangin kin, enim noman tuk ka seng kin, enim wumb paki tungii,” pa nim.

⁴² “Ba enim lo ek piik kin wumb, piik kun er mułngii. Enim keming ni tem ni epi mok tok engki erik, epi orung endeim sik Gos ngołmun. Ba enim wumb noman ngok elmin, ol ei si kindik, andlam kun si kindik, Gos kin noman ngunałmin. Enim ol ei erik, nga ol endi si kindnałmin mon ku.

⁴³ “Enim lo ek piik elmin wumb, piik kun er mułngii. Enim yi mił piilmin, sin men ngii ele kumb se mułamin kin, wumb keningii nik elmin. Pe kunum endi, wumb kułou tołmun kunum ei, sin onmun nik angil sik, yi erangin wumb eipi, ei sin keningii nik. Enim noman yi piilmin wumb. Yi erngii ei kan kun erik mułngii. ⁴⁴ Enim mołmun ei yi mił, wumb tukpu tołmun, ba jep ol er pendnałmin, mei mandring koi er palim ei kan kun enarik tonu peł ele andlam andilmin, ba mandring mei konu ele ka sinalim mił enim yi mołmun. Ba wumb kan kun enarik kin, nga wumb ok emin mołmun mił yi ku molk kapli enanmin.”

⁴⁵ Wu endi lo ek piik nik elmin wu ei nge endi ek nipi orung kindpi yi nim, “Ek mon wu! Nim ek yi nikin, sin kin ek embilin ku,” pa nim. ⁴⁶ Pe Jiisas ek ni orung kindpi yi nim, “Enim lo ek piilmin wu, enim kan kun er mułngii. Enim ol embin tui er wumb ngołmun. Ngangin kin, wumb kongun dinga elmin; ba en enim angil endi tuk kindik, wumb ei wurii wii paki tunałmin mon! ⁴⁷⁻⁴⁸ Enim kan kun erik mułngii! Ok enim kupenjing noł

Gos oł ekii se ermba oł ei piik niłmin wu ombu to kundnjung. To konduk kin, tukpu ełe en enim epi kuk moke ngok pendnjing. Yi enjing ei, en enim kupenjing noł enjing oł ei en enim noman ełe kaplı en enim ni piik enjing. Keimi, nimbił erang enim kupenjing noł Gos ek ka ni tor kindiłmin wumb to kundnjung? Nga enim tukpu sik epi kuk moke ngok enjing. Oł ei ngenj torung oł keimi mił pim, ba noman tukrung oł keimi enenjing, mon!

⁴⁹ Yi erangin kin, Gos eim noman ka piim ek ei ok eim nim, ‘Pe na Gos oł ekii se ermbii oł ei, piip nimba wu kin, Gos ek ka ei si endngii wumb kindamb ongii. Ei wumb kombur konu eipi eipi pangin, embii monduk to kundngii. ⁵⁰ Pe kunum ełe, wumb ei ok Gos oł ekii se ermba ei piik ni tor kindiłmin, wumb to kunduk. Akip kunum ełe en enim oł embin tui singii. Ei ok wumb ombu to konduk mił ni, pe kunum ełe erik mił singii.

⁵¹ Am kumb ok, wu Eipel kultum. Nga mering wu Sekaraiya kultum. Ei Gos ngii kułmał kalıłmin konu kin men ngii konu tuk ełe kultum. Ei ngenj kumbii singii nim ei, pe mołmun wumb ei keimi. Na enim kanip nind, enim wumb tiłap ei pe ngenj kumbii singii.

⁵² “Enim ek ka piik sinjing, ba wumb kombur tuk puk ek ka simin ni enjing, ba en enim singii andłam ei, enim ondu ngunjung ei, enim kaplı konu ełe tuk punerngii mon!”

⁵³ Jiisas ngii ełe si kindpi anda pupu pum. Pe lo ek połmun wumb kin, lo ek piik niłmin wumb en enim ek nik, eim ngunjung. Ngok kin, eim gupu ełe ek kanim kanim kopur kii sipin, yi nimin nik piik enjing. ⁵⁴ Eim ek endi nipi ngumba min, nik

kui er mulnjung. Eim Jiisas ek endi nipi nim kin, ek nipin eim kos er ngumun ni piinjing.

12

Oł Kend Oł Ei Kan Kun Er Kindngii (Masyu 10:26-27)

¹ Wumb pułe mam pei ok kułou tunjung, ba konu wumb pei piki topu pim, wumb endi kombur kembangii pim. Kunum ei Jiisas eim ek ok, nipi eim er se endim wumb ngum. “Enim kan kun er mulngii. Lo ek piik nilmin wumb ei ek kend tok nilmin ei, yiis bres tuk kindilmin mił.” Jiisas ek ei pułe yi mił nirim, “Lo ek piik nilmin wumb ek kend tok, ek ei wumb eipi ngangin piik kin en enim er kis mondułmun. ² Pe epi pei koi er salim ei ekii se nga peni ele omba,” pa nim. Epi pei kum topu palim ei, ekii se nga peni ele wang wumb keningii. ³ Yi palim ei, enim ek koi erik emii peng ninjing kin, ei nga kupiiring eni topu tilang enim mił ek ei tilang erpi, peni ele wang kin, wumb piingii. Enim ek aninga ngii nirikring ninjing ek ei, nga tonu ngii tondrung ele angk nik tor kindilmin mił pimba,” pa nim.

⁴ “Enim na wumb puł, na enim kanip yi nind. Wumb enim ngenj ei to kundngii ei mund mong tunerngii! Mon!” pa nim. “Pe nga ekii se wumb ei oł endi nga kapli enerngii mon! ⁵ Ba na enim mund mong tungii wu, endeim na enim andan tumbii,” pa nim. Enim wu ei kin mund mong tungii; wu ei wumb to kondułum. Nga ekii se, eim wumb sipi dup konu kis ele kindmba ku. Na

enim kanip nind, enim eim kin mund mong tok muŋgii.

⁶ “Enim piinmin! Kei Winu angil orung ei, ku kundii taŋ ngok silmin ei, enim piinmin. Ba Gos kei ei pei kanpi piinim. Nga endeim Gos ourun tunanim mon! ⁷ Na ek keimi nind. Gos enim peng enjin tukrung, ei pei gerpi kanpi poru ninim. Enim mund mong tunerngii! Enim kei Winu kembis miŋ ei, to mani kindinmin. Yi miŋ ku Gos enim kin pei tep er kanpi moŋum.”

⁸ “Na enim kanip nind, wumb endi na embe ele ek nipi wumb kumb ele kanpi nimba wumb ei, eim na kin nimba ei wu kingam yi ku nimba. Ei eim Gos enjel kumb ele wu ei embe ambil tonu kindmbii. ⁹ Pe wumb endi na kin, wumb ningil ele buŋ ngopu nim kin, na eim Gos enjel ningil ele eim buŋ ngumbii ku.

¹⁰ “Wumb nii endi wu kingam kin, ek ambilpi ek kis nimba wu ei, Gos eim oŋ kis kil ngumba. Ba wumb endi eim yi nipi Gui Ka dinga kongun owundu erim, ei embe ambil mani kindpi, yi nimba wumb ei Gos kapli ek kis yi miŋ nimba wu, ei kil ngo si kindnermba mon!

¹¹ “Pe wumb enim sik sipik men ngii ele wu owundu muŋgii ningil ele ni, wumb num muŋgii konu ningil ele sipngii ei, enim mund mong enerngii mon! ‘Pe sin nipe ek ei nimin?’ Nik, yi ni piinerei mon! ¹² Wumb enim kin ek ningii kunum ei mendpil, Gos Gui Ka, enim ningii ek ei, enim ek andan tumba. Nipi ngang kin, enim ningil ek ei miŋ ningii.”

Ku Ni Epi Ambil Noŋum Wu Wulu Pum Ek Ekin

¹³ Wumb pei mulnjung konu tuk ele, wu endi opu Jiisas kanpi, ek nipi ngum, “Ek mon wu! Nim ek nikin na angnan ngunjii. Ngan kin, eim sił erinpił epi ei pei mok to simbił,” pa nim. ¹⁴ Ba Jiisas ek nipi orung kind ngopu yi nim, “Nimbił erang wumb nii na ek kos mił piimbii nik to tonu kindnjing min, nga elip erinjngił koł epi elip kin mok top kapił kapił erpi elip ngumbii min ei kapli enanim mon!” ¹⁵ Pe Jiisas eim ek nipi orung kindpi wumb ngopu yi nim, “Enim kan kun er mulngii. Wumb epi pei simba ei nik, kan bun bun kulerngii mon! Pe epi pei simba wumb ei, eim kułmba kunum ei, epi ombu eim paki tunerngii mon!” ¹⁶ Pe eim ek ekin endi topu wumb ngopu ek dinga nim, “Wu num endi epi ni ku pei salıim wu ei, eim kuni telim ei, poł pei topu mołum. ¹⁷ Pe wu num ei eim noman ele piipi, ‘Na nimbił oł endi ermbii?’ ni piim. ‘Na kuni tuk kindmbii ei ngii pei sinalıim,’ ni piim. ¹⁸ Eim yi nim, ‘Nam ermbii mił nenj?’ ni piim. ‘Na yi ermbii, kuni ngii kembis kembis ombu to kis erpi, kuni ngii owundu konj tekmbii,’ nim. ‘Takip kin, kuni tem ni kuni kanim kanim sip nam ngii ele tuk kindmbii. Nam kuni pei salim, kung pei nop mulmbii,’ nipi kin, kor mołum. ¹⁹ Mołpu kin, eim ei ek nipi yi nim, ‘Nim kung ngii pei kor molkun, kuni ni epi salim. Nokun kin, ka ka piikin mulnjii,’ pa nirim. ²⁰ Ba Gos ek nipi wu ei ngum, ‘Nim wu kom noman ka pinerang nikin mołun. Nim epin mendpił nim kulnjii. Kułan kin, epi pei ka er sin, ei wumb nii simba?’ ²¹ Ei yi mił, wumb en enim epi pei kułou mondułmun wumb ei, Gos kumb ele ok epi sinerii

mił mołmun,” pa nim.

Gos Kin Noman Pii Gii Nimin
(Masyu 6:25-34)

²² Jiisas eim er se andilim wumb kanpi, ek dinga nim, “Na enim kanip nind, ‘Enim noman konj ele noman to minj kulerngii mon!’ Enim yi ningii, ‘Sinim kuni nipe kuni numun? Nga enim ngenj ele piik kin, alap ni epi nipe endi kindmin,’ yi ni piinerngii mon! ²³ Noman konj sikin konj mulnjii ei, kuni minj ni piinerngii; nga ngenj ele alap minj ni piinerngii! ²⁴ Enim kei Goi ni kei kanim kanim ei piingii. Enim kei piin min? Kei ei kuni tilalmin, nga kuni kelngii ngii sinałim; nga kuni tu wuk kulou tunałmin; ba Gos eim kei kuni ngolum. Enim wu amb ei kei to mani kindinmin ei, enim wumb owundu mołmun. ²⁵ Pe enim mołmun konu tuk ele wu endi noman dinga pimba. Ei eim nga nipi, pupu eim noman konj ei kung ngii kopur nga sipi, mulmbii ni pimba, ei kapli enanim; ba Gos mendpil ei kapli ermba. ²⁶ Pe enim epi kembis endi erngii ei kapli enerim kin, Gos mendpil kapli ermba. Nimbił erang enim epi kanim kanim pei noman to piinmin? ²⁷ Enim epi kuk ka wii ei piin min? Ei kongun endi enalmin mon. Ei wii tonu onum. Pe enim alap enalmin; ba na enim kanip nind, kumb ok King Solomon, eim alap ka wii kindim. Ba ei ya epi kuk ka wii ei mił alap endi kindnerim mon!” pa nim. ²⁸ “Pe kuni talilmin konu epi ka wii tonu opu mołum ei, pe mołum; ba topuł tok tor kindik dup kelngii. Pe epi wii ei nge Gos kan wiik tołum. Ei enim kan kun erngii. Gos enim tep ermba ku; ba enim wu amb pii

gii dinga pinalim. ²⁹ Yi piik, enim noman embin to piinerngii. Sin nipe kuni kin noł numun, epi nipe epi simin nik yi piinerngii mon! ³⁰ Mei konu orung orung torung mołmun wumb ei, epi pei er simin mił nenj ni piik mołmun; ba enim Ernjing ei epi ei nge singii ni piinim. ³¹ Enim Gos enim tep er mołum oł ei, kan kun er mułngii. Pe Gos eim enim epi ombu kaplı ngumba ku.”

*Ei Epin Konu Epi Pei Salim
(Masyu 6:19-21)*

³² “Enim wumb tilap kembis kung siipsiip mił ombu, enim mund mong tunerngii. Enim Ernjing Gos ka piipi, eim tep er mołum konu ei, ‘Enim ngumbii mułngii,’ pa nirim, ek ei pałim. ³³ En enim epi pei wumb ngangin kin, wumb top tok singii ku ei, wumb wii mułngii wumb ei, paki tok ngungii. Ngangin kin, enim ku nin epi ombu am punermba. Pe ninim kon endi sinjii kon, ei sikirpi kilip topu numun tunermba; ba kon dinga wii seng kindnjii. Pe enim epi ka wii kanim kanim, epin konu kułou tungii ei am punermba. Konu ele waning wumb tuk ok waning sinerngii; nga ka pila min, epi kis endi tuk ok epi ombu, nok erik kis mundnerngii mon! Pe enim epi ka wii, ei epin konu kułou tungii, ei am punermba. Epin konu ele waning wumb tuk onerngii; nga ka pila min, nga epi kis endi tuk onerngii mon. ³⁴ Enim nge epi ka konu ele salim konu ele, kunum kunum enim noman tuk konu ele salim ku.”

Kongun Wu Ek Er Kun Er Mułngii Ek

³⁵ “Enim kan talk, dup alam si kalk, konduk kindik, nipe epi endi erik, en enim er kun erik

mulngii. ³⁶ Jiisas ek nipi yi nim, “Enim mulngii ei, wu owundu endi omba. Nik kin, wumb en enim or pinarik, er molmun mił mulngii. Ei yi mił, wu ei eim kuni owundu nok erngii ei, orung omba ei si kindpi kin, opu ngii ondu to teki teki nimba, ei sikir ok aki tungii. ³⁷ Wu owundu ei opu kanilim ni, eim nge kongun wumb or pinałmin ei, wumb ka piingii. Na enim kanip nind, wu owundu eim alap sipi osii er tałpi, kan tałpi, eim nga kuni er kun er sepi yi nimba. ‘Na nge kongun wumb ok peł ełe molk, kuni owundu nungii nge ngumbii,’ pa nim. ³⁸ Pe wu owundu ei epin tuk mii memb omba min, kei kultu kumna tumba kunum ei omba min, eim opu kenmba ni, eim kongun wumb or pinarik omba nik, kui mulngii wumb ei ka piingii,” pa nim. ³⁹ “Enim oł ei piinmin! Wu endi eim ngii konu waning wumb ongii ni piipi kin, eim ngii konu tep ka wii er molum ei, tuk punałmin mon! ⁴⁰ Enim yi ku er kun erik mulngii. Wu kingam eim omba kunum ei, enim piik kunum ełe, omba ni piinerngii.”

Kongun Wu Ka Min Kongun Wu Kis Nge Ek Ekin

(Masyu 24:45-51)

⁴¹ Pe Piisa ek ekin yi nim, “Owundu, nim sin kin ek ekin pei ni ngon min, sin wumb eipi kin ek ouni nin min?” ⁴² Pe Owundu yi nim, “Pe tep enim ei nii tep molum? Mołpu kin, eim noman ka pałim. Peng kin, eim kongun tep ka molulum. Mołpu kin, owundu eim wu endi to mundang mołpu, kongun wumb tep er nim min? Nipi kin, wumb kuni kunum simba kunum ei ngopu erangli nim

min? ⁴³ Ekii se wu owundu ei orung opu, eim kongun wu ei ok ek nim mił, ei piipi kin, kongun er mołum wu ei eim ka piimba. ⁴⁴ Na ek keimi nip enim ngond, wu owundu eim, ‘Epi pei tep er mulii!’ nimba. Neng kin, tep er mulmba. ⁴⁵ Ba kongun wu ei eim noman yi piim, ‘Na wu owundu ei sikir orung onermba,’ ni piipi, kongun wumb ei wu amb ni kepii topu kin, eim pupu kuni nopo, noł nopo, wulu pang er andpi mułum. ⁴⁶ Pe eim yi er mułum ei, eim wu owundu ei kunum nenj omba nipi kin, kui er mulerim. Pe kunum endi eim pii poł tunarpi mułum. Pe wu owundu opu, eim kongun wu ei kepii topu, wu sipipi wumb wii molk kongun pii poł tunarik mulnjung konu ele mundum. (Konu ele wumb pii gii ninenjing wumb).

⁴⁷ Kongun wu ei eim wu owundu elim oł ei piilim; ba eim wu owundu noman ele kongun kun enarpi mułum. Wu ei wu owundu opu, ek ngopu kin, kepii dinga wii tumba. ⁴⁸ Pe kongun wu ei, eim wu owundu kongun elim oł ei piinarpi kin, oł eipi er mułum kin, wu owundu ei opu, ek ngopu kin kepii aninga er tumba pałim. Wumb endi epi pei ngang sim pim kin, wumb ei epi yi ku erpi kin nga pei ngo orung kindmba. Nga wumb endi ek ka min, kongun ka ni, epi pei kanim kanim ngum ei, wumb kin kongun oł yi mił ku erpi ngo orung kindmba.

*Jiisas Eim Wumb Tiłap Mok Tumba Wu
(Masyu 10:34-36)*

⁴⁹ “Na op dup owundu kindamb, mei ele opu dup numba. Nam noman dinga ni piip, nam dup

ei sikir numba. ⁵⁰ Na no! endeim pimbii ei yi mi!, na kin o! embin tui owundu endi tonu onum. Onum o! ei na kin sikirip poru nimba. Nip mo!; ba sikirpi poru ninerang kin, nanim noman embin enim. ⁵¹ Pe enim piinmin! Na op enim opu erik erngii o! ei (opu ond wu mi! op) mon nimbii onj min? Mon. Na enim kanip nind, “Na op wumb tilap ende en enim opu erngii, nge onj. ⁵² Akip ni, nga ekii se, wu amb kangil kombur ngii ende mu!ngii wumb ei, ok eipi eipi puk, tilap ta! er mu!ngii. Pe tilap endi, opu orung erpi tilap ta! ngumba. Ngang kin, nga tilap ta! opu orung er eim kin ngungu!. ⁵³ Yi er puk kin, kangii ei arim kin opu ermba ku. Nga arim kingam kin opu ermba ku. Nga amb mam eim ambilam kin opu ermba; nga ambilam eim mam kin opu ermba ku. Pe amb mam eim kingam ambim ei kin opu orung erang; nga kingam ambim ei kingam mam kin opu orung erang kin yi erngii.”

*Epi Nipe Tonu Omba Ei Piilmin O! Ei
(Masyu 16:2-3)*

⁵⁴ Pe eim ek dinga nipi wumb ngopu nim, “Enim konu eni tonu opu, mani pupu, enim konu ei kon kupu endi tonu onum ei kaninmin. Kanik kin, enim yi ninmin, ‘A konu kumb tumba.’ Enim yi nilmin o! ei keimi, konu kumb to!um. ⁵⁵ Pe enim mu!angin kin, konu pop owundu endi mer ele to!um kunum ei, enim yi nilmin, ‘A konu eni owundu pimba,’ pa nilmin. Yi nilmin, o! ei keimi tonu o!um. ⁵⁶ Enim ek kend wumb! Enim kupu kin mei ele o! ermba ei kan poru nilmin. Ba

nimbił erang, enim Gos oł kombur pe tonu onum, nga tonu omba ei, kan kun enanmin?

Pe Nim Giyeng Ni Molkun Wumb Nim Kin Kos Ningii Ei Er Kun Enjii.

(Masyu 5:25-26)

⁵⁷ Nimbił erang enim oł ei ek nik kun kind piinarik, oł kun nilmin? ⁵⁸ Kunum endi nim wu endi nim kin kos er ngumba wu ei kin, tep to punjii. Ei andlam ele pukuł, wu ei kin ek ni ka enjii. Mon pim kin, wu ei nim sipi, kos piilim wu endi angil ele ngang kin, kos piilim wu ei nim sipi opu ond wumb angil ele ngang, opu ond wumb nim sipik, kan ngii ele kindngii. ⁵⁹ Na enim kanip nind, nim kan ngii ele sikir tor onenjii mon! Ok ninim kom se piikin, ku epi owundu endi min, ku kembis pei ei ngo orung kind poru ninjii,” pa nim.

13

Wumb Endi Gos Kin Noman Ak Tunermba Ei Eim Am Ba

¹ Kunum ele, wumb kombur molangin kin, enim nik Jiisas ngunjung. Galilii wumb kombur molangin kin, Pailos eim kulmał kelnjing wumb ei, topu miyem sipi nga kulmał kelnjing, kung miyem ei sip endi kindim. ² Jiisas ek dinga nipi orung kindpi yi nim, “Galilii wumb ei er molk, Galilii wumb kombur to mani kindinmin, ni piik ninmin min? Pe Galilii wumb tilap ei oł kis elmin, wumb ni piik ninmin min? Ele nge kapli wumb ei oł embin tui sinjing min? ³ Na enim kanip nind. Ei mon! Ba enim yi ku, noman ak tunenjing kin, enim pei yi mił ku kolk am puk poru ningii.

⁴ Kumb ok kunum Sailom ngii olt endi eskił topu mani pupu wumb engki nga kapıl kaplı pei to kundum. Wumb ei oł kis erik oł ei, wumb eipi Jerusalem konu mołmun wumb oł kis ei to mani kindim ni piik ninmin min? ⁵ Ei mon ku! Na enim kanip nind, ‘Enim noman to ak tunenjing kin, enim yi mił ku kolk am puk poru ningii,’ pa nind.

Ond Pik Mong Tunanim Ei Nge Ek Ekin

⁶ Pe eim ek ekin endi nipi ngopu yi nim, “Wu endi eim ond pik tuk kuni wain pin talim. Ba ekii se opu, ond pik ei mong tonum min? Op, mong tang numbii ni piipi opu kin, kenim ni mon pim. ⁷ Mon peng kin, ek nipi eim kongun wu ngum, “Nim piin! Kung ngii tekliki mołup op kin, ond pik mong numbii ni onj, ba mong tunerim. Palim, ei nim kołmung to kindii! Nimbıl erang ond ei mei noł wii nonum?” pa nim. ⁸ Kuni mong nge kongun elim wu ei ek nipi orung kindpi yi nim. “Wu owundu! Nim kaplı nen, kung ngii endeim minj nga mułmba min? Mułang kin, na mer ond puł ele mei akip kung kou enj tu wup, kindip kin, yi ermbii,” pa nim. ⁹ “Yi erpi pindamb kin, nga kung ngii endi ele kaplı mong tumba. Yi eramb kin, mong tunerim kin, nga kołmung tui nen kin, to si kindmbii,” pa nim.

Kor Owundu Kunum Jiisas Amb Endi Er Ka Erim

¹⁰ Kor kunum endi Jiisas Gos ek ka nipi wumb ngum. Ei men ngii endi ele mołpu ek nipi ngum. ¹¹ Kunum ele amb endi mułum, amb ei gui kis endi mułum. Gui kis ei, amb ei ening ngang kin,

kung ngii engki nga kapil kapli pei o pum. Gui kis ei erang kin, amb ei ening kan sipi pim ei eim bul engin tang kin, kun ba pinerim mon. ¹² Pe Jiisas amb ei kanpi yi nim, “Nim ya wa!” Amb ni wang kin, Jiisas ek yi nim, “Na nim ening ei er ka er poru nind,” pa nim. ¹³ Amb ei wang kin, Jiisas angil sipi, amb ei embilim. Embilang kin, amb ni sikir kun engim. Angpi kin, Gos embe ambil tonu kindim. ¹⁴ Ba men ngii ele tep molulum wu ei, Jiisas amb ei kor kunum er ka erim ei, mon nipi, Jiisas kin popul sim. Sipi kin, ek dinga nipi wumb pei ngopu yi nim, “Kongun ermin kunum ei kongun minj ermin. Kunum angil orung nga endeim ele kongun ermin. Enim ei ngenj er ka ermba ni pingii wumb ei, kongun kunum wangin kin, er ka ermba. Enim ele nge piik kin, kor kunum wumb yi nge, ya ele tu wunerei!” pa nim. ¹⁵ Pe Owundu ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim wumb kanik ek kend nik pendik, nga puk ol eipi eipi elmin wu, kor kunum enim kung kou ni, kung dongkii ni konu kuni ngo pendilmin konu ei kan posik sipik, nol ngok, nga tu wuk, yi elmin ol ei piinarkin nin min?” ¹⁶ Ba amb ei, Eiparam nge tilap ambilam, Seisen ambil gii nipi mulang kin, kung ngii engki nga kapil kapli pei opu pum. Ei akip kor kunum ei na eim kan mil pe mulum ei, pilngan to kindind,” pa nim. ¹⁷ Eim ek yi neng kin, opu orung enjing wumb ei singambil sinjing. Pe wumb pei eim erim ol ka ei kanik ka wii piinjing.

*Ek Ekin Kombur Jiisas Wumb Ngum
(Masyu 13:31-32, Mak 4:30-32)*

¹⁸ Jiisas ek ekin nga topu yi nipi ngum, “Na nipe epi endi su sip kin, nga Gos wumb tep enim ei tonu ok pei mołmun ei nip ngumbii? ¹⁹ Ei yi mił, kuni emb kembis wii endi sinim embe ‘maser,’ pa ninmin. Wu endi kuni emb maser ei sipi kin eim kuni takim konu ełe talpi pendim. Pe kuni maser ei ekii se ond mił tonu om. Ond ei engim konu kei ok mołmun.”

²⁰ Ek ekin nipi nga nim, “Na Gos wumb konu orung orung wumb pei tep er mołum oł ei, na epi nipe endi mił su sep nimbii? ²¹ Ei yiis bres tuk kindiłmin mił, amb endi bres plawa ming owundu endi sipipi, yiis kin endi kindim ei, ekii se bres plawa ei oupu tonu om. Ei yiis ninmin epi ei konu orung orung pang kin, yi elim.

Ngii Ondu Kembis
(Masyu 7:13-14,21-23)

²² Jiisas eim pupu, konu owundu ni konu kembis kombur sim konu tor pum. Pup andpi kin, Gos ek emb topu, wumb ngopu yi erim. Erpi kin, eim Jerusalem konu ełe ba nge pum. ²³⁻²⁴ Pang kin, wu endi opu yi nim, “Owundu, Gos wumb endeim, endeim ni sipi orung simba min?” Ba Jiisas ek nipi wumb ngopu yi nim, “Enim embił dinga kindik, kongun dinga erik, ngii ondu kembis wii ełe tuk pungi. Ei yi mił enim kan kun er mułngii nge Gos erim. Na ek nip enim ngond, ei nimbił erang wumb pei ngii ondu kembis wii nirik bin nik erngii; ba kapli enermba mon! ²⁵ Ekii se ngii arim ei opu kin, ngii ondu ngumba. Ngang kin, enim ok andaring ok, molk yi ningii. ‘Owundu, ngii ondu aki to!’ yi ningii. Pe eim ek yi nipi

ngumba, 'Enim jili wumb, na piinand.' ²⁶ Nga enim yi ningii, 'Sin nim kin ende molpun, kuni nopun, nol nopun, nim andlam ele andpin, ek emb topun, sin konu owundu ngolan,' pa ningii. ²⁷ Ba eim ek yi nipi enim ngumba, 'Enim jili wumb, na enim piinand. Enim ol kis elmin wumb, na mol konu kunerei!' ²⁸ Ba enim molk ke ningii ni, Eiparam ni, Aisak ni, Jeikop ni, Gos ek ka ni tor kindilim wumb pei Gos konu sinim tep enim konu ele, tuk mulngii ei keningii. Ba en enim mon, si kindik torung mulngii. Molk kin, en enim gupu mong kongk kin ke nik mulngii. ²⁹ Pe wumb konu eni tonu onum konu wumb ni, eni mani punum konu wumb ei ni, ei orung wumb ni, mer mani orung wumb ni, wumb ei tonu ok, Gos sinim kin tep er molum konu pel ele, kuni owundu nok er mulngii. ³⁰ Keimi! Pe wumb kombur en enim ekii se omun ni erngii wumb ei, nga ok kumb se pungii. Wumb kombur pe o kumb se bin ni erngii wumb ei, am ekii se mendpil ongii.

*Jiisas Jerusalem Konu Ele Kanpi Kin Ke Nim.
(Masyu 23:37-39)*

³¹ Kunum ele mendpil lo ek piik nilmin wumb kombur ok, ek yi ninjing, "Nim konu ele si kind-kin, konu eipi endi ele pui! King Eros nim tumba enim," pa ninjing. ³² Jiisas ek nipi orung kindim, "Enim eim kanik ek ningii, 'Piimin! Akip min, topul endi, gui kis ei na to tor kindip, ening pimba wumb ei, er ka erip, ermbii. Toi na kongun poru nimba. ³³ Ei yi mil, pe min, topul min, tal kunum na andip kongun ermbii. Ei nimbil erang wumb, wu endi Gos ol ekii se ermba ol, ei piik nilmin wu,

endi to kundngii ei, Jerusalem konu tu wuk minj, to kundngii.

³⁴ “O Jerusalem konu eŋe wumb! Jerusalem konu eŋe wumb! Enim wumb Gos nge ek keimi nik oŋ ekii se ermbe oŋ ei piik nik eŋmin wumb, ei enim to kundmun. Gos kindiŋim wumb ei ku tok yi eŋmin. Kunum kunum na enim kei kultu mam waŋ ombu sipi eim kong mandring kindiŋim miŋ, na enim yi ermbe; ba en enim mon niŋmin.

³⁵ Piinmin! Gos enim konu owundu si kindpi, enim to anda kindim poru nim. Na enim kanip nind, ekii se na enim kinarik, ek yi ningii, ‘Wu endi Gos owundu nge embe eŋe om wu ei, eim embe ambiŋ tonu kindamin,’ ningii ei, enim na kinerngii mon.”

14

Jiisas Wu Ngenj Owum Wu Endi Er Ka Erim

¹ Kor kunum endi, Jiisas pupu lo ek ekii sik eŋmin wumb nge wu num endi ngii konu kuni num ni, Jiisas eim ermbe oŋ ei kanik kui erik mulnjung. ² Wu endi simb ni angil ngenj ombu pei oupu muŋum wu ni, Jiisas muŋum konu eŋe mandi opu muŋum. ³ Jiisas wu ei kanpi kin, ek nipi, wu lo ek piilmin wu kin lo ek ekii sik eŋmin wumb kin wu ombu kii sim, “Sinim lo ek kapli ninim ni, kor kunum wu ei endi ening pimbe er ka ermin min mon?” ⁴ Ba en enim ek tinarik mulnjung. Muŋangin kin, Jiisas wu ni sipi, er ka er kindang pum. ⁵ Pe ek nipi yi nim, “Enim moŋmun konu eŋe wu nii endi eim kingam endeim muŋmba min; wu endi eim kung kou ni endi pupu kin noŋ tukpu eŋe mani pupu pimbe ei, kor kunum kapli

sikir sipi kin, tonu simba min mon?” ⁶ Pe wumb en enim eim nim ek ei ni orung kindnenjing.

Wumb En Enim Nge Embe Ei Ambil Mani Kindngii

⁷ Jiisas molpu kenim ni, wumb kuni owundu ngungii onjung. Wumb ei pe kumb se ele konu ka wii mulmun ni piinjing, yi kanpi Jiisas eim ek ekin endi nipi, yi nim. ⁸ “Wu nii eim amb simba pendpi nim kunum ele; ‘Oi!’ nimba. Ei nim pukun pel kumb ele mulenjii. Mulang kin, wu owundu endi wii tangin kin, opu pel kumb ele mulang, nim enjii mił nenj? ⁹ Nim ‘Oi!’ nin wu ni, opu yi nim, ‘Nim pel kumb ele sim pel ei, ya wu ei ngui!’ nimba. Yi neng kin, nim singambil owundu peng kin, pukun bul morung pel ele mulnjii,” pa yi nim. ¹⁰ “Ba wu endi nim wii topu, kuni numbul oi nikin, nim pukun, bul morung pel ele mulnjii. Wu endi wii topu opu nim kanpi yi nimba, ‘A—na wu pul, nim ya pel tonu ele mulii!’ nimba. Yi neng kin, nim embe tonu pang kin, wumb pei ningil ele kuni ende nunjii,” pa nim. ¹¹ “Ei yi mił, wu endi eim embe ambil tonu kindmba wu ei, wu eipi endi wu ei nga to mani kindmba ku; ba wu endi eim embe to mani kindmba wu ei, wu eipi endi eim embe ambil tonu kindmba.”

¹² Pe wu ei kanpi kuni owundu ngumbii oi nirim wu ei, ek yi nim, “Nim kuni owundu endi en kin, angnim nol ni, wu pul ni, ninim tilap ende wumb min, konu ende wumb ku pei simba wumb ei min, pei kan ninenjii! Yi en kin, ekii se wumb ei nim wii tangin kin, nim pan kuni nunjii kuni ei, nga ngo orung kindngii!” pa nim. ¹³ “Mon!

Pe nim kuni owundu endi en kin, pukun wumb epi sinerang kaimb wii mołmun wumb ni, wumb ningił kis mułum wumb ni, wumb simb angıł kis mułum wumb ni, wumb ening peng pimba wumb ei nge ninjii!” pa yi nim. ¹⁴ “Pe wumb ombu nge nim kuni owundu ngunjii wumb ei, nga ngo orung kindnerngii! Nimbił erang ei ninim ekii se Gos epi ei ngo orung kindmba kunum ei, wumb kun ka molk wumb ei, nga angk, tonu konj ongii kunum ei, Gos nim epi ka ngumba.”

*Kuni Owundu Nonmun Ei Nge Ek Ekin
(Masyu 22:1-10)*

¹⁵ Pe tuk ele wu endi en enim kuni endi no mulnjung wu ei mołpu, piim ni, Jiisas ek nim ek ei piipi, ek yi mił ngum, “Wu endi Gos sinim tep er kanpi mołum konu ele, wu endi kuni konu ele nupu mułmba wu ei, ka piyangli!” nim. ¹⁶ Jiisas wu ei ek nipi ngum, “Wu endi eim kuni owundu endi er sepi kin, wumb pei tung kindim wumb ei, kuni owundu ele ngungii ongii. ¹⁷ Pe kuni nungii kunum ei, eim kuni er kun er sepi kin, eim kongun wumb kindang, puk ok, eim kan nirim wumb ei wangin kin, ‘Kuni er kun er sep moł,’ nirim. Neng kin, eim kongun wumb puk, ‘Kuni er kun er sim, enim wei!’ pa nik. ¹⁸ Ba eim ek kanpi nirim wumb ei, pei ek yi minj ku nik, ‘Sin omun pinalim ku,’ nik. Wumb endeim opu yi nirim. ‘Na aka pin konj endi top enj ei, pup kenmbii palim. Na ombii pinalim, ei kapli min?’ pa nim. ¹⁹ Nga wu endi ek yi nirim, ‘Na kung kou kongun erngii nge kung engki top er sinj. Na kung kou kongun erngii kanip bii. Na kapli bii pinalim mon!’ nirim.

²⁰ Pe nga wu endi eipi ek yi nirim, ‘Na pe minj amb konj sinj kin, na kapli bii pinalim,’ pa nirim.

²¹ Pe kongun wu ni orung pupu, eim wu owundu ni kanpi nirim. Pe ngii arim ni, popuł sipi yi nirim. ‘Nim sikir pukun, konu andlam owundu ni, kembis ni, pei pukun, wumb epi sinerang mułngii wumb ni, simb kis mułmba wumb min, ningił tumbun wumb ni, wumb simb angil kilip to pum wumb min, wii to sikin, ya na ngii ele nirik tu wunjii pui!’ ni kindim. ²² Pe ekii se kongun wu ni, orung opu yi nirim, ‘Wu owundu, nim nin ek ei na piip enj; ba ond peł kopur wii simba pałim,’ pa nim. ²³ Nga wu owundu ek dinga nipi kin, eim kongun wu ngum. ‘Nim pukun, andlam owundu nim konu owundu ele tuk mołmun wumb ei, se kułou to kinan kapli erim kin, nga konu owundu taring wumb tałip epi ni, wumb mołmun ei ni, tu wunjii ku! Na ngii ele wumb piki tumba,’ pa nipi, kindang pum. ²⁴ ‘Na nim kanip nind; wumb kumb se kuni owundu nungii pa nir wumb ei, na kuni owundu ele, kapli nunerngii mon!’ pa nim.”

Wumb En Enim Ok Noman To Pük Jiisas Kin Ekii Singii

(Masyu 10:37-38)

²⁵ Wumb tilap owundu Jiisas pum konu ele ekii se punjung. Jiisas kan ak to yi nim. ²⁶ “Noł ei wakin to si kindnarpi, nga eim noman ele oł kanim kanim ermbii. Nip, piimba noman ei top mani kindnerim kin, op nanim kongun wu mendpił mulermba mon. ²⁷ Wu endi eim na kin noman to piipi kin, eim ngenj kumbii sinarpi, kongun dinga enarpi, eim nge ond peri

kon sinarpi yi ermba wu ei, na kin ekii se omba ei, na nge kongun wu mulermba mon! ²⁸ Nimbił erang enim mołmun konu ele wu endi ngii olt takpi ei, tonu bii ni piimba wu ei, eim mołpu kin, ngii ei ku nimberii ba ei piipi kin, ermba wu ei, ngii kapli tekmba min mon? ²⁹ Ok eim yi ni piinarpi kin, mei ele ku simin er poru nipi kin, ngii tekmba mił pinerim. Wumb pei wu ei kanik kin, ek kulnjung. ³⁰ Pe wumb kanik yi niłmin, “A — wu ei ngii pułngun mond, ba eim tekim ni, ngii ei takpi poru ninerim mon!” pa ninjing. ³¹ Pe kang endi eim pupu kin, king endi kin opu ermbii niłim ei, eim mołpu kin, kom sipi piipi kin, kun er pendpi, king ei opu wumb 10,000 pei mendpił mołmun, (kar angil orung mił) ni piipi, eim opu wu 20,000 pei nga mendpił mołmun (kar engki mił) ni seng kin, eim kin ouni pułmun. Pupu kin, eim kom se piipi kin, wu king endi ei topu kindmbii min mon, ni piim. ³² Pe king endi eim opu wu kanilim kapli enalim kin, wu king endi opu wumb sipi, opu konu turii mił mołulum konu ek ni kindpi, ‘Opu enerambił,’ ek ni ka erambił nipi yi niłim. ³³ Ei yi mił ku, enim mołmun konu ele, wu endi eim epi pei buł ngunarpi mułum kin, wu ei na nge kongun wu mon.”

³⁴ “Wu endi eim noman ele epi kanim kanim pei buł ngopu, na kin ekii simba. Nga noman to orung kindpi piim kin, ei eim ep kusa kis mułang kin, kongun endi pinerang si kindinmin mił eim yi mołum. Ep kusa ei epi ka; ba ep kusa singin ei pinarpi nim kin, sinim er ka ermin mił nenj? ³⁵ Ep kusa ei nge sinim aka pin ele kindnermin. Nga ep

kusa ei nge kung kou enj kin endi kindnermin ku. Ep kusa ei wii si kindmin. Wumb endi eim kom pim kin, ek ei piyangli!” pa nim.

15

Kung Siipsiip Am Pum Ek Ekin Top Nim (Masyu 18:12-14)

¹ Oł kis elmin wumb kin, wumb ku takis silmin wumb kin, ok Jiisas nim ek piinjing. ² Lo ek piik ekii silmin wumb kin, lo ek polumun wumb, en enim yi ninjing, “Wu ei wumb oł kis elmin wumb kin, kuni ende nonum,” nik ek kis ninjing. ³ Yi ninjing kin, Jiisas eim ek ekin topu nipi wumb ngum.

⁴ “Enim molmun konu ele wu endi, kung siipsiip 100 pei mulum wu ei, kung siipsiip endeim am ba; ba ei eim kung siipsiip 99 pei wii mondpu, si kindpi pupu kin, kung siipsiip endeim kurmba wu ei, eim kung siipsiip endeim am pum ei, kur kan sipi minj omba. ⁵ Eim kurpu andpi kan sipi kin, tu wupu, eim pepil ele pendpi tu wum. Tu wupu kin, eim ka piipi molum. ⁶ Sipi tu wupu kin, eim nge pul wumb ni, wumb ngii mandi molmun wumb ei, wii tang kulou tunjung. Tangin kin, ek nipi ngum, ‘Enim na kin ouni ka piingii! Na kung siipsiip endi am pum; ba nga kur kan sip tu wunj!’ ⁷ Na enim kanip nind; yi mil ku, tonu epin konu ele wumb 99 pei ka molmun wumb ei, nga noman ak tunerngii ka piingii. Ba oł kis erpi elim wu endi, eim noman ak tumba ei, tonu epin wumb ka wii owundu piingii,” pa nim. Pe nga ek ekin yi mil nim.”

Kom Ku Amb Pum Ek Ekin

⁸ Pe amb endi eim ku engki se mułmba ei, kom ku endi am ba. Kapli ei eim dup alam kał pingii, nirikring brum erpi, kur mołpu kin, kan sim.

⁹ Amb ei eim ku kan sipi kin, eim wumb puł ni, ngii mandi mołmun wumb ei, wii top wangin kin, kułou tunjung. Tangin kin, eim ek nipi wumb ngum. ‘Enim na kin ka piik ngungii; nimbił erang na ku ni kan sinj.’ ¹⁰ Na enim kanip nind yi mił, ‘Epin konu ele Gos nge enjel pei, wu endi eim oł kis er andiłim wu ei, noman ak topu wang kin, enjel wu ei onum wu ei kin ka nik ka ka piilmin.’ ”

Kangi Endi Arim Si Kindpi Pum Ek Ekin

¹¹ Jiisas ek ekin nga yi nim, “Wu endi eim kingam tał mołmbuł. ¹² Pe eim kingam ekii ni, arim kanpi yi nim; ‘Wusa, nim sił epi mok tokun sił ngan kin, na nge epi mił pe simbił,’ pa nim. Pe erinjngił epi ombu mok topu, kingam tał ngum.

¹³ Pe kunum kinan enerang kin, kangi ekii ni eim epi pei sipi kin, konu turii eipi pupu mułum. Mołpu kin, eim ku ni, epi pei sipipi, oł kis erpi, wumb ngopu yi elim. ¹⁴ Eim epi sipipi, wumb ngopu, yi erpi pang kin, ku poru nim. Neng kin, kumb kuni owundu simba kunum mandi erim. Pe eim epi endi sinerim mon. ¹⁵ Sinerang kin, eim pupu konu ele wu endi kin kongun eririm. Wu ei eim kindang, pupu kin, kung es tum. ¹⁶ Wu ei kung eim aka kis ngum. Ngang kin, aka kis ei eim kirim ele numbii, ni piim. Pe wumb endi eim kin epi endi ngunenjing mon. ¹⁷ Pe eim mołpu piim ni, ‘Na ernan nge kongun wumb ei, kuni pei seng nok er mołumun; ba na kuni je kułmbii end,’ ni

piim. ¹⁸ Piipi kin, yi nim, ‘Nam ernan kin bii,’ pa nim. Pup kin, eim kanip nimbii, ‘Wusa, na nim kin, Gos kin oł kis enj,’ pa nim. ¹⁹⁻²⁰ ‘Akip na wu ka endi mił onenj; na nim nge kangil pa ninenjii mon; ba na nim kin kongun wu mił mułmbii,’ ” pa nim. Pe eim angpi kin, eim arim kin pum.

Ba eim pupu kin, konu turii ele mułum. Mułang kin, arim eim kenim. Kanpi kin, eim kingam kaimb sipi piim. Eim kaimb kis piipi kin, eim sikir pupu, eim kingam wunj kangilpi, gupu to num. ²¹ Pe kangi ni eim arim kanpi yi nim, ‘Na wu ka mon; nim na kangil pa yi ninerii mon! Na nim kin, Gos kin, na oł kis enj,’ pa nim. ²² Pe arim ni, kongun wumb kanpi yi nim, ‘Enim puk kin, konduk olt ka wii ni sikir tu wuk kin, kangi ei talk kindei! Kindik kin, eim simb su kindik kin angil dong eim angil ele kindik, yi eriei!’ pa nim. ²³ ‘Puk kin, kung kou wał ka wii endi kanik kin to tu wangin kin, sinim kuni nopun, ka piyamin! Nimbił erang sinim eim onum nipin, ka piimin. ²⁴ Nimbił erang, na kangi ei koltum ni piinj; ba nga konj mołpu kin nga orung onum. Eim am mendpił pum; ba nga orung onum,’ nik ka piinjing.

²⁵ Pe eim kingam kumna ei aka pin ele mułum. Ekii se opu kin, ngii orung ele mułum. Mołpu piim ni, golang nik, ek ka nik, non enjing, eim piim. ²⁶ Pe kongun wu endi wii topu kin, kii sipi yi nim. ‘Ei nimbił oł enmin?’ ²⁷ Wu ei ek yi nim, ‘Nim nge angnim ni orung om. Wang kin, nim arnim kung kou wał ka wii endi to koipi kin, kingam om konu ka piipi kuim. Nimbił erang, eim kingam kułum ni piim; ba nga orung wang kin, eim noman ka

piipi enim.’ ²⁸ Ba eim kingam kumna ni popuł sipi, nirik punerim. Punerang kin, arim anda opu, ek ka kombur nipi ngum. ²⁹ Kingam ek nipi arim ngopu yi nim, ‘Kung ngii kinan na nim kin kongun wii minj er moł. Na nim nilin ek ei endi to kindnał mon; ba nim kung meme wał ni, endi na ngonan. Ngan kin na sip nam wu puł ombu ouni kin, kuni nok, ka piik, yi eranmin mon!’ pa nim. ³⁰ ‘Ba nim kinganim ei, nim ngurun epi no poru nipi kin, oł kis erpi, andłam amb kan andpi kin, nga orung wang kin, nin kung kou wał ka wii ei to koin,’ pa nim. ³¹ Pe arim ek nipi eim ngum; ‘Kangi! Kunum kunum nim na kin molkun, na epi ombu pei nim tep er mołumun. ³² Ba pe sinim ka piipin kin, noman ka simba. Nimbił erang, ninim angnim koltum ni piinjpin; ba konj mołpu kin, nga orung onum. Eim am pum; ba sinim si orung sinmin,’ pa nim.”

16

Ek Ekin Topu Kongun Tep Er Mołumun Wu Ei Wu Kis

¹ Jiisas ek nipi, eim er se andiłim wumb ngum. Ngopu kin, yi nim, ‘Wu endi ku pei sałim wu ei eim nge kongun wumb, eim epi pei wu endi tep mondułum. Nga wumb kombur ok, wu num ei kanik kin, ek kis nik yi ninjing. ‘Nim tep mundun wu ei, nim epi pei wii si kindin,’ pa ninjing. ² Pe eim tep kongun wu ni, wii tang kin om. ‘Nimbił erang nim oł ei eran kin na ek ei piind? Nim pukun kin, na epi pei nim kin sałim mił ei nen piimbii,’ pa nim. ‘Nim nga na epi pei ni, na

kongun wumb tep enenjii mon,' pa nim. ³ Pe kongun tep er mułum wu ni yi piim, 'Na nimbił oł ermbii? Wu owundu, na kongun wumb tep muls kongun ei, na tor kindmba ninim; na pup kin, mei akip ermbii ei, na dinga pinalim. Nga wumb kuni kenim nimbii ei, na singambił enim. ⁴ Ba nam epi endi ermbii piind oł ei eramb kin, wumb na sik, en enim ngii konu sipngii ei, wu owundu na to tor kindmba kunum ei, na wumb tep mulermbii kunum.' ⁵ Pe eim wumb endeim endeim ni, wii topu yi nim, 'Enim wu owundu kin epi endi ngo pendngii ei wei!' nim. Yi neng kin, wu endi ok om. Wang kin, kongun tep wu ei kii sim, 'Nim epi nipe mił, na wu owundu ei kin ngo pendin?' ⁶ Pe wu ni yi nim, 'Na wu owundu kin ming owundu kopung ei nge 100 pei sinj,' pa nim. Pe tep wu yi nim, 'Nim sirin pipe ei sin kin, pipe ei nge 50 ming minj pei sikir pulii,' pa nim. ⁷ Ekii se nga wu endi om. Wang kin, kongun tep wu ei kanpi yi nim, 'Nim na nge wu owundu ei kin, epi nipe mił nim sin?' Pe wu ni yi nim, 'Na kuni mong wiis kon 100 pei sinj,' pa nim. Neng kin, tep wu ni yi nim, 'Nim pipe sirin pipe ei tu wan kin, nga 80 pei kon minj pulnjii!' pa nim. ⁸ Nga ekii se wu owundu eim kongun tep er kis mundum wu ni, embe ambił tonu kindim. Nimbił erang, wu ei eim wumb noman ka peng enmin oł mił erim. Ba mei wumb en enim oł kis kanim kanim ei pule erngii nge noman ka peng, piik kun erik mołmun; ba Gos nge wumb tiłang erang, oł ka er mołmun wumb ei yi mił mon!" Ya mei ele wumb oł kis ełmin wumb ei nge enmin ei, wumb noman dinga peng, enmin oł erik kin, wumb tiłang ele mołmun

wumb Gos nge wumb ei to mani kindinmin.

⁹ Na enim kanip nind, ‘Mei ele ku ni epi ei sik, en enim wumb eipi ei ngok, yi erik kin, wumb pul ei tonu ongii. Pe ekii se ku ni epi ei poru nim kin, enim Gos molum konu ele puk epi ka wii orung singii. ¹⁰ Pe wu endi eim epi kembis ei kan kun er molulum kin, epi owundu ei kan kun er mulmba ku. Pe wu endi epi kembis ei, kongun kun er mulerim kin, epi owundu ei kongun kun enermba ku. ¹¹ Pe enim ya mei ele epi kis ele ku ei kan kun er mulenjing kin, wumb nii enim Gos ol epi ngang ei, kan kun er mulngii? Wu endi yi erpi kin, kan kun enermba mon. ¹² Pe enim mei ele epi ei kan kun er mulenjing kin, Gos ninim ngumba epi ei, wumb ni kapli yi nimba epi ombu kan kun er se endnjii ei, nii mił endi yi nimba? Ei mon!

¹³ Wu endi eim noman dinga piim kin wu ei, mei ele wumb wu owundu Seisen nge kongun ermba. Yi erim kin wu ei, Gos Owundu nge kongun kunum ende ermba ei kapli enanim, ei mon mendpił!

¹⁴ Lo ek piik ekii silmin wumb en enim ku nin epi noman palilim. Pe en enim molk piinjing ni, Jiisas ek ei neng kin, en enim Jiisas kin ek bul morung opu er ninjing. ¹⁵ Ba eim ek ni ngopu yi nim, “Enim ol ka enmin nik, wumb ningil ele enmin; ba Gos enim noman ele kaninim. Epi endi wumb en enim embe ambil tonu kindmin ei, Gos ningil ele ol kis mendpił enmin.

¹⁶ Gos nge ek ka ni tor kindilmin wumb ek ei ok pirim; nga lo ek ei ok pirim kunum ei, Jon wumb nol pendilim wu orum; ba Jon kunum ei

o purum. Pe kunum ei Gos nge ek ka ei opu, konu orung orung pei punum. Pang ek ei yi mił; sinim Gos sinim tep er mołum konu ei, wumb pei piimin ei, wumb pei konu ele tuk bin nik, kongun dinga elmin. ¹⁷ Ekii se muł mei ei poru nimba; ba lo ek ei am punermba mon. Lo ek aninga wii kopur ku am punermba, ei mon!

¹⁸ Wumb pei en enim amb si kindik, amb eipi sik, wu eipi amb ei wunduk yi enmin. Pe wu endi eim ambim si kindrim amb ei, nga wu endi eipi sim ol ei, amb sinmin lo ei wu ei to kindpi kin, amb wundpu mił sim.”

Wu Endi Ku Sałim Wu Kin Lasaras Kin

¹⁹ “Ok ku ni epi pei sałim wu endi multum wu ei, eim konduk ka wii minj kindilim. Wu ei kon kundii ka wii, wu king mił kindilim; nga kunum kunum eim kuni ka minj nołum. ²⁰ Wu ku sałim wu ei, ngii ondu ele, wu endi epi sinalim wu endi mułum. Wu ei eim ngenj ele mong mołpu kin, toru mił pei mułum wu ei embe Lasaras. ²¹ Wu ei eim piilim wu; ku ni epi pei sałim wu ei kuni nang kin, kuni elim ni, kuni mend ei eim numbii ni piilim. Nga owu ok eim ngenj tonu o mułum ei, anmbił kin pen silmin. ²² Ekii se wu endi epi sinalim wu ni kułum. Kułang kin, Gos nge enjel ok kin, eim sipik, Eiparam kin ende mundnjung. Pe nga wu ku ni epi pei sałim wu ei kułum. Kułang kin, sik tukpu to pendnjing. ²³ Pe wu ku ni epi pei sałim wu ni, dup konu kis ele mołpu kin, ngenj kumbii owundu sipi mułum. Mołpu kin, tonu kind kenim ni, Eiparam mułum konu ei turii mił mułang kin, Lasaras mandi mułang

kin, ouni mulnjunguḷ. ²⁴ Pe wu ku ni epi pei salilim wu ok ku ngenj ele peng no endrim wu ni, wii dinga topu yi nrim. ‘Ernan Eiparam! Nim na kaimb sikin, Lasaras kindan eim angil ei noḷ kindpi tu wang kin, na anmbil ele kindang jii nimba. Na ya dup ele ngenj kumbii owundu piind,’ pa nim. ²⁵ Ba Eiparam yi nim, ‘Kingnan, na nim piikin ok ninim konj multun kunum ei, nim epi ka kankin si noḷun; ba Lasaras epi kis minj noḷum. Ba akip kunum ele, eim noman ka seng muḷang kin, nim ngenj kumbii owundu piin,’ pa nim. ²⁶ ‘Epi endi eipi yi palim ku. Sin moḷmun konu ei, enim moḷmun konu ei, Gos duḷ owundu endi salim duḷ ei, wumb ya moḷmun wumb ei, enim moḷmun konu ele onerngii mon! Nga wumb orung moḷmun wumb ei, nga ya sin moḷmun konu ele, onerngii mon ku!’ ²⁷ Pe ok wu ku nin epi salilim wu ni yi nim, ‘Ernan, na nim kanip nind. Nim Lasaras kindan pupu, na ernan ngii konu ele ba,’ pa nirim. ²⁸ ‘Na engnan noḷ angil orung pei moḷmun ei Lasaras pupu, ek dinga neng kin, piingii. Mon peng kin, engnan oḷ ei noman ak tunenjing kin, na ya ngenj kumbii sip ei moḷ konu ele, ongii ku, ei mon!’ pa nim. ²⁹ Ba Eiparam yi nim, ‘En enim Gos ek ka ni tor kindilmin wumb nge ek ni, Moses nge ek ei salim, min mon? Seng kin, ek ei piingii,’ pa nim. ³⁰ Pe nga wu ni yi nim, ‘Wusa Eiparam! Ei kapli enermba mon! Wumb koltmun wu ei endi pupu nimba, ei kapli piik kin, noman ak tungii,’ pa nim. ³¹ Pe nga Eiparam ek nipi wu ei ngum, ‘Pe Moses kin Gos ek ka ni tor kindilim wumb nge ek poḷ ei piinenjing kin; nga wumb kulii mer tukpu ele angk tonu ok ningii ek

ei, pii gii ninerngii mon ku.’ ”

17

*Oł Kis Erpi Wumb Pii Gii Ei To Kindiim
(Masyu 18:6-7,21-22, Mak 9:42)*

¹ Pe Jiisas eim er se andiim wumb kanpi yi nim, “Epi kanim kanim tonu omba ei je erang, wumb oł kis erngii. Ba wumb endi kis ei erang, wumb oł kis je erik mulnjung. Wumb endi oł kis erim wu ei, epi kis eim kin tonu wang kin, eim kaimb er mulmba. ²⁻³ Mon peng, wu ei mołpu, wumb kombur pii gii dinga pinaim wumb ei kin, oł kis erpi mulmba. Enim ku owundu endi sik kin, wu ei num goltum ele kan to pendik sipik, ep noł ele kindei!” nim. “Yi erangin kin, eim oł kis wu endi, wumb pii gii dinga pinaim oł kis je erngii ei, enermba, mon mendpił! Ei en enim kan kun er mulngii!

Pe nim angnim oł kis enim kin, nim eim ek dinga ngunjii. Nga eim noman ak tum kin, eim oł kis erim ei ni, ka enjii,’ pa nim. ⁴ “Pe wu endi eim nim kin oł endi kunum angil orung nga tał pei erim kin, nga wu ei, orung opu, noman ak tumbii nim kin opu, kunum angil orung nga tał ermba. Yi erim kin, nim eim oł kis erim ei, kil ngo, ka enjii.”

⁵ Nga Jiisas nge ek se andiimin wumb, Owundu kanik yi ninjing, “Nim sin pii gii je erang opu kin, dinga pimba,” pa ninjing. ⁶ Pe Owundu yi nim, “Enim pii gii palim ei, kuni ‘Maser,’ niłmin, mong kembis wii mił yi pim kin; pe enim ond mong owundu tołum ond ei kanik yi ningii. ‘Nim puł

pei pir pukun, ep noł peł ele, nga polkun piinjii! Nengin kin, ei kapli; enim ek ningii mił, ekii se sipi, piipi ba.”

Kongun Wumb Elmin Ol Ei

⁷ “Enim konu ele wu endi mołpu kin, eim wu kongun wii elim wu ei, eim kindang pupu, kung siipsiip es tołum min, kongun mei ele aklımin min, er andpi wang kin, eim mołpu yi nimba. ‘Nim sikir wa! Kuni nunjii wa!’ nimba min? ⁸ Min pe eim kin ek yi nimba; ‘Nim, na kuni er kun er sekin kin, ninim kan takin kin, na kuni si mengkin tu wunjii. Tu wan kin, na kuni kin noł ok namb; nga nim kuni kin noł kin ekii se nunjii.’ ⁹ Wu endi eim kin kongun wii er mołulum wu ei, ol ka enim kin eim ka piipi ngumba min? Ei mon! ¹⁰ Yi palim ei enim yi ku. Enim Gos ek nimba mił ei ernгии ei kapli; ba enim yi ningii, ‘Sin kongun wu wii, sin kongun ei minj enmin.’ ”

Wu Engki Kinj Tum Ei Jiisas Er Ka Erim

¹¹ Jiisas eim Jerusalem konu andlam ele andpi pum. Pupu kin, Sameriya ni konu Galilii konu ele tuk pum. ¹² Pe eim opu konu endi tor wang kin, ngenj kinj bumbłum tum wu engki ok, eim kan sinjing ei, en enim konu turii mił engnjing. ¹³ Angk kin, ek nik wii dinga tok yi ninjing, “Jiisas tep wu owundu! Nim sin kaimb sinjii min?” ¹⁴ Pe eim en enim kanpi yi nim, “Enim puk, kułmał kałımin wumb mołmun konu ele ngenj andan tungii. Tangin kin, kułmał kałımin owundu enim kin kułmał kelangin kin wumb pei keningii.” Yi neng pangin kin, en enim ngenj ei opu, ka erim. ¹⁵ Pe kinj bumbłum tum wu mulnjung konu ele,

wu endi eim kenim ni, eim ngenj ka seng kanpi kin, sikir orung pum. Pupu kin, Gos embe ambil tonu kindim. ¹⁶ Wu ei pupu, Jiisas simb ele gopsing pii pol molpu kin, “Jiisas! Nim ol ka en!” pa nim. Wu ei eim Sameriya konu ele wu. ¹⁷ Pe Jiisas wu ei kanpi, yi nim, “Na piip mił, wu engki kinj bumbum tum ni piinj; ba wu angil orung nga kapił kapił kombur jili molum?” ¹⁸ Pe wu kombur ok, Gos embe ambil tonu kindngii onanmin? Ba ya wu konu eipi wu ei, mendpil om min?” ¹⁹ Pe eim kanpi, ek nipi ngum, “Nim angkin po! Nim nge pii gii je erang, er ka enim,” pa nim.

*Gos Sinim Wumb Tep Erpi Omba Enim
(Masyu 24:23-28,37-41)*

²⁰ Pe lo ek piik silmin wumb Jiisas kii sinjing, “Kunum ngenj Gos opu, sinim tep erpi omba?” Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Gos opu sinim tep ermba kunum ei, omba ol ei, enim ningil ele kinerngii mon!” pa nim. ²¹ “En enim piinmin! Wumb ek yi ninerngii, ‘A ya ele molum, mon orung molum,’ yi piinmin. Gos sinim ya tuk tep er kanpi molum.”

²² Jiisas eim nge er se andilim wu kanpi yi nim, “Enim nge noman ele ek dinga piingii. Pe mei mani nga opu wu kingam ei, omba ol ei kenmin; ba enim kan sinerngii mon! ²³ Enim mulngii konu ele wumb yi ningii, ‘Orung ele molum, a mon ya molum. Ya onum, mon wul onum, mon al ele onum.’ Yi nik erngii ei, enim piik, ekii sik punerngii, mon! ²⁴ Ei yi mił elim, kupu tilang enim, ei tonu, wul, al pulum. Pe wu mei mani, nga wu kingam opu mei ele wu kingam telim wu

ei, eim omba kunum ei, sikir wang kin, wumb pei keningii. ²⁵ Ba ok wu ei, eim ngenj kumbii sipi erang kin, akip kunum ele mołmun wumb, en enim wu ei kin, buł ngungii,” Jiisas yi nim. ²⁶ “Ok Nowa kanu mulk wumb oł yi tonu orum mił; nga ekii se, wu mei mani nga opu, wu kingam telim wu ei, yi ku erngii. ²⁷ Ok wumb pei yi erik puk, amb ngok, amb sik, kuni nok, noł nok, yi er pangin kin; Nowa eim noł kanu owundu ele tuk purum kunum ei, wumb pei kulnjung poru nim. ²⁸ Nga Los multum kunum ei, wumb yi erik ku. Noł nok, kuni nok, kongun erik, epi emb talk erik, ngii takik, epi top erik sipik, nga wumb eipi kin ku sik, yi erik. ²⁹ Ba Los eim Sorom konu ei si kindpi purum ei, dup kin ku sulpa ni, ei konu kumb mił, muł elim epi ei, Gos kindang orum. Opu kin, wumb pei to kundrum. ³⁰ Pe yi ku, mei mani nga opu, wu kingam mołum wu ei, tor sikir omba kunum ei, oł yi ku ermba,” pa nirim.

³¹ “Kunum ele, wu endi ngii tondrung mołpu; nga mani opu, nirikring eim epi simbii nipi omba ei, kapli enermba. Yi mił ku, wu endi eim aka pin ele mułmba ei, nga orung pupu, ngii konu epi endi sinermba mon! ³² Enim Los ambim erim oł ei piingii. Amb ei ak to kan orung kind kanpi kin, eim ku mił połpu angrim. ³³ Wu endi eim noman konj kunum kunum mołpu kin, eim sipi orung simbii ni ermba wu ei, eim noman konj am ba. Pe wu endi eim nge noman konj ambil gii ninarpi, mułmba wu ei, eim ekii kunum kunum ka mułmba. ³⁴ Na enim kanip nind. Akip kunum ele, wu tał ngii endeim ele or pingil ei, Gos wu endi sipi, endi pindang pimba. ³⁵ Pe nga amb

taɭ eɭ elip, aka pin kongun ouni eɭmbiɭ ei, Gos amb endi sipi kin, endi mundang muɭmba. ³⁶ (Pe wu taɭ pani pin eɭe muɭnguɭ ei, Gos wu endi sipi kin, wu endi mundang muɭmba.)” ³⁷ Jiisas eim nge kongun wumb ek ei piik, kii sik yi ninjing, “Owundu, epi ei er omba miɭ nenj?” Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wumb min epi endi koɭpu paɭim konu eɭe, kei sikapi puk, kuɭou tok moɭuɭmun. Yi miɭ ku, mei mani opu wu kingam taɭpi muɭum ei, sikir tor omba kunum ei, wumb pei eim keningii.”

18

Ek Ekin Ei Ek Pii Kun Elim Wu Kis

¹ Jiisas ek ekin endi nipi, er se andiɭim wumb ngum, “En enim kunum kunum enim prei erik kin, enim ten kulk yi enerngii,” pa nim. ² Eim ek yi ni nim, “Konu owundu kos piɭim wu endi muɭum wu ei, Gos kin men tunaɭim. Nga eim wumb kin kaimb piinaɭim ku. ³ Amb endi wam kultum amb ei, konu eɭe muɭang kin, kunum kunum amb ei opu, yi niɭim. ‘Na nga opu orung wumb ei onmun. Nim na paki tokun kin, na kin kos piinjii,’ pa niɭim. ⁴ Kos piɭim wu ei ok, ‘Nam amb ei paki tunermbii,’ ni piim. Nga eim noman eɭe yi piim ei, ‘Gos kin mund mong kulermbii; nga na wumb ombu kin piinermbii ku,’ niɭim. ⁵ ‘Ba amb ei wam kultum amb ei, na kin kongun owundu ngoɭum ei, na eim kos eɭe paki top nimbii,’ pa nim. ‘Kos piineraɭmb kin, kunum kunum wang kin, na piip kis piimbii,’ ni piim.” ⁶ Pe Owundu ek yi nim, “Enim kos piipi kun elim,

wu kis ei, nipi ek ninim ei, enim piyei! ⁷ Nimbil erang Gos eim nge wumb sipi, mundum wumb ei, kunum kunum epin, tinga pei, Gos kin ke minj nik mołmun. Gos wumb ombu kos ele paki tumba min mon? Pe eim kunum kinan er mołpu kin, ekii se paki tołum min mon? ⁸ Na ek nip enim ngond. Gos eim wumb ombu sikir paki tumba. Ba ekii se, wu mei mani opu wu kingam wu ei, ekii se opu kenmba; ya mei ele wumb pii gii nik, prei erik, er mułngii min mon? Ei opu kenmba.”

Kułmał Kalılmin Wumb Kin Ku Takis Wumb Ek Ekin Ei

⁹ Wumb kombur en enim yi piinmin, “Sin oł ka erpin pii gii nipin mołmun,” ni piılmin. Piik kin, wumb kombur ei, wumb kis mołmun nik piılmin. Ba Jiisas ek ekin topu, wumb ei ngum. ¹⁰ Ngopu yi nim, “Wu tał Gos kin prei erngił, pendkił pukuł, men ngii owundu ele tuk punjnguł. Wu endi ku takis siłim wu, nga wu endi lo ek ekii sipi elim wu, wu tał punjnguł. ¹¹ Pe lo ek ekii sipi elim wu ei eim eipi pupu angpi, prei yi erim, ‘O Gos, na wu kombur mił mon. Na nim kin ka piip ngond. Nga wumb epi waning sik erik, oł kun enarik kin, amb wam mołum ei wunduk enmin oł ei, na yi enał mon! Pe na ya wu ei ku takis sipi elim wu ei mił, na mon ku. ¹² Kunum kunum kongun endeim tuk ele, kunum tał ni ku, na kuni nonarip mowii peł. Pep kin, kuni ni epi pei ei mok top engki erip, eipi epi kandip, endeim ni ku nim ngoł.’ ¹³ Ba ku takis siłim wu ei, eim konu turii engim. Angpi kin, ei epin konu kinerim mon! Nipi kin, eim pepił ele topu ek nim, ‘O Gos, na oł kis el wu. Gos nim na

kaimb se!’ a nim. ¹⁴ Na enim kanip nind; wu ei ku takis silim wu ei, Gos nge ningil ele wu ei, kun molum; ba lo ek ekii sipi elim wu ei mon. Wu endi eim embe si tonu kindmbii ni ermba wu ei, Gos wu ei to mani kindmba. Ba wu endi, eim embe to mani kindmbii ni ermba, Gos wu ei, eim embe ambil tonu kindmba.”

*Jiisas Noman Ka Ek Nipi Kangil Ngum
(Masyu 19:13-15, Mak 10:13-16)*

¹⁵ Pe kangil kembis Jiisas mulum konu ele to wangin kin, Jiisas angil tonu peng ele kindpi, ek kengip ngumba ni tu wunjung. Ba Jiisas nge ek se andilmin wu ombu kanik kin, wumb ek ngunjung. ¹⁶ Pe Jiisas kangil kembis ombu wii topu, mandi sipi, ek yi nim, “Enim kangil kembis ei kun erangin kin, na mol konu ele wangin kin, Gos sinim tep erpi molum ol ei, wumb pii gii pim kin, kangil mil yi Gos ol ei sinmin,” pa nim. ¹⁷ “Na ek ei keimi nip enim ngond. Gos sinim tep er molum ol ei, tuk ba, ei kangil yi mil; wu endi ek ei pii gii ninenim kin, Gos sinim tep er molum konu ele tuk punermin, mon!”

*Wu Num Ei Epi Pei Molum
(Masyu 19:16-30, Mak 10:17-31)*

¹⁸ Pe Jura wumb nge wu num endi Jiisas kin kii sipi, ek ni ngolum. “Wu ka wii, na noman konj sip kunum kunum er mulmbii mil nenj?” ¹⁹ Pe Jiisas ek nipi ngum, “Nim na wu ka wii nin; ba Gos endeim mendpil ka wii molum. Nimbil erang nim ek yi mil nin? Nim kan kun erkin piinjii. ²⁰ Gos kengip ek Moses ngurum ek ei nim piilin. Ek yi nilim, ‘Ek kend tokun ninenjii; nim

epi wangin enenjii; wumb to kundnenjii; amb wam mułmba amb ei wundnenjii; ninim arnim manim ek ningii ei piikin, ekii sinjii.’ ” ²¹ Pe wu num ni ek yi nim, “Na kangil kembis kin moł; pe op wu dinga moł ei, na oł ombu poru ekii sip poru nił,” pa nim. ²² Jiisas ek ei piipi, ek nipi, wu ei ngum, “Nim epi endi sinarpi nim kin, nim epi pei wumb ngokun, nga ku sinjii ku ei, wumb kurpu wii mułngii wumb ei ngunjii. Nim oł yi en kin, nim epi ka wii epin konu ełe salim epi ei, am punalim mon! Epi ei nim sinjii. Pe nim na ond konu ełe ekii se oi!” pa nim. ²³ Ba wu num ni, ek ei piipi, eim noman embin to piim. Nimbił erang wu ei, eim ku nin epi pei sim ei, wakin top si kindip punermbii ni piim.

²⁴ Jiisas wu ei kanpi yi nim, “Wumb ku pei salilmin wumb ei, Gos sinim tep er mołum oł ei, singii ei, kapli enermba mon! Ba wumb ei kongun dinga erik singii. ²⁵ Pe kung kamil ya gal alap mui gal tundii ełe mił ondu kembis ei tuk bii ni ermba; ba ei kongun dinga erpi, ngenj kumbii sipi tuk ba palim. Yi mił ku, wu ku nin epi pei salilim wu ei, Gos sinim tep er mołum oł ei, simbii ni ermba; ba eim kongun dinga wii erpi, noman embin sipi, simba palim ku.” ²⁶ Wumb ek ei piik, yi ninjing, “Ek mon wu, wumb nii endi epi erpi kin noman konj sipi kunum kunum mułmba?” ²⁷ Ba Jiisas ek yi nim, “Epi endi wumb ernгии kapli enermba mon; ba ei Gos kapli ermba,” pa nim.

²⁸ Pe Piisa ek yi nim, “Piini! Sin kongundpun, ngii, mei, amb kangil ni, epi si kindpin, nim kin ekii se onmun.” ²⁹ Pe Jiisas ek nipi, eim er se

andilim wu ombu ngum, “Na ek keimi nip, enim ngond. Wumb endi Gos sinim tep er molum ol ei, kongun paki topu erpi wu ei, eim amb angim nol, arim mam kangil ni, epi pei si kindpi omba. ³⁰ Wu ei nga akip Gos epi pei ngo orung kindpi ol ka erang kin, nga ekii se epin konu ka ele, noman konj kunum kunum sipi, ka mulmba,” pa nim.

³¹ Pe Jiisas eim nge ek se andilmin wu, engki nga tal sipi, ek yi nip ngum. “Enim kinei! Akip sinim Jerusalem konu ele tonu punmun. Ok Gos ek ka ni tor kindilmin wumb ek mon polk, pei yi nik, wu mei mani opu wu kingam molum wu nik, ek keimi tor omba. ³² Pe nga Jura wu num kombur eim sik kin, wumb tilap eipi endi ngungii. Ngangin kin, wumb ei eim kin ek bul morung nik, ol kis erik kin, jipambil tok erngii. ³³ Erik kin, kepil tok, ond peri ele to kundangin kin, nga kunum tekliki ele, nga konj angpi tonu ba,” pa nim. ³⁴ Ba Jiisas eim nge ek se andilmin wumb ei, ek ei pule pii pol tunenjing. Pe eim ek ei pule koi erim. Pe eim nge kongun wu ombu, eim ek ei pii kun enenjing.

*Wu Endi Ningil Tumbun Mulum Wu Ei, Jiisas Er Ka Erim
(Masyu 20:29-34, Mak 10:46-52)*

³⁵ Pe Jiisas eim Jeriko konu ele tor wang, wu endi ningil tumbun multum wu ei, andlam wer ele mulpu kin, wumb ku nin epi ngei, ni multum. ³⁶ Pe eim molpu piim ni, wumb pei onjung. Wangin kin, eim wumb kii sim, “Ei nimbil ol enmin?” a nim. ³⁷ Pe wumb eim kanik, yi ninjing, “Jiisas Naseres konu ele wu onum,” pa ninjing. ³⁸ Wu ni wii dinga tum, “Jiisas, nim King Deipis

nge miyem ende wu. Pe nim Owundu mołun, na kaimb se!” ³⁹ Pe wumb kumb se onjung wumb ei, eim ek ngunjung, “Nim ek tingnar!” ninjing. Ba wu ei, wii dinga nga tum. “Jiisas nim King Deipis nge miyem ende kingam, na kaimb se!” ⁴⁰ Jiisas opu angpi, wumb kanpi kin, ek yi nim, “Wu ei, ya tu wei!” nim. Wu ni mandi opu angang kin, Jiisas eim wu ni kii sim. ⁴¹ “Na nim kin, nimbił oł ermbii ni piikin nin?” Pe wu ni yi nim, “Owundu, na ningił ei, ka seng, kenmbii nip nind,” pa nim. ⁴² Pe Jiisas wu ei kin, ek nipi ngum, “Nim ningił ele tiłang ermba ei, ninim nge pii gii je, er ka enim,” pa yi nim. ⁴³ Yi neng kin, sikir wu ni, ningił ka seng kenim. Wu ei, Jiisas pum konu ele, ekii se pupu, Gos embe ambii tonu kindim. Kindpi kin, wumb en enim oł ei, kanik kin, Gos embe ambii tonu kindnjing ku.

19

Jiisas Kin Sakiyas Takis Silim Wu

¹ Jiisas Jeriko konu ele tor pupu, nga bii ni pum.
² Wu endi mułum wu ei, embe Sakiyas. Wu ei, wu ku takis silmin wumb ei, tep er mułum. Wu ei, eim ku nin epi pei sakilim. ³ Eim Jiisas kenmbii ni piim; ba wumb pei onjung. Sakiyas eim wu osii peng kin, Jiisas kenmba mił pinerim. ⁴ Pe eim sikir kumb se pupu, ond endi ‘Sikimor’ niłmin ele, tonu pum. Pupu, mołpu kin, Jiisas andlam ele, omba kenmbii ni mułum. ⁵ Pe Jiisas konu ele tor opu, kan tonu kindpi yi nim, “Sakiyas, nim ond si kindkin sikir mani wa! Akip na nim kin mułmbii,” pa nim. ⁶ Pe eim ka piipi, sikir mani

om. Opu kin, Jiisas sipi, eim ngii konu ele sipim. ⁷ Pe wumb pei kanik kin, ek kis ninjing. Nik kin, yi ninjing, “Jiisas eim wu kis ei kin, or pimba punum,” ninjing. ⁸ Pe Sakiyas eim opu wumb kumb ele angpi, yi nim, “Owundu, akip na epi pei kulou to mondup kin, epi orung sip, wumb epi sinaim wumb ei ngumbii. Nga orung sipip, wu endi kin epi waning erir konu ele, wu ei kin, kunum kapil kapli sipi, ngo orung kindmbii,” pa nirim. ⁹ Pe Jiisas eim ek nipi ngum, “Akip nim ni ninim nge wumb, ya ngii ele molmun wumb ei, Gos sipi, orung sinim,” pa nim. Pe nga ek nipi, wumb ngopu yi nim, “Pe wu ei Eiparam nge tilap ende wu. ¹⁰ Wu mei mani opu wu kingam telim wu ei, wumb am punjung ei, sipi orung simba nge om.”

*Kongun Wu Engki Ku Sinjing Nge Ek Ekin Ei
(Masyu 25:14-30)*

¹¹ Wumb ek ei piyangin kin, Jiisas nga ek ekin topu ngum. Nimbil erang Jiisas eim Jerusalem konu ele mandi om. Wumb yi ku ni piinjing ei, Gos sinim tep er molum ol ei, mandi tor omba enim, ni piinjing. ¹² Piyangin kin, eim ek ekin yi nim, “Wu Owundu endi konu turii endi pupu, king owundu mundangin molpu kin, nga orung omba nge punum. ¹³ Wu owundu ei opu kin, eim ku engki mil sipipi, eim kongun wu engki wii topu, ku ngond ei sik, kongun erik mulngii. Mulangin kin, “Na nga orung ombii,” pa yi nim. ¹⁴ Wumb konu ende wumb ei, wu owundu kin kis piinjing. Piyangin kin, wu owundu ei, eim si kind pendpi pum. Pang kin, wumb kombur ekii

se punjung. Puk kin, yi ninjing, “Sin wu ei king mulermba,” pa ninjing.

¹⁵ Ba mon, wu ni king mundangin kin, nga si kind orung om. Opu kin, yi nim, “Na ok ku ngunj wu ombu, wii tangin wangin,” pa nim. “Na piimbii, kongun erik ku nimberii orung sinjing ei, piimbii,” pa nim. ¹⁶ Pe wu endi kumb se opu yi nim, “Wu owundu, nim ku endeim mił na ngun ei, na kongun erip pup kin, kum endeim nga sinj,” pa nim. ¹⁷ Pe king ni yi nim, “Nim kongun wu ka, nim kongun ka en. Nim epi kembis ei tep ka en ei akip na nim kindamb pukun, konu ele owundu orung orung salim ei, konu engki pei tep enjii,” pa nim. ¹⁸ Nga kongun wu endi opu yi nim, “Wu owundu, nim ku endeim mił na ngun ku ni, kongun er piip kin, ku angil orung mił sinj,” pa nim. ¹⁹ Pe wu owundu yi nim, “Na nim kindamb pukun kin, konu ele owundu angil orung pei tep er mulnjii,” pa nim. ²⁰ Pe nga kongun wu endi om. Opu kin, yi nim, “Wu owundu, nim ku endeim mił ni, ya alap kin kum to pendinj palim,” pa nim. ²¹ “Nimbił erang na nim kenj ni, nim wu wumb kin ek nikin elin. Na kanip kin, nim kin mund mong kuls. Nim wumb eipi epi silin, nga kuni wumb eipi kuni ei silin.” Nga epi eipi nge nim sikin yi elin. ²² Pe king ei ek dinga nipi, kongun wu ei ngum, “Nim kongun wu kis, ninim nin ek ele, na nim kos er ngumbii. Keimi nim piin; na wu wumb kin ek dinga nip erip, epi wumb eipi nge ei pup sip kin, kuni wumb eipi nge sip ele nin min? ²³ Nim na ku ei mer ku beng ele tuk kind sen ele, kongun er pukun, na ku endi seng,

nam op kin, simbii ei, nimbil erang kindnen?"
²⁴ Wumb mandi mulnjung wumb ei kanpi yi nim,
 "Enim wu ei, ku endeim mil ei, sik sipik, wu endi
 ku kum endeim salim wu ei ngei!" pa nim. ²⁵ Pe
 wumb yi ninjing, "Owundu, ei wu ku kum endeim
 sim," pa ninjing. ²⁶ Eim ek yi nim, "Na enim
 kanip nind. Wu endi epi pei simba wu ei, epi nga
 na epi pei eim ngumbii. Nga, wu endi eim epi
 kembis simba epi ei, na sip orung simbii," pa nim.
²⁷ Ba pe wumb na kin opu orung er nik, 'Sin kin
 king mulermba ninjing wumb ei, na ya ele kumb
 ningil ele tu wuk, to kundngii!' " pa nim.

*Jerusalem Konu Owundu Ele Jiisas King Mil Tuk
 Pum*

(Masyu 21:1-11, Mak 11:1-11, Jon 12:12-19)

²⁸ Jiisas ek ei nipi pendpi, eim andlam ele ok
 andpi pupu kin, Jerusalem konu ele tor pum. ²⁹ Pe
 eim pupu, Bespeis ni, Besanii konu ele mandi
 opu, komung endi, 'Olip,' wumb yi nilmin, konu
 ele tor pum. Pupu kin, eim nge ek se andilmbil
 wu tal kindang, kumb se punjngul. ³⁰ Eim wu tal
 kanpi, yi nim, "Elip konu orung ele pel. Pukul
 kin, konu endi tuk pu keningil ni, kung dongkii
 wal endi, kan kul kindnjing palim ei ok wumb
 mulenjing kung dongkii ei, kan pos si mengkil,
 tu wel!" pa nim. ³¹ "Wu endi elip kii sipi, 'Kung
 dongkii ei, nimbil erngil enmbil?' Yi nipi nim
 kin, elip yi ningil, 'Sil Owundu ei, kongun peng
 tu wel neng, enmbil pa ningil,' " pa nim. ³² Pe
 Jiisas wu tal kindang pukul, kenjngil ni, Jiisas nim
 mil yi kenjngil. ³³ Pe wu tal ni, kung dongkii
 kan pos siki, pengil. Kung dongkii arim opu,

kanpi yi nim, “Nimbił erang elip kung dongkii wał kan posinmbił?” ³⁴ Pe wu tał ni, yi ninjingił, “Sił wu Owundu ei, kongun peng tu weł neng, enmbił,” pa ninjingił. ³⁵ Pe wu tał kung dongkii ni, Jiisas mułum konu ele, tu wunjingił. Pe el elip konduk ei sikił kin, tonu kung dongkii ele sengił kin, Jiisas tonu peł ele mułum. ³⁶ Jiisas kung dongkii ele mołpu pang kin, wumb en enim nge wu Owundu onum ni piik, en enim konduk gulk, andłam ele sengin pum. ³⁷ Pe eim opu, komung Olip ele mandi mani ba erang kin, pe eim nge ek se andiłmin pei wu ombu, ka ka piinjing. Piik kin, “Sin jep oł pei kenjpin,” nik, wii dinga tok kin, Gos embe ambił tonu kindnjing. ³⁸ Pe enim wii dinga tok, yi ninjing, “Owundu nge embe ele, king ei onum ni, Gos embe ambił tonu kindmba,” nik yi ninjing. “Pe epin konu ele emin ngo, ka sengił. Seng kin, nga Gos embe tonu mendpił pangli.”

³⁹ Pe lo ek piik ekii sik elmin wumb kombur, wumb tuk ele molk ei, piik yi ninjing, “Ek mon wu Owundu, nim nge ek se andiłmin wu ombu, ek ngo.” ⁴⁰ Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na enim kanip nind. Ek nik wii tok yi enerangin kin, kom ku ombu, kapli wii tok, ek tengingii,” pa nim.

⁴¹ Jiisas eim Jerusalem konu ele mandi opu, wumb ombu kanpi kin, ke nim. ⁴² Nipi yi nim, “Pe enim oł ka ombu piik, noman emin sek kin, ka piingii. Ba pe epi ombu koi er palim ei, enim kinerngii,” pa nim. ⁴³ “Ekii se kunum endi tonu omba ei, enim nge opu orung wumb ok, enim mułngii konu ele sik, pok pok erik, mei akikik, mei ngo tonu kindik monduk, enim kin opu ermin

nik, yi erngii,” pa nim. ⁴⁴ “Pe nim kinganim noł ni, nim kin tuk mułngii wumb ei kin, pei to kundngii. Pe ku endi sik, ku endi peł ele pindnerngii! Nimbıl erang enim Gos opu paki tumba kunum ei, pii poł tunenjing,” Jiisas ek yi nim.

Gos Ngii Owundu Ele Wumb Epi Top Enjing Ei Jiisas To Kindim

(Masyu 21:12-17, Mak 11:15-19, Jon 2:13-22)

⁴⁵ Akip Jiisas eim men ngii owundu ele nirik pupu, wumb men ngii ele epi top er mulnjung ei, to tor kindim. ⁴⁶ Eim ek dinga nipi yi nim, “Gos nge ek ele, yi ninim, ‘Na nge ngii ele prei ngii simba;’ ba enim erangin kin, ngii kis mołpu kin, ngii ei, koi er seng kin, wumb epi waning erik kin, er kis mondunmun.”

⁴⁷ Pe kunum kunum eim wu amb sipi, men ngii owundu ele, ek emb to ngopu yi elim. Erang kanik kin, lo ek pulmun wumb ni, lo ek piik ekii silmin wumb ni, wumb tep elmin wu num ombu ni, eim to kundngii nge andlam kurnjung. ⁴⁸ Ba wumb pei Jiisas eim ek piimin nik, eim endim konu ele wumb pei endinjing. Pe wu num ombu, eim kin ek endi nik, to kundngii nge andlam endi sinerim, mon.

20

Wumb Jiisas Kii Sik, “Nim Nii To Mundum,” Ninjing

(Masyu 21:23-27, Mak 11:27-33)

¹ Kunum endi Jiisas men ngii owundu ele ek ka nipi, wumb ngum. Pe lo ek piik ekii sik elmin

wumb ni lo ek polmun wumb ni, wu num ombu, nirik onjung ku. ² Nga wumb ombu, eim kanik yi ninjing, “Nim sin kankin nei! Nim dinga ei, jili sikin okun nin? Nim noman dinga ei, nii ngopu ol ei, erii nim?” ³ Pe Jiisas ek nipi, wumb ombu ngopu ek nim, “Pe yi ku, enim na kii sinmin ol ei nge, enim kii simbii. Enim na ek nei!” ⁴ Jon wumb nol pendilim ol ei, Gos epin konu ele dinga ngum min; ya mei wumb elmin ol ei, dinga sipi erim min?” ⁵ Pe wumb en enim yi ninjing, “Sinim ei epin epi pa yi nimin ei, kapli eim yi nimba, ‘Nimbil erang enim eim ek pii gii ninenjing?’ nipi yi nimba,” yi ni piinjing. ⁶ Pe ‘Sinim wumb ol minj,’ pa nimin ei, wumb piik kin, Jon Gos ek kan ni tor kindilim wu nik, pii gii nik, sinim tungii,” pa ninjing. ⁷ Pe wu num ombu ek nik, Jiisas ngok yi ninjing, “Sin pii pol tunanmin,” pa ninjing. “Jon wumb nol pendilim wu ei, eim nge dinga konu jili silim?” ⁸ Pe Jiisas ek nipi, ngopu yi nim, “Yi mi ku, na enim kanip ninermbii ei, na nipe dinga palim.”

*Kongun Wumb Kis Ei Nge Ek Ekin
(Masyu 21:33-46, Mak 12:1-12)*

⁹ Pe Jiisas eim ek yi nipi pendpi, ek ekin endi nipi, wumb ngopu yi nim, “Wu endi eim ond mong wain konu ei telim. Pe ond mong wain konu ei sipi, wumb kombur kongun erngii wumb ei ngang kin, ekii se wumb ei, ond mong wain orung kindngii ni ngum. Ngopu pendpi kin, eim konu turii endi pupu, kunum kinan mulmba pum. ¹⁰ Pe ond mong wain ei nolmun kunum mandi erang kin, ond mong wain arim ei, eim kongun wu endi kindang opu kin, wumb ond mong wain

kongun er mulnjung konu ele om. Pe eim yi ni piim, ‘Kongun wu ombu, ond mong kuni aninga ngangin kin, tu wumba,’ nipi kindang om. Ba wumb kongun ele er mulnjung ei, kongun wu ei, kepii tok, ek ngok, wii to tor kindnjing. ¹¹ Pe nga, wu endi nga kindang om. Ba wumb yi ku nga erik, wu ei tok, eim kin ol kis erik, wii pui nengin kin, pum. ¹² Pe nga wu endi kindang om. Ba wu ei, kepii tok, miyem sik, olkup to tor kindnjing. ¹³ Pe wumb yi erangin kin, ond mong kuni arim ei, yi ni piim. ‘Na er ermbii mił nenj?’ nim. ‘Pe na kangi endeim ei na eim noman ngoł kangi ei, kindmbii ei, eim kapli ek nimba ek ei piingii,’ pa nim. ¹⁴ Ba kongun er mulnjung wumb ei, kenjing ni, wu num ni kingam om. Kanik kin, en enim ek nik, piik enjing. Erik kin, yi ninjing, ‘Wu ei, eim arim nge epi eim simba wu ei, sin tamin! Topun kin, ya konu ei, sin sinim kongun er mulmun,’ pa yi nik mulnjung. ¹⁵ Pe wu ni ambił gii nik, sipik tor sipik, to kundnjung.

Ek ekin top yi nim, ‘Pe wu num ei wumb kongun wumb ei kin, nipe ol ermba?’ ¹⁶ Wu num ei opu, ond mong wain konu ele kongun enjing wumb ei, pei to kondpu kin, ond mong wain konu ei wumb eipi endi ngumba. Pe wumb en enim ek ekin ei piik kin, yi ninjing; “Mon peng yi enermba,” ni piinjing. ¹⁷ Ba Jiisas eim wumb kan orung kind kanpi kin, ek yi nim. “Ek ei nipe ek Gos ek polulmun ek puł er piimin min mon?”

‘Wumb ngii tekmin wumb ei, ngii tumunj ei si kindik; ba tumunj ei, ngii tumunj ok nge mendpił tonu orum.’

¹⁸ Pe wumb pei ngii tumunj ele, bok tunjung kin, wumb glas ming mił tumb tumb ermba; min ngii tumunj ei, mani opu wumb topu nim kin, wumb ei kułngii ngenj kinerngii, kułman mił ermba,” pa nim.

*Jiisas Siisa Kin Ku Takis Ngumba Nik Kii Sinjing
(Masyu 22:15-22, Mak 12:13-17)*

¹⁹ Jiisas ek ekin endi nipi kin, kułmał kałiłmin wumb owundu ni, lo ek połumun wumb ombu, piingii nge piipi nipi ngum. Ngang kin, pe kunum ele mendpil eim ambil gii ningii mił pim; ba wumb pei mułangin kin, en enim mund mong enjing. ²⁰ Erik kin, Jiisas ermba oł endi koi er kan mulnjung. Mułangin kin, eim oł endi ermba ni kan mulnjung wumb ei, wu kombur kindangan ok, Jiisas eim ek nipi ermba ei, ok kan mulnjung. Ok kan mulnjung wu ombu, ek kend tok, ek kun mił ninjing. Nik, “Eim ek yi nim,” pa nik kin, eim ambil gii nik, ek piipi kun elim wu, gapman owundu mułum konu epi sipngii enjing. ²¹ Pe wumb ombu, Jiisas kii sik, ek ninjing, “Ek mon wu, nim nin ek ei sin piinmin ei ek kun palim. Pe nim ek kun nikin, wumb ngokun elin. Pe nim wumb mei ele wumb pei, kankin ek ei, ek ende minj nikin pulun. Ninim Gos nge ek ei mendpil nikin, wumb ngokun yi minj elin. ²² Pe nim er piin mił nenj? Sinim Siisa wu owundu ei kin takis ngumun min mon?” ²³ Ba Jiisas eim oł kend tui ei enjing ei, Jiisas eim piim. Piipi kin, eim ek nipi, wumb ombu ngum. ²⁴ “Pe enim ku endi na andan tungii. Tangin kin, ku ele min men endi mołum ei, wumb nii mołum?” Pe wu ombu yi

ninjing, “Min men ei Siisa molum.” ²⁵ Pe Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Pe enim Siisa nge epi ei Siisa ngungii. Pe nga Gos nge epi ei Gos ngungii,” pa nim. ²⁶ Wumb pei mulnjung konu ele, ek neng kin, Jura wu num ombu, kunum endi eim ambil gii ningii pinerim. Eim ek nipi, orung kindim ek ei, piik noman embin tang kin, ek nik orung kindngii pinerang kin, gupu mum to mulnjung.

Wumb Kolk Nga Konj Molmun Nik, Jiisas Kii Sinjing

(Masyu 22:23-33, Mak 12:18-27)

²⁷⁻²⁸ Pe wumb kolk nga konj tonu piinarik piilmin wumb tilap kombur ok, ek yi nilmin. “Wumb kulnjung wumb ei nga konj tonu punerngii,” nilmin wumb ombu, Jiisas kii sik yi ninjing, “Ek mon wu, Moses lo ek endi yi pultum. ‘Pe wu endi amb sipi, molpu kin, kulmba ei, eim ambim kangil endi mulerim kin, eim nge angim amb ei simba. Sipi kin, eim angim nge kang ambil mengpi simba.’ ²⁹ Pe wu endi eim angim nol angil orung nga tal mulnjung. Wu kumna amb sim ei, kangil endi mingnarpi kin, kultum. ³⁰ Nga angim amb ei sim kin, eim kulum ku. ³¹ Kulang kin, nga angim endi sim ei ku, wu ni kulum. Yi mil, wu angil orung nga tal pei, amb endeim minj sik kolk, yi minj er puk. Wu angil orung nga tal pei ok, kangil endi mingnarik kin, kolk poru ninjing. ³² Nga ekii se, amb ei eim mendpil kultum ku. ³³ Pe wumb kulii, nga konj tonu ongii kunum ei, amb ei, wu nii ambim mendpil mulmba? Wu angil orung

nga taɭ, amb endeim ele sinjing ei, wu nii amb ei, wam mendpiɭ muɭmba?’ ” pa ninjing.

³⁴ Pe Jiisas wumb ei ek nipi ngum, “Wu amb ni, akip kunum ele, en enim wu amb seng kin, yi enmin. ³⁵ Wumb nii endi, Gos kunum ekii se kapli konj tonu ongii nimba wumb ei, noman konj kunum kunum sik muɭngii wumb ei, wu amb sik erngii ei, pii poɭ tunaɭmin mon! ³⁶ Nga wumb ei, nga kulerngii. Nimbil erang, Gos nge enjel moɭmun miɭ yi muɭngii. Gos eim wumb ei tukpu ele, nga tonu konj sim ei, Gos eim kingam ambilam noɭ muɭngii. ³⁷ Pe Moses wumb kulii ei, nga konj ok muɭngii, pa yi nilim ku. Gos ok ek ka mer poɭ pendrim ek ei, Moses ond kembis endi dup nang kenim. Moses Gos Owundu ni, sinim kupenjpin noɭ ni, ek yi nim. ‘Eim Eiparam nge Gos; Eim Aisak nge Gos, eim Jeikop nge Gos moɭum,’ pa nim. ³⁸ Pe Gos ei wumb kulii ei nge Gos mon. Ba wumb ok pei konj moɭmun wumb ei nge Gos. Eim ningil ele, wumb pei konj moɭmun.” ³⁹ Eim ek nipi ngang kin, nga lo ek pulmun wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Ek mon wu, nim ek ka wii nin,” pa ninjing. ⁴⁰ Wumb ei mund mond kulk, nga ek endi kii sik erngii, pinerim.

*Gos Wu Endi Mei Mani Kindang Om Ei Nii?
(Masyu 22:41-46, Mak 12:35-37)*

⁴¹ Ba Jiisas ek nipi wumb ngopu kii sim, “Nimbil erang, wumb molk, Krais Gos wu ei kindang na op wu ei, King Deipis nge miyem ende wu,” pa nimin. ⁴² “Mer mon Sam ele Deipis yi nirim, ‘Sin Owundu na Owundu kanpi yi nirim, Nim na angil tundung orung mulii!’ pa nirim.

⁴³ Nga ekii se, ‘Nim nge opu orung wumb sip kin, nim simb ele mani kindmbii,’ pa nim.

⁴⁴ King Deipis eim Krai Gos kindang wu ei, eim ‘Owundu’ nirim. Pe nimbił erang, Deipis eim miyem ende wu ninmin?”

⁴⁵ Wumb pei molk, eim nim ek ei piinjing ni, Jiisas eim ek nipi, eim nge ek se andiłmin wumb ngum. ⁴⁶ “Enim lo ek piik elmin wumb ei, ek ningii ei, enim piik kan kun ernгии! En enim konduk ele olt endi kindik erangin kin, wumb keningii nik elmin. En enim yi piilmin; ol ei erpin, wumb konu kułou tungii ni, wumb men ngii ele konu ka wii keningii ni piilmin. Nga kuni owundu ei, sin sinim kumb ele pu mułamin kin, wumb keningii ni piik, enim embe tonu kindik, yi elmin. ⁴⁷ Pe wumb ei, en enim puk, amb wenjing kołmun amb ei, ngii konu ni, ku ni, epi ombu waning sik; ba wumb kumb ele prei kinan er puk elmin. Gos wumb mok tumba kunum ei, wumb ombu kos owundu singii,” pa nim.

21

Amb Kurpu Endi Gos Kin Epi Pei Ngum (Mak 12:41-44)

¹ Jiisas eim men ngii mołpu kenim ni, wu ku salilmin wu ambil ngolmun wu, en enim Gos nge men ngii ku konu ele Gos kin noman ka ku kindnjing. ² Pe eim kenim ni, amb endi wam kultum amb ei, epi endi sinalim amb, kurpu endi eim, ku kundii kembis tał, mer Gos kin noman ka piik kindnjing konu ele, kindim. ³ Pe Jiisas eim ek nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Ya amb

kurpu ei, wam kulum amb ei, eim ku kindnim amb ei, enim wumb pei eipi kindnjing ku ei, to mani kindnim. ⁴ Pe enim wumb eipi ei, enim ku pei salim ei, enim epi wii Gos kin ka pii ngonmun. Ba amb ei, eim epi endeim sinalim; ba ei ku tu wupu ngonum. Nga eim kuni simba ku ei, sinalim, mon!”

⁵⁻⁶ Wumb kombur men ngii owundu ele nik ek ninjing, “Ngii ele kom ku mon ka wii ngunjung. Nga wu amb Gos kin noman ka epi kindnjing.” Nga Jiisas ek yi nim, “Oł ei pe enim kaninmin ei, nga kis mułmba ei kunum endi simba kunum ei, ku endi tondrung peł ele pinermba. Pei er kis erpi, konu orung orung pei eipi eipi mani kindmba,” pa yi nim.

*Oł Embin Tui Tonu Omba Jiisas Yi Nim
(Masyu 24:3-14, Mak 13:3-13)*

⁷ Pe wumb eim kii sik, yi ninjing, “Ek mon wu, kunum nenj epi ei tonu omba? Epi ei omba kunum oł endi erang kin, sin kenmin kunum ei, mandi omba, min mon?”

⁸ Jiisas eim ek yi nim, “Enim kan kun er mułngii! Wumb kombur ok, enim kin ek kend to ngungii. Ngok kin, wumb pei ok, na embe ei singii. Sik kin, yi ningii, ‘Wu ei na ond kunum mandi enim.’ Nik kin, yi erngii; ba enim ningii ek ei piik, pungii konu ekii se punerngii, mon!” pa nim. ⁹ “Wumb tilap kembis tuk ele, en enim nginmał enmin ningii, ku. Nga wumb tilap pei konu orung orung pei opu owundu enmin nik erngii ei, enim piingii; ba enim mund mong tunerngii mon! Oł ombu ok tonu omba; ba kunum poru nimba kunum ei,

sikir tonu onermba,” pa nim. ¹⁰ Jiisas eim wumb kanpi ek nipi ngum, “Pe wumb tilap endi pupu kin, wumb tilap endi kin ermba. Pe wu king endi nge tilap ei pupu kin, king endi nge tilap ele opu erngii. ¹¹ Pe konu kopu owundu tonu omba; nga konu kombur kumb kuni owundu sepi kin, wumb ening owundu pimba ku. Nga kupu muł ele keningii ni, muł ei owundu erpi, oł kanim kanim erang kin, enim mund mong erngii. ¹² Ba epi ombu tonu onerang kin, enim wumb ok, enim ambil gii nik kin, oł embin tui kanim kanim erngii. Erik kin, enim sik sipik, men ngii ele kos piik kin, nga enim sik, kan ngok, yi erngii ku. Yi erik kin, enim na embe ambil to mani kindmin ni erngii nik sipik, king ngii konu ele gapman mułngii konu ele, enim sipngii,” pa nim. ¹³ “Yi erngii kunum ele, enim na ek ka ni tor kindngii. ¹⁴ Kunum ele en enim noman ele, piik dinga erik kin, nga nipe ek endi ok ni orung kindmin ni, yi piinerngii mon! ¹⁵ Na nam ek enim ngamb ek ei, keimi ni piik, ni tor kindngii. Enim kin noman ka ngop ermbii, nim. Enim nge opu orung wumb ei, enim ek tok kindik, enim to mani kindmin ni erngii ei, kapli enermba. Na enim nip ngunj ek ei, kapli dinga pimba. ¹⁶ Arnim manim ni, angnim ni, miyem ende wumb ni, puł wumb ok, enim nge opu orung wumb kin ngungii. Ngok kin, kombur en enim mułngii wumb ei, kombur to kundngii ku. ¹⁷ Pe wumb pei enim kin popuł kis singii ei, nimbił erang enim na embe ambil tonu kindngii. ¹⁸ Gos epi ei piinerim kin, enim nge peng enjin ei, endi am punermba mon. Gos wumb pei noman tuk piinim ku. ¹⁹ Kunum kunum en enim dinga

kind er mulnjung kin, kapli en enim noman konj mendpił singii.

²⁰ “Ba enim molk kinangin kin, opu wumb ok Jerusalem konu owundu ele orung orung onjung kin, enim pii poł tungii ei, Jerusalem konu ele owundu ni, konu er kis mundngii kunum ei, mandi enim ni piik mułngii,” pa nim. ²¹ “Kunum ele, wumb Jura konu ele mołmun wumb, ei sikir puk kin, tonu komung ele pungii. Nga Jerusalem konu ele owundu tuk mołmun wumb ei, tungu puk, konu eipi eipi simba konu ele pungii. Nga wumb konu orung orung ele torung mołmun wumb ei, nga konu ele tuk punerngii. ²² Kunum ele, oł kis elmin wumb ei, Gos wumb ombu kin kumep ngumba ei, mer Gos mon ele palim ek ei, pei keimi pimba. ²³ Kaimb kunum ele, amb kangil am ngopu mułmba min, kangil mułang mułmba amb ei, kaimb er mułngii! Oł embin tui ele, konu orung orung tonu wang kin, Gos eim popuł sim mił ei, eim wumb ombu kin kos erpi ngumba. ²⁴ Wumb ei tui pei nopo poru nimba. Nga opu orung wumb ok, kan ngok, konu eipi orung orung pei kindngii. Wumb tilap eipi simb ei, Jerusalem konu ele kembngii. Yi er mułangin kin, wumb tilap eipi kunum ei, Gos to mundum kunum ei, poru nimba,” pa nim.

*Gos Kindmba Wu Ei, Wu Kingam Omba
(Masyu 24:29-31, Mak 13:24-27)*

²⁵ “Nga tonu muł ele eni ni, kanjip ni, oi ombu, oł kanim kanim erngii. Mani mei ele konu orung orung, wumb en enim, oł embin tui peng mułangin kin, ep noł topu, gur gali nipi ermba

ei, wumb piik mund mong erngii. ²⁶ Wumb pei en enim mei ele tonu omba ei, noman embin to piingii. Pe wumb kulmun ni piik kin, noman pepi kun enerang mulngii. Nimbil erang tonu mul ele oi ni, kanjip ni ombu, olup, ermba. ²⁷ Ol ei tonu wang kin, molk keningii ni, Gos kindang opu mei wu kingam telim ei, eim kupu pel ele omba. Opu kin, eim dinga owundu peng kin, nga eim tilang owundu ka wii ei, erang kin omba. ²⁸ Nga ekii se, ol ombu tonu wang kin, enim kunum ele angk, en enim peng kan tonu kanik er mulngii. Nimbil erang, sinim kis mulamin kin, ol embin tui tonu orum ei, Gos sinim paki tumba nge kunum ei, mandi erang orum,” pa nim.

*Ond Pik Ei, Konu Eni Ba, Min Kumb Tumba Ei,
Andan Tolum
(Masyu 24:32-35, Mak 13:28-31)*

²⁹ Nga Jiisas eim ek ekin endi nipi ngopu kin, yi nim. “En enim ond mong pik kanik kin, nga ond eipi pei kanik erei!” pa nim. ³⁰ “Pe enim kinangin kin, ond ei, onguł konj topu nim kin, konu eni owundu ba, enim nik, yi piingii. Akip kunum ei kuni mong pol tonum. ³¹ Yi mil, enim ol ombu kinangin yi mil erpi nim kin, en enim piingii. Gos sinim tep er mulmba kunum ei mandi omba, enim ni piingii!” pa yi nim.

³² “Na ek keimi nip enim ngond. Wumb kunum ele wumb konj mulngii kunum, ei epi ombu tor omba. ³³ Mul kin mei poru nimba; ba na ek ei poru ninermba,” pa yi nim.

³⁴ “Ba enim kan kun er mulngii! Mon pim kin, enim nol kunum kunum nok wulu pang kin,

en enim molk, ngenj epi ele noman piingii; ei mon! Pe enim noman ka peng mulenjing kin, Gos kindmba wu ei, wu kingam omba kunum ei, sikir tor omba. Eim omba ei yi mił; kung min, kei endi, karip tan sikir pupu kin, kei min, epi mondnum mił, yi sikir omba. ³⁵ Epi ei tonu omba kunum ei, wumb molmun konu ele orung orung pei tonu omba. ³⁶ Kunum kunum en enim kan kun er mulngii! En enim Gos kin kunum kunum prei er mulangin kin, Gos enim dinga ngumba. Ngang kin, ol embin tui enim kin tonu ombii ni ermba; ba enim pii gii nik, dinga pimba. Peng er molk kin, wu kingam Gos mei mani kindrim ei, kumb ele engingii,” pa nirim.

³⁷ Kunum kunum Jiisas wumb pei sipipi, Gos ngii owundu ele, wumb ek nipi ngopu, yi elim. Ba emii peng, eim pupu, komung Olip ele molulum. Molpu or pepi kin, Jerusalem konu men ngii orung om. ³⁸ Nga wumb en enim ngii konu pek, kupiiring ok Gos ngii owundu ele Jiisas nge ek ka piilmin.

22

Juras Ek Dinga Nipi, Jiisas Sipi Kin, Noman Pim Wumb Ngum

(Masyu 26:1-5, Mak 14:1-2, Jon 11:45-53)

¹ Pe kunum endi bres yiis punenim kunum ei, kuni owundu, ‘Pasopa,’ niłmin kunum ei, mandi erim. ² Pe kulmał kałilmin owundu ni, lo ek piilmin wumb ni, en enim wumb pei mulnjung ei, mund mong tunjung. Mulangin kanik kin, en

enim yi ninjing, “Sinim Jiisas koi erpin kin, er to kundmun, mił nenj?” a ninjing.

³ Pe Seisen Juras noman ele tuk pum. Nga Juras eim ‘Eskeriyas,’ niłmin. Jiisas eim nge ekii siłmin wumb ende wu engki nga tał, ei nge wu. ⁴ Pe Juras eim pupu, kułmał kałiłmin owundu kin, men ngii ele tep mołumun wu ombu ni, kanpi nim. Eim Jiisas sipi, wumb ngumba ei nge er endim. ⁵ Yi ngang kin, wumb en enim ka piik, ku nin epi sik kin, wu ei ngumun, ninjing. ⁶ Pe Juras eim kapli nipi, eim Jiisas sipi, wumb ngumba ei nge, kanpi endim. Eim kunum endi mołpu kenim ni, wumb pei Jiisas kin mulenjing.

Jiisas Kin Ekii Sinjngił Wu Tał, Kuni ‘Pasopa’ Er Ka Enjngił.

(Masyu 26:17-25, Mak 14:12-21, Jon 13:21-30)

⁷ Pe kunum ei, bres yiis punerim kunum ei, tonu wang kin, wumb kung siipsiip wał endeim ni, to kałiłmin ei, ‘Pasopa’ pa niłmin. ⁸ Pe Jiisas eim Piisa kin, Jon teł konu endi ele kindpi yi nim, “Elił pukul kin, ‘Pasopa,’ kuni er kun erangił, sinim kuni numun,” pa nipi kindim. ⁹ Wu tał eim kankił, yi ninjngił, “Nim piin! Sił konu jiłi er kun ermbił?” ¹⁰ Pe Jiisas ek yi nim, “Elił konu owundu ele tuk pangił kin, wu endi noł ming endi sipi, tu wumba konu ele, ekii se pukul kin, wu ei ngii jiłi nirik ba, konu ele, elił nirik pungul. ¹¹ Pe elił ngii ei, arim mułmba ei, kankił ningił, ‘Ek mon wu ek yi nim, Na nge ek se andiłmin wu engki nga tał ei kin, kuni numbii palting ele, jiłi sałim?’ ¹² Yi nengił kin, wu ei eim ngii tondrung ele palting owundu endi sałim ei, ngang kin, elił sinim kuni

‘Pasopa’ er kun er singil,” pa nipi kindim. ¹³ Wu tał ni punjungul. Pukuł kin, kenjngil ni, Jiisas nim mił yi kenjngil. Kankil kin, kuni ‘Pasopa’ nungii nge, er ka enjngil.

Jiisas Kin Ekii Sinjngil Wu Tał, Kuni ‘Pasopa’ Er Ka Enjngil.

(Masyu 26:26-30, Mak 14:22-26, 1 Korin 11:23-25)

¹⁴ Pe kuni nungii kunum seng kin, Jiisas ni, eim er se andilmin wu kin, tonu peł ele molk kin, kuni nok muljung. ¹⁵⁻¹⁶ Kuni nok molk kin, Jiisas yi nim, “Na ek keimi nind. Na enim kin kuni ‘Pasopa’ endi nop moł ei, na ka piind. Ekii se ngenj kumbii simbii. Nimbil erang ‘Pasopa’ kunum nga simba ei, na enim kin, kuni endi nunermbii, mon! Nga Gos sinim tep er mułmba kunum ei, peni ele wang kin, oł ei ek keimi pimba,” pa nim. ¹⁷ Eim ming kap noł wain endi sipi kin, Gos kin prei erim. Nga eim yi nim, “Enim noł wain ming kap ei, endeim endeim ni nui!” nim. ¹⁸ “Na ek keimi nind. Akip min ekii se, mering pei, na ond mong noł wain ei nunerngii mon! Nga Gos sinim tep er mułmba kunum ei tonu omba,” pa nim. ¹⁹ Nga bres sipi kin, Gos kin prei erpi, ngopu kin, Eim bres engin tum. Topu kin ek yi nim, “Bres ei na ngenj mił mołum. (Na ngenj ei enim paki tond; enim nok kin, na kin piik er mułngii! ²⁰ Nok poru nengin kin, nga yi mił ku erpi, ming kap endi, ond mong noł wain mułum ni sipi, yi ku erang kin, nok poru nengin kin, yi nim; “Noł wain ei, enim kin oł konj endi erip ngond. Yi mił enim Gos nge wumb nanim

kin, tep to mołpun, o ende punmun. Nga ming kap ond mong noł wain mułum ni, sipi kin, yi ku erim. Erpi kin, yi nim; ming kap ond mong noł wain ei, na enim kin kondrak konj endi end ei, na miyem mił peng kin, enim kin paki to ngond.)

²¹ Ba wu endi na sipi kin, wumb opu orung wumb angil ele pendmba ei, akip sił kuni ende nopuł kin, peł ele ende mołmbuł, wu ei minj.

²² Wu ei, mei mani opu wu kingam pim ei, Gos eim noman piim mił yi erim. Ba wu ei wu kingam sipi kin, wumb opu orung wumb ngumba wu ei, na kaimb sind,” pa nim. ²³ Jiisas eim ek yi neng mił, wu ombu en enim endeim endeim ni, ek nik, kii sik, piik piik enjing. Erik kin, “Sinim kin wu nii endi oł ei ermbe?” enim yi kii sinjing.

²⁴ Pe eim nge ek se andilmin wumb molk kin, ek mił enjing. Erik kin, yi ninjing, “Sinim mołmun konu ele, wu nii owundu mołum?” ²⁵ Pe Jiisas ek nipi ngum, “Wumb king eipi ei konu eipi eipi mołmun ei, king en enim noman dinga peng kin, king owundu molk wumb tep erik, wumb yi mił ninjing. Nga en enim embe ele oł ka erik, wumb ngok elmin. ²⁶ Ba wu endi, wu num mułmbii nipi ermbe wu ei, wu kongun wii mił mułmba. Nga wu noman peng wu owundu mułmbii ni piimba wu ei, kongun wu mił, enim paki topu ngopu kin, kongun erpi mułmba. ²⁷ Wu nii endi wu owundu mołum? Pe wu kuni kałpi tu wułum wu ei, min tonu peł ele mołpu kin, kuni nołum wu ei min? Nga en enim yi ku ni piik, kuni peł ele mołpu kin, kuni nołum wu ei mendpił. Ba na enim mołmun konu ele tuk mołup kin, kongun wu mił, enim paki top moł,” pa nim.

28 “Epi kanim kanim ol embin tui na kin tonu onum kunum ei, enim na wak tunenjing; ba enim na kin mulnjung. 29 Na nge Ernani sinim tep er kanpi molum, Eim noman dinga ei na ngum. Akip na noman dinga ei, enim ngamb kin, enim mulngii,” pa nim. 30 “Nam enim tep er mulmbii noman dinga ei, enim kuni pel seng kin, nok mulngii. Pe enim ok, King mił molk, Esrel wumb engki nga tał, wumb tilap ei kin, kos piłmin wu mił, mulngii.”

*Piisa Nim Nam Bul Ngunjii, Nipi Jiisas Yi Nim
(Masyu 26:31-35, Mak 14:27-31, Jon 13:36-38)*

31 “Saimon! Saimon! Nim piikin; pe Seisen eim enim kin kuni mong wiis elmin ol ei mił, enim kin yi ku ermbe. Ei eim enim kin mok topu wumb dinga molałmin wumb nin, nga dinga molmun wumb, kapli kongun erpi sipi, eim andlam ele kindmbii ni ermbe ei, dinga mił molałmin kin, wumb wii mił molmun. 32 Ba na prei erip kin, nim Saimon paki tunj ele nge nim pii gii ei, dinga pimbe. Ekii se nim noman ak tokun orung on kin, ninim angnim nol paki tunjii,” pa nim. 33 Piisa ek yi nim, “Owundu, na er kun er mol. Nim kin kan ngii ele ouni bił; nga nim kulnjii ei, na er kun er mol, na nim kin ouni kulmbul,” pa nim. 34 Jiisas ek nipi yi nim, “Piisa, na nim kanip nind. Akip kunum ele epi peng kin, kei kultu wii tunenerang kin, nim ek kunum tekliki ninjii, ‘Na wu Jiisas ninmin, ei na kinał!’ pa ninjii.”

35 Pe Jiisas ek yi nim, “Ok na enim kindinj ei, enim ku ni, kon ni, simb su ei sipnerei! Kunum ei, enim epi endi simin ni piinjing min mon?” Pe

en enim yi ninjing, “Sin ol endi yi enerim mon.”
³⁶⁻³⁸ Enim Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Pe enim tuk molmun wu endi ku kon pimba ei simba. Nga kon yi ku. Wu endi tui kepil sinerim kin, eim kon takis ei sipipi, ku sipi, tui kepil top ermbe. Erpi kin, tui kepil simba,” pa nim. Pe wumb yi ninjing, “Owundu, nim ya kan! Sin tui kepil tal salim.” Eim yi ni piim, “Enim na ek ei pii pol tunenjing. Eim yi nim, ‘Ek ei kapli poru nim,’ pa nim. Na enim kanip nind, Gos ek ok pulum yi nirim, ‘Enim ol kis elmin wumb mil, eim kulou tum,’ pa nim. Nimbil erang ek ei, na nind mil, keimi tonu omba. Gos mon ele na ek nim ek ei, akip keimi tonu onum.”

*Gesemanii Konu Ele Jiisas Prei Erim
(Masyu 26:36-46, Mak 14:32-42)*

³⁹ Jiisas eim anda pupu, tonu komung Olip ele, ba pum ei, eim kunum kunum prei erpi, yi elim. Ol ei erang mil, eim nge er se andilmin wumb ombu, ekil se punjung. ⁴⁰ Pe eim konu ele opu kin, ek nipi er se andilmin wu ombu ngum, “Enim prei erangin kin, epi kis endi erangin kin, kenmbil nip tonu omba epi ei enim kin onermbe,” pa nim. ⁴¹ Pe nga eim wu ombu mondpu kin, eim konu eipi mandi pum. Pe eim simb gopsing pii pol molpu kin, prei erim. ⁴² Jiisas eim wumb epi kis kanim kanim eim kin tonu wang kin, eim arim kin ke nipi, ek ekin yi topu nim. “Arnan! Nim na ming kap embin tui ei, na numbil ni piin kin, ninim noman ele sinjii. Ba nim na noman ele, nim ekil sinenjii mon. Ninim noman ele piikin enjii,” pa nim. ⁴³ Jiisas eim Gos kin prei er mulang

kin, pe tonu epin konu ele enjel endi mani opu kin, eim dinga ngum. ⁴⁴ Jiisas eim noman embin kis piipi kin, eim prei dinga erpi mulang kin, eim kurun ei, miyem mił opu, mei ele mani pum.

⁴⁵ Pe eim prei er pendpi angpi kin, eim ek se andilmin wumb mulnjung konu ele pum. Pupu kenim ni, or pinjing kenim ni, en enim noman embin tang kin, piik pinjing, kenim. ⁴⁶ Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Enim nimbił erang, enim or palmin? Enim konj kind, angk prei erei! Mon pim kin, oł kis endi enim kin tonu omba,” pa nim.

*Juras Jiisas Sipi, Opu Orung Wumb Ngum
(Masyu 26:47-56, Mak 14:43-50, Jon 18:3-11)*

⁴⁷ Jiisas eim ek nipi mulang kin, wumb tilap owundu endi onjung. Wu endi Juras nilmin wu ei, Jiisas nge ek se andilmin wu engki nga tał tuk mołmun wu endi eim kumb se om. Eim mandi opu kin, Jiisas kin kumb gupu to numba nge om. ⁴⁸ Ba Jiisas ek nipi Juras ngum, “Juras, nim wu kingam ei, nim eim gupu to nokun sikin kin, opu orung wumb ngunjii min?” ⁴⁹ Jiisas eim nge ek se andilmin wumb molk, kenjing ni, oł ei tonu omba enim nik, Jiisas kanik kin, yi ninjing, “Owundu, sin tui kepil sipin kin, wumb ei tumun, min mon?” ⁵⁰ Yi nik kin, wu endi tui kepil tang kin, kułmał kalilim owundu nge kongun wu ei, eim nge kom orung angil tundung orung, kilip topu mani om. ⁵¹ Ba Jiisas kanpi yi nim, “Mon! Oł ei si kindei!” pa nim. Yi nipi kin, wu ni kom ele embilang kin, kom ni, nga ok pim mił, pim.

⁵² Pe Jiisas ek nipi, kułmał kalilim owundu ombu ni, men ngii owundu ele tep mołmun wu

ombu ni, wumb num pei, wumb eim ambil gii ningii nge ok wumb ei, Jiisas yi nim, “Enim tui nin, kepii epi ei sik kin, tu wunmun ei, enim waning wu endi tungii nge onmun min? ⁵³ Na enim kin kunum kunum men ngii owundu ei molulum. Ba enim na peng ele, enim angil embilamin, mon. Ba akip kunum ei, enim kunum seng enmin. Akip Seisen emii ele molpu kin, epi kis elim ei nge, dinga akip tor onum,” pa nim.

*Piisa Ek Yi Nim, “Na Jiisas Ninmin Ei, Na Kinal.”
(Masyu 26:57,58,69-75, Mak 14:53,54,66-72, Jon 18:12-18,25-27)*

⁵⁴ Jiisas eim ek nipi poru neng kin, wumb ombu eim ambil gii ni sipnjing. Pe wumb ei, eim sipi kin, kulmal kalilim owundu ngii konu ele tuk sipnjing konu ele, Piisa eim ekii se pum. Pupu kin, konu turii mil molpu, kan mulum. ⁵⁵ Ngii owundu kung gui tukrung ele engim konu ele, dup kalk mulnjung konu ele, Piisa tep to mulnjung ku. ⁵⁶ Kongun amb endi molpu kenim ni, Piisa eim dup ele mulum kenim. Amb ni, eim kanpi kin, yi nim, “Wu ei, Jiisas kin tep to molulum wu,” pa nim. ⁵⁷ Ba Piisa ek nipi, “Mon!” pa nipi yi nim, “Amb, wu ei, na kinal!” ⁵⁸ Ekii se nga, wu endi Piisa kanpi kin, yi nim, “Nim eim nge tilap ende,” pa nim. Ba Piisa yi nim, “Kawukeiya! Na mon!” ⁵⁹ Molang kin, nga ekii se, wu eipi endi pupu yi nim, “Keimi mendpil, wu ei, eim kin tep to andilim wu. Eim Galili konu ele wu,” pa nim. ⁶⁰ Ba Piisa ek dinga nipi ngopu, yi nim, “Wu, nim nin ek ei, na pii pol tunand.” Piisa eim ek yi nipi mulang kin, kei kultu wii tum. ⁶¹ Pe

Owundu eim ak topu, Piisa kenim. Pe Piisa eim piim ni, Owundu ek endi eim kin nirim ek ei piim. Ek ele nge, eim kei kultu wii tunermba kunum ei, nim yi ninjii, “Na Jiisas kinal, pa nikin, kunum tekliki enjii,” pa nirim. ⁶² Pe Piisa eim tor pupu, ke dinga wii nim.

⁶³ Wumb Jiisas ambil gii nik, ek ngok, kepai tok enjing. ⁶⁴ Pe wumb Jiisas eim ningil ele, alap pandi to pendik, kepai tok, yi ninjing. “Pe nim ek ni tor kindilim wu mendpil min mon; ek ni! Wu nii nim kepai tonum ei, ninjii,” pa ninjing. ⁶⁵ Wumb ek kis kanim kanim nik, eim kin ngunjung.

*Kaunsil Wumb Ningil Ele Jiisas Kos Enjing
(Masyu 26:59-66, Mak 14:55-64, Jon 18:19-24)*

⁶⁶ Ekii se konu eni tang kin, Esrel wumb num ei ni, lo ek piilmin wumb ni, ek kengip tolmun wumb ni, Gos kin kulmal kalilmin wumb ni, ok kulou tok molk kin, Jiisas sik sipik, kaunsil mulum konu ele sipik, yi ninjing. ⁶⁷ “Nim sin kan kin, ‘Na Gos er salim wu kandang, Krais,’ pa nilin, ei keimi min mon?” Pe Jiisas ek nipi ngopu, yi nim. “Na enim kanip nimbii; ba enim pii gii ninerngii. ⁶⁸ Nga na enim kin ek kombur kii simbii nim kin, enim na ek ei ni orung kindnerngii, palim. ⁶⁹ Ba pe ekii se, kunum kunum mei mani opu wu kingam ei, eim Gos angil tunding ele mulmba konu ei, Gos eim dinga wii salim,” pa nim. ⁷⁰ Pe wumb yi ninjing, “Nim ek ei nin ei, nim Gos kingam molun min?” Pe eim ek yi nim, “Enim ninmin ek ei, na mendpil.” ⁷¹ Nga wumb en enim yi ninjing,

“Sinim nipe ek nga nipin kii simin? Eim gupu ele, ek ei ninim, sin sinim piinmin, ei poru!”

23

Pailos Kumb Ele, Jiisas Kos Enjing

(Masyu 27:1-2,11-14, Mak 15:1-5, Jon 18:28-38)

¹ Yi nik kin, wumb pei eim sipik, Pailos mułum konu ele sipnjing. ² Pe kos piingii nge nik, eim kin ek yi ninjing. “Sin wu ei kenjpin ni, eim sin wumb tilap ele, elmin ol ei, eipi erpi elim. Pe eim sin ku takis Siisa ngołmun ei, eim mon nipi, eim ‘Nam Gos kindang wu Krai nipi, nam King,’ pa nipi, yi elim,” pa ninjing. ³ Pe Pailos eim kii sim, “Nim Jura wumb King min?” Pe Jiisas eim ek nipi, orung kindpi, ek yi nim, “Ninim nin mił yi,” pa nim. ⁴ Pailos ek nipi, kułmał kałilim owundu ni, wumb pei kanpi yi nim, “Na wu ei, erim ol endi kan sinand, mon!” pa yi nim. ⁵ Ba wumb ek dinga nik, yi ninjing, “Eim ek nipi wumb ngang kin, wumb eim ek piik, Jura konu ni, konu orung orung pei, mund mong elmin. Pe Galilii konu ele, eim er opu opu ya ele onum,” pa ninjing.

Nga Jiisas Sipik, Eros Kin Kos Enjing

⁶ Pailos eim ek ei piipi kin, wumb kii sim, “Wu ei Galilii konu ele wu min?” ⁷ Nga wumb eim kanik yi ninjing. Pe eim piim ni, Jiisas nge konu ei, Galilii konu orung ele, Eros tep elim konu ei piinim. Kapli Pailos ek ei piipi kin, nga kindang pupu, “Eros mołum konu ele orung pangli,” nim. Kunum ei, Eros Jerusalem konu ele mułum. ⁸ Eros Jiisas kanpi kin, eim ka piim. Nimbił erang Jiisas ek ei Eros piim; ba kunum kinan, eim Jiisas

kenmbii ni piipi mułum. Eros eim yi piim, “Jiisas jep oł endi erang, kenmbii,” ni piim. ⁹Yi piipi kin, Eros eim epi pei Jiisas kin kii sim; ba Jiisas eim ek endi nipi kin, orung kindnerim, mon! ¹⁰Kułmał kałımin owundu ni, lo ek piılmin wumb ei ok, mandi angk kin, Jiisas kos erngii nge, ek dinga kind ninjing. ¹¹Eros ni, eim nge opu ond wumb ni eim ek ngok, ek kis kanim kanim nik erik, konduk ka wii endi mon kanim kanim mułum kon ei kindik kin, nga eim Pailos mułum konu ele orung kindnjing. ¹²Kumb ok, Eros eim Pailos kin opu elmbil; ba pe el elip, ek ka nikil, ende punjngul.

*Pailos Yi Nim, “Ond Peri Ele Nil Tei!” Nim
(Masyu 27:15-26, Mak 15:6-15, Jon 18:39–19:16)*

¹³Pe Pailos eim kułmał kałımin owundu ni, wu num ni, wumb pei ok kułou tei nipi, wii tum. ¹⁴Pe eim ek nipi, yi nim, “Enim wu ei ya sik tu wunjung ei, yi ninjing, ‘Wu ei sin tilap ele, ek nipi wumb noman er kis elim,’ nik, tu wunjung. Pe na wu ei, enim kumb ele ek nip, wu ei kii sind; ba eim enim enmin ek ei, endi neng kin, na piinand. Wu ei, oł endi enerim. Sinim wu ei kin, kos ermin mił mon! ¹⁵Nga Eros eim erim oł endi enerim, mon ku! Nga ei eim orung kindang onum. Piinmin! Wu ei, oł kis owundu endi erang kin, sinim kaplı, eim to kundmun. ¹⁶Pe na wu ei kepii top kindamb kin, orung panglı,” nim. ¹⁷⁻¹⁹(Ba en enim elmin oł ei, yi kor owundu kunum ei, kan ngii palmin wu ei, endi tor kindilim.) Pe wumb pei wii tok kin, ek dinga nik yi ninjing, “Wu ei to kondkun, Barapas kindan kin, sin kin wanglı!” ninjing. (Barapas

eim konu owundu ele gapman kin opu erpi, wu endi to kundrum. To kundang kin, Barapas sik kin kan ngii pendik.) ²⁰ Pailos wumb nga kanpi, ek yi nirim, “Wu ei Jiisas, eim orung kindamb, ba,” ni piim. ²¹ Ba wumb wii tok, nga yi nik, “Ond peri ele, to kond!” Wumb pei yi ku ninjing. ²² Pe Pailos nga kunum ei ngang kin, kunum tekliki mił nim, “Nimbił erang, wu ei nipe oł endi erim? Na eim oł endi erim min, nip kurunj; ba oł endi erang kin, tumun ei kapli; ba, mon!” nim. “Yi piip kin, wii kepil top kindamb, ba,” pa nim. ²³ Ba wumb dinga puk, ek dinga nik, wii dinga tok, “Ond peri ele kulangli!” ninjing. Pe wii ek dinga nik, Pailos nim ek ei, to mani kindnjing. ²⁴ Wumb ek yi nengin kin, Pailos wumb kanpi, yi nim, “En enim dinga kindik, ‘Wu ei tumun,’ ninmin ei, wu ei, en enim sipik, tei! Na mon minj!” ²⁵ Wu ei, gapman kin opu erim ni, wu endi to kundmun nik, sik, kan ngii pendik, wu ei, wu amb pei si orung simin nik. Pe Pailos mani wu endi ei kindan, “Wangli,” nik. Pe Pailos Jiisas kindang wang kin, wumb sipik.

Jiisas Ond Peri Ele Nil Tunjung

(Masyu 27:32-44, Mak 15:21-32, Jon 19:17-27)

²⁶ Pe opu ond wumb Jiisas sipik kin, wu endi ambił gii nik wu ei, embe Saimon. Saimon ni wu ei, eim Saiiriini konu ele wu. Wu ei opu, konu owundu ele tuk bii ni erang kin, wumb ond peri ele tu wunjung. Tu wuk kin, wu ei pindang ele pindangin ko wupu kin, Jiisas pum konu ele ekii se pum.

²⁷ Pe wumb ke nik, kaimb kulk, puk kin, Jiisas pum konu ele ekii se punjung. ²⁸ Ba Jiisas ak

topu amb kombur kanpi kin, ek yi nim, “Enim Jerusalem konu ele amb! Enim na kin piik ke ninerei! Ke ningii pim kin, en enim nge kangil ei piik ke nik kin, en enim nge piik ke ningii,” pa nim. ²⁹ “Piinmin! Ekii se ek endi tonu omba ei yi pimba. ‘Amb kangil mengnarik amb ni, kangil mengnenjing amb ni, amb am ngunenjing amb ni, amb ombu pei ka piingii.’ Nimbił erang kunum ei, wumb mulnjung kin ol embin tui enim kin tonu omba. ³⁰ Tonu om kunum ele wumb kombur komung ele ek yi ningii. Enim komung ombu mani ok kin, ‘Sin tei!’ nimin. Nga komung kembis kembis ombu yi ku, ‘Sin to pandi tei!’ nimin. ³¹ Yi mił erang enim ol ei ond konj ele enmin; ba nga ond kulii ele enim nimbił ol erngii?” Jiisas eim ek yi nim, “Ei ol konj ei tonu wang kin, enim kaninmin,” pa yi nim. “Nga ekii se ond kulii ei, mering ekii se ol ei enim na kin piik mulngii wumb ei, ol yi tonu omba ei, enim nimbił ol erngii?” pa yi nim.

³² Wumb eipi tał tu wunjung wu tał, ol kis elmbił wu tał, Jiisas tok, wu tał ouni tungii nge enjing, enjing. ³³ Pe wumb konu endi ele tor punjung konu ei, embe ‘Wumb peng embił’ konu ei yi nilmin. Nilmin konu ele, Jiisas ond peri ele tok, wu tał ol kis elmbił wu tał, nil tunjung ku. Wu endi Jiisas angil tundung orung peng kin, nga wu endi angil taring orung pim. ³⁴ Jiisas ek nim, “Arnan, nim piin, wumb en enim ol kis en enim ei pii poł tunarik enmin. Kapli nim wumb ol kis ei kil ngunjii,” pa nim. Pe Jiisas konduk ni alap epi ei wumb ku kembis mił epi ei kinjmał erik kin, konduk ei simin nik enjing. ³⁵ Wumb molk, kanik

mulnjung; ba wumb peng pim wumb ei, en enim ek ngok yi ninjing. “Eim wumb eipi paki topu yi elim. Pe keimi Gos eim Kraiss telim wu ei, kindang opu, wumb paki topu elim pim kin, kapli akip ei eim paki topu, ond peri ele si kindpi, mani omba,” yi ninjing. ³⁶ Opu ond wumb ei kin ek ngok, yi ninjing ku. Yi erik kin, mandi ok, epi kumbii elim epi ei, sipi ngumun ninjing. ³⁷ Pe ek ngok kin, yi ninjing, “Nim keimi Jura wumb nge King pim kin, kapli ninim paki to!” ninjing. ³⁸ Ond peri ele, tonu eim peng ele, ek mon endi yi pulnjung, “Wu ei, Jura wumb ei nge King,” pa nik pulnjung.

³⁹ Epi waning elmbil wu kis tal tuk wu endi, Jiisas kin ek yi nirim. “Nim Kraiss Gos kindang telin wu ei min? Kapli ninim paki tokun kin, sil kin ouni paki tunjii ku!” pa nim. ⁴⁰ Ba wu eipi endi orung pim wu ni ek ei piipi kin, wu ek nim wu ni, ek ngum, “Nim ngenj kumbii sin mil wu ei yi ku sinim. Ele nge nim Gos kin mund mong tunan min? ⁴¹ Wumb silip to kondunmun ei, silip mong sinjpiil ele to kondunmun. Ba ya wu ei, eim ol kis endi enerim konu ei tonmun,” pa nim. ⁴² Pe wu ni ek yi nim, “Jiisas ekii se, nim wu King dinga owundu mulun kin, na piinjii,” pa nim. ⁴³ Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Na ek keimi nind, akip kunum ele mendpiil, nim na kin Gos nge konu ka wii ele ouni mulmbul,” pa nim.

Jiisas Kulum Poru Nim

(Masyu 27:45-56, Mak 15:33-41, Jon 19:28-30)

⁴⁴ Pe konu eni beli seng kin, Gos eni pandi topu erang kin, konu orung orung emii mil pepi pang kin, pou mil neng kin, emii pim ei poru nim. ⁴⁵ Pe

mendpił alap ka wii endi, Gos ngii owundu ele, pim alap ei, tuk kilip topu, orung orung tal pim. ⁴⁶ Jiisas ond peri ele pepi, ek dinga nipi yi nim, “Arnan, na noman tuk ei, nim angil ele kindind,” nipi eim kulum. ⁴⁷ Pe opu elmin wumb ei, tep elim wu ni, kanpi kin, Gos nge embe ambil tonu kindim. Kindpi yi nim, “Keimi mendpił, wu ei, wu ol kis endi enalim.” ⁴⁸ Pe wu amb pei pei ok, enim mil kenmin nik onjung. Ok molk, kenjing ni, epi keimi peng kanik, en enim kaimb sik, pepil ele tok, nga orung punjung. ⁴⁹ Pe Jiisas nge wu pul ombu pei ni, Galilii konu ele amb kombur kin, ekii se ok, turii angk, epi kis ei Jiisas kin tonu wang kin, ei kanik mulnjung.

Jiisas Nge Ngenj Ei Sipik, Kom Ku Tukpu Endi Ele Pendnjing.

(Masyu 27:57-61, Mak 15:42-47, Jon 19:38-42)

⁵⁰ Pe wu endi multum wu ei, eim embe Josep. Wu ei konu owundu ele multum konu ei, Jura wumb molulumun konu ele, embe ei, ‘Arimasiya,’ pa nilmin. Wu ei, wu kaunsil molulum wu ei, ol ka elim wu. ⁵¹ Wu ei eim kaunsil eipi ek nilmin, ol kis elmin ele, ekii sipi enalim. Eim Gos konu sinim tep er molum konu ei, ekii se peni ele wang kenmbii nipi, minj kui er molulum. ⁵² Wu ei Pailos kin pupu, “Jiisas nge ngenj ei simbi,” pa nim. ⁵³ Pe Jiisas ngenj sipi, mani tu wupu, alap kuru endi sipi, pandi tum. Topu sipipi kin, tukpu endi ele mani kindim tukpu ei, kom ku owundu endi tunduk sik, ele ok wu endi tuk kindnalmin, ele kindim. Kindim tukpu andilim ele ku owundu ondu ele ngunjung. ⁵⁴ Kor kunum

ei, tonu omba mandi enim ei, kunum ka wii kunum ei er mołumun.

⁵⁵ Amb ombu Galilii konu ełe si kindik, Jiisas kin ok, nga Josep purum konu ełe ekii se puk. Puk kin, Jiisas tukpu to pendik mił, kenmin ni punjung.

⁵⁶ Kanik poru nik kin, en enim ngii konu ełe orung puk. En enim kopung ka wii ni, epi muru ka tołum epi ei, er kun erik kin, Jiisas ngenj ełe kopung ei kindngii enjing.

Kor kunum “Kor mułei!” nik mił kor mulnjung.

24

Jiisas Nga Angpi Konj Tonu Pum

(Masyu 28:1-10, Mak 16:1-8, Jon 20:1-10)

¹ Pe kongun kunum kumna, kor ei kupiiring ok, amb ombu en enim wumb tukpu ełe punjung. Puk kin, kopung ka wii ni, epi muru ka tołum epi sik kin, epi ei er kun er sik, mił sinjing. ² Puk kin, kenik ni, ku endi pandi to pendik ni, tukpu ełe pineririm. ³ Wumb ok wumb ni, tukpu ełe tuk puk; ba Jiisas Owundu ngenj ei kinerik mon.

⁴ Pe wumb en enim noman ełe piik, mund mong erik mulk. Molk kenik ni, wu tał konduk kuru pirim wu tał, eł ełip mulkuł. Mulkuł wu tał nge konduk erang kin, wumb keningii pineririm.

⁵ Amb ombu en enim keningii pinerang kin, mani mei ełe kan mani kanik mulnjung. Mułangin kin, wu tał ek nikil ngunjnguł; “Nimbił erang enim wumb tukpu konu ełe wumb endi konj mołum nik kur onmun? ⁶ Ba eim ya molałim! Eim angpi tonu pupu pum. Eim Galilii konu ełe mołpu kin, enim kin nipe ek nipi ngum ek ei, en enim piingii?

⁷ Eim ek yi nirim, ‘Wu kingam ei sipik, wumb

ol elmin wumb ei ngangin kin, sipi to kundangin kin, tukpu konu ele mani pu pepi kin, nga kunum tekliki pang kin, eim nga opu konj ba,' " nirim. ⁸ Wumb ek ei piik ni, Jiisas ok ek nirim mił piinjing. ⁹ Wumb tukpu konu ele si kindik, orung punjung. Puk kin, ek nik, eim ek se andilmin wu engki nga endeim mulk, konu ele kanik nik ei, epi kenik mił nik, wumb eipi pei ngok yi enjing. ¹⁰ Pe Mariya Makandala ni, Jo Ana, ni Mariya Jeims mam ni, amb ombu mulangin kin, ek ei nik, Jiisas ek se andilmin wumb mulk konu ele kanik ninjing. ¹¹ Ba wumb ei, ek ei ek wił ninmin ni piik kin, pii gii ninerik, mon. ¹² Ba Piisa angpi sikir pupu, Jiisas tukpu tuk konu ele kenmbii nipi purum. Pe eim sip topu, tukpu ele nirik pupu kenim ni, alap mendpił sim. Seng kin, eim nga orung ngii konu ele pupu, epi ei kenim mił piipi mulum.

Emeiyas Wumb Andlam Ele, Wu Tał Jiisas Kenjingil

(Mak 16:12-13)

¹³ Pe kunum ele mendpił, Jiisas pii gii ninjingil wu tał el elip, konu endi Emeiyas ni konu ele pungul nge punjungul. Pukul andlam ei Jerusalem konu ele pupu, nga Emeiyas konu ele tor pulum konu ei, angil orung nga tał turii mił salilim. ¹⁴ Wu tał andkil pukul kin, epi pei kenjingil mił ei, nikił punjungul. ¹⁵ Wu tał el elip, ek nikił, kii sikil punjungul ei, Jiisas eim wu tał onjungul konu ele ekii se om ei kinenjingil. ¹⁶ Ba epi endi wu tał ningil ele peli erang kin, Jiisas kan pol tunenjingil mon! ¹⁷ Pe eim opu, ek nipi kii sipi

yi nim, “Elip epi nipe nikił onmbuł?” Eim ek yi neng kin, wu tał ni nikił ek piinerkił; kan mani kankił mulnjunguł. ¹⁸ Pe wu endi embe Kliyopas wu ei, ek nipi orung kindim, “Wumb konu orung orung pei ok Jerusalem konu ele minj mołmun. Pe nim mendpił Jerusalem konu epi ei tonu onum piinan min?” ¹⁹ Nga wu ei ek yi neng kin, Jiisas wu tał kii sim, “Epi nipe?” Wu tał eim kankił yi ninjngił, “Epi Jiisas Naseres konu ele wu oł ei tonu om. Eim ek ni tor kindilim wu mołpu kin, kongun ei nga erpi, Gos ningił ele ek dinga nipi wumb ngolum. ²⁰ Wumb peng pim wumb ni, kułmał kałiłmin owundu wumb ni, Jiisas sik sipik, kos piilim wu owundu ngunjung. Pe kos piilim wumb owundu ek nik piik kin, wumb kombur eim ond peri ele to kundnjung. ²¹ Ba kumb ok sin pii gii yi ninjpin kin, wu ei Esrel wumb kis mulnjung kin, oł embin tui tonu orum kin, Gos enim paki tumba nge orum. Pe nga ek endi palim ku. Epi ombu om ei, pe kunum tekliki kunum salim. ²² Akip sin amb kombur ok ek nengin kin, sin mund mong enmin. Kupiiring ok en enim Jiisas tukpu to pendnjung konu ele kenmin nik punjung. ²³ Ba Jiisas nge ngenj ei kinanmin nik, ok sin kanik yi ninjing. Eim kinenjpin, ba Gos nge enjel ok yi ninjing, ‘Eim konj mołum,’ ninjing. ²⁴ Nga sin wu kombur puk kin, keningii nge punjung ei, amb ok ninjing mił ku ninjing. Ba eim kinanmin,” pa ninjing.

²⁵ Jiisas eim ek dinga nipi wu tał ngum, “Elip noman ele dinga pinalim min? Elip ek ni tor kindilmin wumb ek pei niłmin ek ei elip pii gii ninenjngił. ²⁶ Nimbił erang elip piinanmbił? Gos

Krais telim wu ei kindang, eim ngenj kumbii ok sipi kin, nga kunum ka seng kin, Gos nge dinga tilang owundu ngang mulmba?” ²⁷ Pe eim Moses lo ek ni, ek ni tor kindilmin wumb nge ek ei nimba erim. Pe eim ek nipi wu tal ngum ei, konu orung orung Gos mon ele ek nipi eim mendpil pa ninim ei, ek pule nim yi mil nim.

²⁸ Pe wu tal el elip konu ele mani punjungul. Pe Jiisas eim yi erpi ba nge pum. ²⁹ Ba wu tal eim kin ya mulmun konu ele, emii pimba mandi enim, yi nengil. Nengil kin, Jiisas wu tal kin mulum. ³⁰ Ekii se kuni nungii pendik, Jiisas eim wu tal kin mulum. Molpu kin, eim bres sipi, Gos kin prei erpi, wu tal ngum. ³¹ Jiisas eim wu tal kin yi erang kin, wu tal ningil pirek neng kin, Jiisas kan pol tangil kin, nga Jiisas eim mulerim. Eim am pum. Pang kin, wu tal eim nga kinenjngil mon. ³² Wu tal el elip ek nikil piinjngil. “Silip andlam ele wambil kin, eim silip kin ek ka nipi ngum. Ngopu kin, Gos nge ek pule nipi ngopu erim. Kunum ele silip noman pirek neng,” yi ninjngil.

³³ Wu tal ek yi nikil kunum ele mendpil orung pukul, Jerusalem konu ele pukul. Pukul ni, wu engki nga endeim mulk. Nga en enim nge pul wu kombur ouni mulnjung. ³⁴ Molk kin yi ninjing, “Keimi mendpil, Owundu ni nga orung om,” pa nik enjing. “Eim orung om ei, Saimon eim kenim.” ³⁵ Pe wu tal el elip andlam ele erim ol ei, ek pol tunjungul. Tokul kin, yi ninjngil. “Eim bres ambil engin topu Gos kin prei erang kin, sil eim kan pol tunjpu,” pa ninjngil.

*Jiisas Kin Ekii Sinjing Wumb Jiisas Kenjing Ku
(Masyu 28:16-20, Mak 16:14-18, Jon 20:19-23,
Aposel 1:6-8)*

³⁶ Pe en enim ek yi nik mulangin kin, Jiisas eim opu tuk, mii memb ele engim, “Enim noman ende sek ka piik kin, mulngii!” Jiisas yi nim. ³⁷ Ba wu en enim mund mong tok enjing. Wu ombu, “Sin sinim gui endi kaninmin,” ni piinjing. ³⁸ Pe eim ek nipi wumb ngum, “Nimbił erang enim puku sik andinmin? Nimbił erang enim noman embin to piik mulnjung? ³⁹ Enim na simb ni angil ele kinei! Na mendpił mol! Na gui mon! Gui ei ngenj na palim mił pinałim mon!” pa nim. ⁴⁰ Eim ek yi nipi kin, eim simb, angil pei andan topu ngum. ⁴¹ En enim ka wii piinjing; ba pii gii ninenjing. Pe en enim noman embin to piik mulnjung. Mulangin kin, eim yi nim, “Enim kuni kopur ya salim min?” yi kii sim. ⁴² Pe en enim omu endi ni ngunjung. ⁴³ Pe Jiisas eim sipi, nang kin, kenjing.

⁴⁴ Eim ek nipi ngopu yi nim, “Ok, na enim kin molup, ek nip ngunj ei, piinjing. Moses nge ek nin, ek ni tor kindilmin wumb ek pol nin, mon Sam ele ek palim ek ei, na nge ek palim. Ekii se keimi tonu omba nir mił tonu keimi onum.” ⁴⁵ Jiisas eim ek ei nipi kun erang kin, wumb Gos ek ei pii kun enjing. ⁴⁶ Pe eim ek yi nim, “Krais Gos kindang telim wu ei, eim ngenj kumbii sipi kolpu; nga kunum tekliki eim tukpu ele angpi, nga konj tonu opu ba,” nirim. ⁴⁷ “Pang kin, eim nge embe ele, wumb ek nik ngok erangin kin, wumb tilap ok, noman ak tok Gos ek piingii. Piyangin kin, Gos wumb ombu ol kis kil ngumba,” pa nim. “Akip

enim Jerusalem konu ele ni, konu orung orung
pei ele puk, kongun ei erngii,” pa nim. ⁴⁸ Pe enim
puk, ek ombu pei wumb kanik ningii. ⁴⁹ Enim
piinmin! Gui Ka Gos ok enim ngumbii nirim mił,
Owundu ei, akip na enim ngumbii. Ba enim puk
kin, Jerusalem konu owundu ele mulangin kin,
tonu epin konu ele Gos nge dinga ei enim kin
kindmba,” Jiisas yi nim.

*Gos Jiisas Sipi, Tonu Epin Konu Ele Tonu Sipim
(Mak 16:19-20, Aposel 1:9-11)*

⁵⁰ Eim wumb ombu sipipi, Besanii konu ele
sipipi, eim angil tonu kindpi, noman ka ek nipi
ngum. ⁵¹ Pe eim ek ka nipi ngopu mulang kin,
Gos eim sipi epin konu ele tonu sipim. ⁵² Wumb
en enim Jiisas embe ambil tonu kindik, nga
Jerusalem konu ele orung puk kin, en enim ka ka
piinjing. ⁵³ Kunum kunum Gos ngii owundu ele
molkin, Gos embe ambil tonu kind mulnjung.

Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngolum
The New Testament in the Nii Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818